

Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka

wydanie specjalne

Warszawa

2020

ISSN: 2450-8160

nr.indeksu: 19464

numer: 51 (01/2020)

Redaktor naczelny: Gontarenko N.

KOLEGIUM REDAKCYJNE:

W. Okulicz-Kozaryn, dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Polska;

L. Nechaeva, dr, Instytut PNPU im. K.D. Ushinskogo, Ukraina.

K. Fedorova, PhD in Political Science, International political scientist, Ukraine.

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. "Diamond trading tour"

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

info@conferenc.pl

Nakład: 80 egz.

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Wszelkie prawa do materiałów prac należą do ich autorów.

Pisownia oryginalna jest zachowana.

Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. "Diamond trading tour".

Obowiązkiem jest odniesienie do czasopismo.

Opinie wyrażane w artykułach czy reklamach są publikowane na wyłączną odpowiedzialność autorów, sponsorów lub reklamodawcy. W związku z tym ani Redakcja, ani Wydawca nie ponoszą odpowiedzialności za konsekwencje wykorzystania jakichkolwiek nieścisłych informacji.

Warszawa 2020

"Diamond trading tour" ©

ISSN: 2450-8160

Дидактические игры на уроках математики в начальной школе Цивинская М.С., Галиева М.М., Косцова С.А.	8
Formation of ecological thinking and ecological outlook of students-geographers while studying the course «Physical geography of continents and oceans» Hryshko S.V., Prokhorova L.A.	10
Willingness of future teachers for ecological education of student youth in modern conditions Nepsha O.V., Zav'yalova T.V.	13
Особливості формування лексичної компетентності учнів на основі автентичних художніх творів (на прикладі твору Крістін Нестлінгер «Рудоволоса Фредеріка») Зданюк Т.В., Добринчук О.О.	15
Підготовка фахівців до роботи в умовах інклюзивної освіти Дубовська О., Соболева О.	18
Особливості профінформаційної роботи зі старшокласниками в сучасних умовах Коломієць М. Б., Дерунов А. В.	21
Педагогічна майстерність-домінанта розвитку обдарованої дитини Воронєцька В. В., Свіржевський М. П.	27
ИКТ на уроках в начальной школе Цивинская М.С., Галиева М.М., Косцова С.А.	34
Conceptual component of the formation of professional thinking of future teachers of physical education Ivanenko V.V.	36
Students' preparation for pedagogical activity on the territory of ukraine in the beginning of the 20th century Осьмачко С.А.	38
Основні питання мовної комунікації Антоненко І.	49
Формирование познавательного интереса у обучающихся старших классов в ходе лабораторного практикума «определение содержания аскорбиновой кислоты в тканях растений» в научно-исследовательской лаборатории «мониторинг и сохранение природных экосистем арктики» мурманского арктического государственного университета Джафарова А. А., Масленникова А. С., Суровец В. М.	51

Основные требования к электронным учебникам по специальным предметам

Жакбаров О.О., Рахимов И., Норматов А. 53

Комунікативний підхід у викладанні граматичного матеріалу

Чіжова Н.В. 55

Особенности психологического консультирования подростков с девиантной поведінкою

Магдисяк Л. И., Павлова Б. В. 57

До проблеми іншомовної освіти дорослих в системі післядипломної освіти

Ванівська О. М., Малиновська О. Л., Преснер Р. Б. 60

До проблеми впровадження критеріїв та показників готовності вчителів до тьюторської діяльності

Меркулова Н.В., Познякова А. П., Кириліна О. М. 65

Эффективность использования метода «буря мысли» в образовательном процессе

Abdusamatova Sh. H., Ne'matova D. K., Sobirova M. R., Soyipova R. R. 67

Научный текст как источник обогащения профессиональной речи

Атаджанова Б. Т. 70

Значение кукол в развитии ребенка

Бекмирзаева Д., Ахмедова Д. 72

Зміст, форми і методи патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку

Бедрій Х.В. 75

Розвиток гуманістичних ідей виховання дітей-сиріт: ретроспективний аналіз

Лялюк Г.М. 80

Evaluation of knowledge of students in their native language and literature – a key to education

Nishonova K., Nishonova Sh. 88

Обучение пониманию свое «я» в социально-эмоциональном развитии детей 4-5 лет на основе сотрудничества дошкольной организации с семьей

Усмонова К. 90

Improvements and stimulation of educational activities by the use of the alternative pedagogical technologies

Zhilkina O, Shatokhina H 93

Дошкільна освіта в умовах сьогодення: детермінанти і домінанти	
Пантюк Т. І., Ярушак М. І., Павлюх Н. С., Потюк С. В.	96
Надання психологічної допомоги, спрямованої на покращення міжособистісного спілкування осіб пізньої зрілості та їх сімей	
Магдисяк Л. І., Головій І. І.	100
Детский билингвизм и билингвальная среда: логопедический аспект (на основе работы с русскоязычными детьми в Польше)	
Коток М.	104
Засоби відновлення й стимуляції працездатності спортсмена	
Брояковський О.	107
Legal education – the basis of social development	
Ergashev D. U.	111
Cultural tourism as a factor of development of social and cultural competences of students in tourist activity	
Nafasov D. Sh.	113
Искусство как своеобразное средство воспитания	
Арзиматова И.М.	116
Difficulties to improve pupils’ ability of speaking foreign languages in school	
Bobomirzayev B. B., Kholova M. K., Tursunqulova X. U.	118
The role of fun games in english for kids	
Alikulova N., Tukhtayeva G.	120
Integration of information and communication technologies in enhancing teaching and learning	
Usmonjonov M. U. Muzaffarova S. A.	122
Дошкільна освітня організація і сім'я: взаємодія ребенка і педагога	
Махмутазімова Ю. Р.	125
Система освіти малайзії: період британської колонізації	
Турдієва Д.М.	127
Аволити – нові об'єкти вивчення в магматических породах ауминзатау (західний узбекистан)	
Аміров Э. М., Карабаев М.С., Оролов А. К.	129
The importance of psycholinguistics in teaching english	
Baratova R., Rakhimova N.	131

Developing reading skill in using integrated skills	
Nazaraliyeva.M.A., Saydaliyeva M.U.	133
Tourism – is a modern means of aesthetic education	
Mirzarakhimov B.	135
The effects of educational games on pupil speaking during the lesson	
Rajapova N., Jumaniyazova G.	137
Improving the quality and efficiency of the use of project in educational process in academic lyceums	
Djakaeva K. D., Xolmuratova G. P.	139
Methods for solving problems using new proven identities	
Jumabayev N.	141
Methods of teaching english to children with disabilities	
Nabiyeva N. R.	144
Pedagogical methods for using electronic education in educational system	
Anarbaeva F. U.	146
Tailor-made teaching to teenagers’ interests and needs	
Yusupova M., N. Rakhimova	148
Formation of innovative activities in the educational system: technological approach	
Soliyev I.	150
Cicero and his attitude to translation	
Rustamova Sh. A.	152

Дидактические игры на уроках математики в начальной школе

М.С. Цивинская,

бакалавр,

kari_karisha98@mail.ru

*Стерлитамакский филиал Башкирского государственного университета,
г. Стерлитамак, республика Башкортостан, Россия*

М.М. Галиева,

бакалавр

kari_karisha98@mail.ru

*Стерлитамакский филиал Башкирского государственного университета,
г. Стерлитамак, республика Башкортостан, Россия*

С.А. Косцова,

старший преподаватель,

koscova.sa@mail.ru

*Стерлитамакский филиал Башкирского государственного университета,
г. Стерлитамак, республика Башкортостан, Россия*

Ключевые слова: математика, уроки, дидактические игры, учащиеся, образование.

Key words: mathematics, lessons, didactic games, students, education.

Основной задачей современной системы образования является гармоничное развитие, обучение и воспитание детей, которые в дальнейшем будут способны составить достойное общество нашей страны. Конечная цель – человек, социально адаптированный, с высоким уровнем интеллекта, способный работать, развиваться и двигаться по социальной лестнице. На все это влияет уровень образования и воспитания. Современные школьные программы направлены на разностороннее развитие

личности. Теперь важным в процессе обучения является не просто информация, которую дают детям, а сам процесс обучения, в ходе которого учащийся «учится учиться». Ребенок сам анализирует, находит нужную ему информацию, систематизирует ее. В процессе этой работы происходит его общение с одноклассниками и учителем, что развивает у него личностные и коммуникативные способности. Все это можно реализовать на уроках математики в начальной школе. Сложность заключается

в том, что данные предмет очень сложный для усвоения, а информация преподносится в «сухом виде». Учащиеся, как правило, теряют интерес к уроку т.к. основной деятельностью у детей дошкольного возраста была игра.

Учителя начальных классов используют различные методы работы, которые позволяют им усилить интерес учащихся к процессу обучения. Один из самых популярных – дидактические игры на уроках математики. Они позволяют не только дать учащимся информацию в нестандартной форме, но и позволить учащимся общаться друг с другом, находить нестандартный подход к решению той или иной задачи, поставленной на уроке. Также, можно использовать эти игры применительно к каждой теме, изучаемой на уроках математики в начальных классах.

В первом классе возможно использовать игры на внимание на этапе актуализации знаний учащихся. Это позволит установить в классе рабочую атмосферу.

В игре «Какой цифры не стало?» также убираются одна - две цифры. Играющие не только замечают изменения, но и говорят, где какая цифра стоит и почему. Например, цифра 5 сейчас стоит между 7 и 8. Это не верно. Ее место между цифрами 4 и 6, потому что число 5 больше 4 на один, 5 должна стоять после 4.

Игры «Что изменилось?», « Исправь ошибку» способствуют

закреплению умения пересчитывать предметы, обозначать их количество соответствующей цифрой. Несколько групп предметов размещают на доске. Рядом ставят цифры. Ведущий просит играющих закрыть глаза, а сам меняет местами или убирает из какой-либо группы один предмет, оставляя цифры без изменения, т.е. нарушает соответствие между количеством предметов и цифрой. Дети открывают глаза. Они обнаружили ошибку и исправляют ее разными способами: «восстановлением»

цифры, которая будет соответствовать количеству предметов, добавляют или убирают предметы, т. е. изменяют количество предметов в группах. Тот, кто работает у доски, сопровождает свои действия объяснением [1].

Например, изучая тему «время» можно использовать следующую игру.

Игры «Наш день», «Когда это бывает?». Детям раздаются карточки, на которых изображены картинки из жизни, относящиеся к определенному времени суток, распорядку дня. Воспитатель предлагает рассмотреть их, называет определенное время суток, например, вечер. Учащиеся, у которых есть соответствующее изображение, должны поднять карточки и рассказать, почему они считают, что это вечер. За правильный хорошо составленный рассказ ребенок получает фишку[2].

Во время изучения нумерации от 1 до 10 предлагаются такие игры.

Учитель предлагает учащимся цифры, которые висят на доске. Одна или две пропущены. Учащиеся должны найти пропущенные цифры и вставить их в нужное место. Или учащимся класса предлагается записать в тетрадь ту цифру, которая бы соответствовала количеству хлопков, которые делает учитель.

В помощь учителям начальных классов существуют различные пособия, в которых представлены различные дидактические игры. С их помощью можно разнообразить урок, сделать его интереснее, подтолкнуть учащихся к изучению математики.

Список используемых источников

и литературы

<https://nsportal.ru/detskiy-sad/matematika/2016/02/16/didakticheskie-igry-po-matematike-dlya-detey-doshkolnogo-vozrasta> (дата обращения 14.01.20).

Калугин М.А. Развивающие игры для младших школьников. Кроссворды, викторины, головоломки. – Ярославль: Академия развития, 1996. – 224 с.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Formation of ecological thinking and ecological outlook of students-geographers while studying the course «Physical geography of continents and oceans»

Hryshko S.V.

*Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor
Melitopol Bogdan Khmelnytsky State Pedagogical University*

Prokhorova L.A.

*Candidate of Geological Sciences, Associate Professor
Melitopol Bogdan Khmelnytsky State Pedagogical University*

Keywords: ecological thinking, ecological outlook, student geographer, course «Physical geography of continents and oceans», ecological education.

The environmental issues addressed in the Physical Geography of the continents and oceans course are dictated by the growing global problem of environmental protection. Environmental education of students in the study of continents and oceans contributes acquaintance with issues such as changing the terrain under the influence of human activities, the problem of air pollution and the problem of acid rain; scarcity of fresh water in some areas of the mainland as a result of depletion and pollution of reservoirs, change of natural conditions as a result of predatory attitude of the person to the environment; interaction of nature and society, international cooperation in solving the problems of nature protection of the Earth [3].

Consider the content of the course «Geography of continents and oceans». The study of continents begins with the introduction of students with the peculiarities of the nature of Eurasia. According to experts, in 30-50 years will begin an irreversible process, which at the turn of the XXI-XXII centuries will lead to a

global environmental catastrophe. Particularly alarming was the situation on the European continent. Western Europe has largely exhausted its ecological resources and is accordingly using others. In European countries there are almost no intact biosystems. The exception is the territory of Norway, Finland, to some extent Sweden and, of course, Eurasian Russia. In Russia (17 million km²) is 9 million km² pristine, so that work Environmentally friendly and systems and. Much of this territory is tundra, which is biologically unproductive. But the Russian forest tundra, taiga, sphagnum (peat) marshes are ecosystems without which it is impossible to imagine a normally functioning biosystem of the entire globe.

Issues related to changing natural landscapes under the influence of man are addressed in the study of North America. In the mainland, natural complexes have been greatly influenced by human economic activity. In vast areas they are plowed and built up, especially the east and midwest of the United

States of America and southern Canada. The area of mixed and deciduous forests is reduced by 60% and the area of the prairies is almost completely plowed. Introducing students to the mainland involves the study of air pollution, large inland reservoirs, soils. In addition, future geography teachers are studying the factors that change the species composition of flora and fauna.

Here is an example of a fragment of our lecture from this course: «In recent years, North American countries have been suffering from the «acid» rain. This phenomenon is the result of the transfer of toxic substances into the atmosphere by western winds by some industrial enterprises. In areas of contaminated precipitation, reservoir poisoning, disturbance of soils and loss of vegetation occur. This information contributes to the formation of ecological thinking and ecological outlook of students.

In the process of studying South America, great attention is paid to the cruel extermination of the animals of the mainland and the extermination of rainforests in the Amazon. Getting to know the natural features of South America involves exploring the location of the reserves.

Introducing students to Africa begins with finding out the reasons for changing the natural wealth of the mainland. They are the long exploitation of wealth colonizers and excessive economic activity. There are a number of natural complexes in the African continent that have undergone significant changes as a result of human activity, especially in the northern and southern suburbs of the mainland. In the area of savannas there is an intense impact on natural complexes with overgrazing, resulting in desert area growing annually, which in turn leads to changes in the species composition of flora and fauna. In the process of studying the mainland, students become acquainted with the protected areas and national parks, as well as consider and propose various nature conservation measures.

The theme «Australia and Oceania» reveals the problem of the destruction of unique animals, the impact of humans on plant communities, focuses students' attention on the disappearance of relict species of flora and fauna.

International cooperation of all countries in the field of nature protection is being considered in the process of exploring Antarctica. Contamination of the mainland with lead, sulfur, and coastal waters – with oil, is a serious concern for all humanity.

The study of the continents goes hand in hand with the study of the oceans, their individual characteristics, and riches. Much attention is paid to such environmental pollution as changes in the species composition of flora and fauna as a result of human activity; regional environmental problems of protected areas; rational use of resources and protection of waters from pollution. In the process of studying these issues, in our opinion, a sense of anxiety for the future nature of the oceans and seas, as well as an awareness of the need for protection and care for the water of the oceans, are formed.

Contamination of the Caribbean, Mediterranean and other regional seas, degradation of Mediterranean landscapes, the process of desertification as is seized of the Sahel and the Sahara and began to appear also in Australia and other regions, the degradation of nature Amazon due to improper development, excessive destruction of tropical forests in the Congo Basin, Indonesia and other regions, depletion of the gene pool of wild flora and fauna, reducing sources of clean water – many of the severe consequences of irrational nature outgrow regional framework and become global, universal values.

The examples above show that every global environmental problem has a regional dimension that cannot be ignored in practical or educational activities, and in this sense, geography with its regional approach to nature and economy studies takes precedence over other fields of knowledge [1, 2].

In our opinion, the integration approach, the global coverage of the material and the well-defined regional structure of this course provide him with a significant role in the preparation of a modern, environmentally minded geography teacher [4].

References

Гришко С.В. Проблеми формування екологічної культури студентської молоді в сучасному

- суспільстві / С.В. Гришко, О.В. Непша // VII-й Всеукраїнський з'їзд екологів з міжнародною участю: збірник наукових праць (м. Вінниця, 25-27 вересня 2019 р.). – Вінниця: ВНТУ, 2019. – С. 190.
- Дудка І.Г. Особливості практичної підготовки майбутнього вчителя географії до екологічної діяльності / І.Г. Дудка, В.М. Носаченко // Вісник ХДУ. Серія: Географічні науки. – 2019. – № 11. – С. 130-136.
- Іванова В.М. Формування екологічної культури майбутніх учителів географії в процесі вивчення дисциплін фізико-географічного циклу / В.М. Іванова, Г.В. Тамбовцев // Актуальные научные исследования в современном мире. – Переяслав-Хмельницький, 2019. – Вып. 11(55), ч. 6. – С. 91-96.
- Прохорова Л.А. Готовність майбутніх вчителів географії до екологічного виховання учнівської молоді у сучасній загальноосвітній школі / Л.А. Прохорова, Т.В. Зав'ялова, О.В. Непша // Екологія – філософія існування людства: зб. наук. праць. – Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2018. – С. 96-100.

Willingness of future teachers for ecological education of student youth in modern conditions

Nepsha O.V.

*Senior Lecturer in the Department of Physical Geography and Geology
Melitopol State Pedagogical University named after B. Khmelnytsky*

Zav'yalova T.V.

*Senior Lecturer in the Department of Physical Geography and Geology
Melitopol State Pedagogical University named after B. Khmelnytsky*

Key words: students, pedagogical higher educational establishments, students, ecological education, teacher.

One of the global problems of our time is the problem of the relationship between nature and man. For centuries, the predatory attitude of man to nature has led to the depletion of its resources, the pollution of its components.

The main responsibility for the formation of the ecological culture of the younger generation lies with the school. One of the most important tasks of the modern school is to increase the students' environmental knowledge, equipping them with the skills of the competent use of natural resources, and fostering a high environmental culture of behaviour [3, c.190].

Teachers are entrusted with the social function of educating such a generation, which should ensure the safe existence of man on Earth. The teacher faces a serious task, by all means and methods to foster a responsible attitude of students to the natural environment. However, this is only possible if the teacher himself is competent in environmental education and upbringing, and also has knowledge and skills in working with schoolchildren. Today, many graduates of a pedagogical university have a consumer approach to nature

that has a low level of perception of environmental problems; the need for practical participation in real work to improve the environment is not developed. In this regard, there is a need for environmental education of students of a pedagogical university [1, c.8].

Ecological education is an organized and purposeful process of forming a system of scientific knowledge about nature and society, views and beliefs that ensure the formation of responsible attitude of young people to nature, a real indicator of which are the practical actions of students and students in relation to the environment, meeting the standards of human morality [5, c.32].

The urgency of this problem is due to the fact that today there are not enough specialists who competently conduct work on the environmental education of schoolchildren; many of them do not possess pedagogical skills that allow them to work effectively and fruitfully in this area.

In these conditions, the role of pedagogical universities is growing. Serious preparation of pedagogical students for activities in

the field of environmental education and upbringing involves arming them with a system of knowledge and skills: knowledge of nature, as a single, holistic system, living environment and the source of human existence; basic natural processes ensuring the integrity of nature; unwanted environmental changes and their causes; the main contradictions between society and nature at the present stage; main ways of nature conservation; international environmental issues; the ability to recognize and describe natural objects and phenomena; identify natural relationships; assess the impact of man on the natural environment and predict its consequences; Responsible to nature; make decisions to improve the natural environment; to carry out special measures for the protection of nature; comply with the rules of conduct in personal communication with nature; to promote the ideas of nature conservation in all types of social and labor activities [2, c.59;].

A great role is played in the preparation of future teachers for courses in the methods of teaching natural sciences, in which students get acquainted with various forms of methods and means of environmental education at school. An equally important role in the formation of pedagogical skills of future teachers is played by pedagogical practice. Students have a real opportunity to apply pedagogical skills, formed during the classroom, during independent lessons, extra-curricular activities. Successive practice allows future teachers to improve their acquired skills, to work on creative self-development during the environmental education of students [4, c.59].

To form pedagogical preparation of students for implementation environmental educa-

tion at school needs active study and use on practice of the developed technologies of forming pedagogical skills, practical recommendations on the method of environmental education [6, c.75].

References

- Донченко Л.М. Формування педагогічних умінь студентів природничо-географічних факультетів з екологічного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах / Л.М. Донченко, Т.В. Зав'ялова // Наукове сьогодні: теоретико-прикладні дослідження та перспективи. Матеріали Всеукр. наук.-практичної конференції. – Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2019. – С.8-14.
- Донченко Л.М. Формування екологічних знань і умінь майбутніх вчителів географії під час вивчення курсу «Загальне землезнавство» / Л.М. Донченко, Т.В. Зав'ялова, В.М.Іванова, О.В. Непша // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. – Вип. 63. – Т. 2. – С. 59-64.
- Гришко С.В. Проблеми формування екологічної культури студентської молоді в сучасному суспільстві / С.В. Гришко, О.В. Непша // Екологія: зб. наук. пр. VII-го Всеукр. з'їзду екологів з міжнародною участю, (25-27 вересня, 2019). – Вінниця: ВНТУ, 2019. – С. 190.
- Іванова В. Екологічна освіта та природоохоронна робота навчальних закладах держави / В. Іванова, О. Косьяненко // Еврика. – 2015. – №2. – С. 59-61.
- Курняк Л.Д. Екологічна культура: поняття і реальність / Л.Д. Курняк // Вища освіта України. – 2006. – №3. – С. 32-37.
- Мацюра О.В. Екологічна стежка як активний засіб формування принципів екологічного гуманізму / О.В. Мацюра, А.М. Солоненко // Постметодика. – 2005. – № 4-5. – С. 72-75.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Особливості формування лексичної компетентності учнів на основі автентичних художніх творів (на прикладі твору Крістіне Нестлінгер «Рудоволоса Фредеріка»)

Зданюк Т.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри німецької мови
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка*

Добринчук О.О.

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької мови
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка*

Ключові слова: лексична компетентність; розуміння тексту; автентичний художній твір; мотивація.

Keywords: lexical competence; understanding the text; authentic literary work; motivation.

Аналіз наявних підходів до змістового наповнення поняття “комунікативна компетентність”, а також тлумачення компетентності “як актуального виявлення компетенції” дали змогу С. Скворцовій та Ю. Вторніковій уточнити визначення цієї категорії. Автори зазначають, що “комунікативна компетентність – це інтегративне особистісне утворення, що виявляється у процесі комунікації як здатність актуалізувати та застосовувати отриманий досвід комунікативної діяльності та індивідуально-психологічні якості особистості для досягнення комунікативної мети” [5, с. 22].

Лексична компетенція – це знання й використання вокабуляра іноземної мови, який складається з лексичних елементів та граматичних елементів. Розрізняють дві основні функції слова: функцію представлення – слово замінює предмети, властивості, дії, кодуючи їх; і функцію спілкування – в осно-

ві лежить вибрана, найбільш узагальнююча ознака предмета, позначувана ним.

Засвоюючи іноземну мову, людина засвоює лише нові мовні форми для вираження тих самих понять, суджень, думок. Національні особливості притаманні лише деяким мовам; що ж стосується діяльності мислення, то у всіх народів вона однакова. Однак, оволодіння іноземною мовою ще не означає оволодіння мисленням іноземною мовою, адже йдеться про формування вміння висловлювати свою думку чужою мовою так, щоб зміст думки та форма висловлювання були зрозумілими та доречними; Погоджуємося з твердженням Б. Беляєва, що часто для мислення іноземною мовою характерні не тільки інші поняття, а й інший погляд, інша точка зору при підході до дійсності – те, що можна було б назвати інтелектуальним підтекстом, який, зі свого боку, виступає наслідком природ-

них та суспільних характеристик життя народу [1].

Під час оволодіння іншомовною лексикою особливої уваги заслуговують репродуктивне та творче мислення. Репродуктивне мислення є шаблонним і передбачає засвоєння учнями еталонної мови художніх творів; творче мислення, під час якого вирішується проблема, сприяє виробленню нової стратегії, дає можливість використовувати засвоєний матеріал для вирішення творчого / нестандартного / нового завдання, обирати лексичні одиниці, необхідні для вираження власної думки відповідно до ситуації.

Розглядаючи використання автентичного художнього тексту, як засобу формування лексичної компетентності, варто зазначити, що літературний текст вивчається у двох аспектах: по-перше, у творі відображені знання, досвід, думки, почуття автора, тобто текст є матеріальною формою існування семантичної, синтаксичної, прагматичної, соціокультурної, естетичної інформації, а по-друге, художній твір є об'єктом діяльності читача – складним матеріалізованим у графічній формі «сигналом» для діяльності мислення із синтезом змісту та форми повідомлення [4]. Процеси сприйняття та осмислення лінгвостилістичного потенціалу літературного тексту включають роботу пам'яті та різних розумових операцій, серед яких головними є порівняння та узагальнення, аналіз та синтез, абстрагування та конкретизація. Розуміння художнього тексту передусім залежить від характеру лінгвостилістичних засобів, які визначають рівень складності лінгвістичної структури тексту [4]. Визначаючи розуміння лінгвістичних засобів тексту як провідну вісь розуміння твору, З. Кличникова виділяє сім рівнів розуміння [3]:

- перший рівень характеризується розумінням окремих слів, категоріально-пізнавальної інформації;
- другий рівень відображає розуміння словосполучень, категоріально-пізнавальної та частково ситуативно-пізнавальної інформації;
- третій рівень – розуміння окремих речень;

- четвертий рівень передбачає розуміння всіх трьох планів висловлювань.

- п'ятий та шостий рівні визначають варіювання глибини осмислення планів твору;

- сьомий рівень розглядається як рівень дійового розуміння тексту.

- Повноту і точність розуміння характеризують ступені розуміння [3]:

- повне розуміння загального змісту;
- достатньо чітке розуміння загального змісту з деякими неточностями;
- розуміння загального тексту;
- часткове розуміння;
- повне (деталізоване) розуміння.

Серед факторів, від яких залежить розуміння тексту науковець Ю.А. Сорокин та інші виділяють наступні: інформативність тексту; логічна структура тексту; ступінь вираження мовної та емоційно-вольової інформації, співвідношення понять того, хто читає, його фонових знань з системою понять та фактами, про які йдеться у тексті [6].

Наступним важливим компонентом формування лексичної компетентності на основі автентичних художніх творів є позитивна мотивація учнів до навчання. Її актуальність зумовлена забезпеченням продуктивності та успішності, емоційності та інтенсифікації навчальної діяльності, створенням позитивного психологічного клімату, а також активізацією мовленнєво-розумової активності учня [2].

Навчання лексики німецької мови необхідно організувати таким чином, щоб відбувалася неперервна актуалізація та задоволення потреби в пізнанні. Досягнення цього можливе за умови використання відповідних засобів навчання, які спонукатимуть учнів до активної іншомовної діяльності, допоможуть не лише краще пізнати особливості німецької мови, а й сприятимуть поглибленню лінгвістичних та соціокультурних знань.

Позитивний психологічний клімат та наявність мотивації сприяють утриманню довільної уваги учнів, яка є наступною необхідною умовою ефективної діяльності людини. У педагогічному процесі увага регулюється наступними факторами: а)

потребою; б) ставленням до об'єкта пізнання, практичної діяльності; в) установкою, неусвідомлюваною готовністю сприймати предмети та явища дійсності певним чином [2]. Посилення уваги до лексики супроводжується наявністю в учнів потреби розширення свого словникового запасу для розуміння іншомовного тексту та для успішного вирішення поставлених комунікативних завдань. Крім того, те, що збудило увагу учнів – одночасно активізувало їх пам'ять та вплинуло на емоційну сферу, а отже, стало стимулом до навчання.

Ми пропонуємо наступні завдання для формування лексичної компетентності учнів на прикладі твору Крістіне Нестлінгер «Рудоволоса Фредеріка» [7].

Aufgabe 1. Wem entsprechen die folgenden Beschreibungen im Text?

1. _____ hat sonderbare Haare.
2. _____ strickt gern.
3. _____ ist dick.
4. _____ hat weiße Haare.
5. _____ liegt den ganzen Tag am Sessel und schläft.
6. _____ kann vielleicht nicht lesen.

Aufgabe 2. Ergänzt die Sätze, dem Text entsprechend.

1. Der Briefträger bemerkte nicht, dass Friederike rote Haare hat, weil _____. Ein Kind rief _____ als Friederike in die Klasse kam.

2. Kinder mussten _____ schreiben, weil sie über Friederike lachten.

3. Die _____ Lehrerin _____ ging zum _____, um ihn um Rat zu bitten.

Aufgabe 3. Was bedeuten die folgenden Wörter? Wer von den Tieren macht so etwas? Erzählt über euer Haustier, gebraucht einige von diesen Wörtern.

schnurren, niesen, wimmern, winseln, fauchen, knurren, schleichen, kriechen, spüren, schnauben, fressen, kratzen.

Aufgabe 4. In Deutschland und Österreich sagt man verschieden, aber bedeuten diese Wörter dasselbe. Findet die Wörter, die dasselbe bedeuten.

Österreich

Erdäpfel
Karfiol
Karotte
Kukuruz
Marillen
Paradeiser
Palatschinke
Ribisel
Topfen
Zwetschke

Deutschland

Aprikosen
Johannisbeeren
Quark
Mais
Kartoffeln
Möhre
Pflaume
Blumenkohl
Tomaten
Pfannkuchen

Aufgabe 5. Erzählt kurz über die feuerrote Friederike. Die Stichwörter und Wortverbindungen helfen euch.

rote Haare, der Briefträger, ein Brief, die Katze, fliegen, geheime Sprache, ausgespottet sein, alte Tante, Kinder, ein fernes Land.

Отже, німецькомовні автентичні художні твори є не лише багатим джерелом лінгвокраїнознавчого та мовленнєвого характеру, а й мотиваційним чинником для сучасних учнів. Завдяки таким творам як «Рудоволоса Фредеріка» австрійської письменниці Крістіне Нестлінгер вчитель може формувати лексичну компетентність учнів, збагачувати та розвивати їх здатність до коректного оформлення своїх думок та висловлювань.

Список використаних джерел

Беляев Б. В. Психологические основы усвоения лексики иностранного языка. Москва: Просвещение, 1964. 264 с.

Занок С.С. Психологія мотивації та емоцій: навч. посібник для студентів гуманіт. факультетів ВНЗ. Луцьк: Ред.-вид. відд. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1997. 180 с.

Кльчничкова З. И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке. 2-е изд., испр. Москва: Просвещение, 1983. 207 с.

Кожедуб Л. Г. Формування у майбутніх філологів німецькомовної компетенції в читанні на основі інтерпретації художніх текстів: дис... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2010. 305 с.

Скворцова С.О., Вторнікова Ю.С. Професійно-комунікативна компетентність учителя початкових класів: монографія. Одеса: Абрикос Компани, 2013. 290 с.

Сорокин Ю. А. Психолінгвістические аспекты изучения текста. Москва: Наука, 1985. 167 с.

Nöstlinger Christine Die feuerrote Friederike, Dachs-Verlag, 1996. 85 S.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Підготовка фахівців до роботи в умовах інклюзивної освіти

Дубовська Ольга

*Викладач вищої категорії кафедри вокально-хорової підготовки вчителя,
Харківська гуманітарно-педагогічна академія*

Соболева Олена

*Заслужена артистка України, доцент кафедри вокально-хорової підготовки
вчителя, Харківська гуманітарно-педагогічна академія*

Інклюзія (від англ. Inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, і насамперед тих, що мають труднощі у фізичному чи розумовому розвитку. Він передбачає розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній дитині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті.

Інклюзія в широкому соціально-філософському сенсі розуміється як форма буття, спільного життя звичайних людей і людей з обмеженими можливостями (інвалідів), за чи проти якої виступає суспільство та його підсистеми (у тому числі інститути освіти), і щодо якої і ті, чи інші члени суспільства мають право вільного вибору. Інклюзія – це процес реального включення осіб з інвалідністю в активне суспільне життя і однаковою мірою необхідне для всіх членів суспільства. Інвалідність – це не вирок долі, це швидше, такий спосіб життя за обставин, що склалися, який може багато дати особі з інвалідністю і людям, що оточують її, якщо інвалідність розглядати в рамках соціальної концепції. Тоді головний сенс процесу інклюзії можна позначити так: «Всім тут раді!», або може

стати нестерпним щоденним стражданням для всіх членів суспільства, якщо інвалідність розглядати тільки в рамках біологічної концепції, коли інвалід – людина, яка повністю або частково позбавлена працездатності унаслідок якої-небудь аномалії, поранення, каліцтва, хвороби.

Важливу роль відіграє комплексна та злагоджена робота керівництва навчального закладу, батьків, вчителів, шкільного психолога. На сьогодні випускники вищих навчальних закладів гуманітарних та педагогічних наук готові працювати з дітьми. Але залишається проблема готовності молодих спеціалістів до роботи з дітьми-інвалідами поза спеціалізованим закладом. Від роботи психолога та педагога залежить можливість адаптації такої дитини у класі. Значній частині дітей потрібен особливий підхід. Індивідуальна увага до дитини породжує дефіцит часу і має негативний вплив на адаптацію конкретної дитини та на процес інклюзії в цілому. Успішне запровадження інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, потребує вирішення завдань на державному рівні, а саме: формування нової філософії державної політики щодо дітей з особливими освітніми

потребами, удосконалення нормативно-правової бази у відповідності до міжнародних договорів у сфері прав людини, реалізації та поширення моделі інклюзивного навчання дітей у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта є однією з тих концепцій, яка вимагає зміни ustalених уявлень, що формувались протягом багатьох десятиліть. Її гуманістична і правозахисна складова має на увазі зміну системи соціальних відношень і ґрунтується на інших цінностях, ніж звичайна для нас традиційна освіта. Розгляд освіти через призму інклюзивності означає зміну уявлень про те, що проблемою є дитина, і перехід до розуміння того, що змін потребує сама система освіти. Цілі інклюзивної освіти знаходяться принципово в іншій системі координат, яка кардинально відрізняється від ustalених цілей системи загальної і спеціальної освіти. Варто наголосити на тому аспекті, що інклюзивна освіта не буде побудована швидко, це довгостроковий проєкт, який передбачає, насамперед, формування професійно-особистісної готовності усіх учасників педагогічного процесу, і зокрема педагогів з дошкільної освіти, до роботи в інклюзивних умовах.

Варто визначити такі компоненти професійно-особистісної готовності майбутнього педагога з дошкільної освіти до роботи в умовах інклюзивної освіти:

- мотиваційний – це сукупність стійких мотивів до роботи в умовах інклюзивної освіти, спрямованість на здійснення ефективного процесу навчання і виховання, визнання кожної дитини суб'єктом навчально-виховної діяльності, формування внутрішньої готовності до позитивного сприймання дітей з особливостями психофізичного розвитку;

- когнітивний – система знань і уявлень про проблему інвалідності, особливості психофізичного розвитку осіб з обмеженими можливостями здоров'я і особливості

побудови освітнього процесу, в якому беруть участь діти з особливими освітніми потребами;

- креативний – відображає творчу активність і особистісні якості педагога, які дозволяють створювати нові матеріальні і духовні цінності, а також розвивати творчий потенціал дітей з особливостями психофізичного розвитку, враховуючи їх можливість;

- діяльнісний – складається із способів і прийомів реалізації професійно-педагогічних знань в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами і передбачає формування у майбутніх педагога відповідних;

- орієнтація на особистісну індивідуальність кожного вихованця, забезпечення диференційного та індивідуально-творчого підходу;

- посилення аксіологічного професійних компетенцій.

Основними умовами становлення професійної готовності педагога до роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку є:

- цілеспрямований розвиток ціннісно-сміслової сфери педагога;

- актуалізація і розвиток якостей, які створюють професійно-особистісну готовність педагога до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами;

- аспекту в підготовці педагогів до роботи з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку, концентрація їх на морально значущих подіях, включення в активні види навчальної діяльності, що спонукають до моральної рефлексії.

Важливим аспектом у процесі підготовки педагогів до роботи в інклюзивних умовах є формування професійно-ціннісних орієнтацій, професійно-особистісних якостей, умінь та професійних компетенцій:

- визнання цінності особистості дитини незалежно від її порушення; спрямованість на розвиток особистості в цілому, а не тільки на отримання освітнього результату; усвідомлення своєї відповідальності як носія культури та її транслятора для дітей з особливостями психофізичного розвитку; розуміння творчої сутності педагогічної діяльності з дітьми, що потребує великих духовних та енергетичних затрат тощо.

Професійно-особистісні якості педагога, який працює з дітьми з особливостями психофізичного розвитку: милосердя, емпатія, толерантність, педагогічний оптимізм, високий рівень самоконтролю і саморегуляції.

Прийняття Концепції розвитку інклюзивного навчання забезпечить батькам можливість усвідомленого вибору місця для здобуття дітьми з особливими потребами якісної освіти, допоможе уникнути численних проблем, що призводять до напруження і загострення міжособистісних стосунків, порушення родинних зв'язків, послаблення інституту сім'ї в цілому.

Реалізація положень цієї концепції сприятиме: забезпеченню права дітей з особливими освітніми потребами на рівний доступ до якісної освіти, незалежно від стану здоров'я, місця їх проживання;

створенню належних умов для функціонування і розвитку інклюзивної освіти в Україні, забезпеченню достатнього обсягу фінансування для впровадження інклюзивного навчання; зміни освітньої парадигми, удосконаленню навчального процесу шляхом урахування сучасних досягнень науки та практики; забезпеченню архітектурної доступності загальноосвітніх навчальних закладів різних типів, незалежно від форм власності та підпоряд-

кування, відповідно до потреб дітей; підготовки достатньої кількості кваліфікованих педагогічних кадрів, які володіють методиками інклюзивного навчання, створення системи підвищення їх професійної майстерності.

Висновки. Важливість розвитку інклюзивної освіти базується на вірі в те, що кожна людина з вадою має отримати освіту. Вона передбачає істотні зміни в культурі, політиці та практичній діяльності загальноосвітніх закладів. Увага зосереджується на соціалізації дітей цієї категорії та якості навчання. Діти з особливими потребами стають частиною нашого життя, вони включаються в загальноосвітні школи, оточення, спільноти. До них ставляться як до рівних і як таких, що заслуговують на повагу і сприйняття їх такими, як вони є. Це те право, яким всі ми користуємося як члени суспільства.

Література

- Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] Алла Анатоліївна Колупаєва К.. «Саміт-Книга», 2009. 272 с.
- Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посібник для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] Олена Валеріївна Мартинчук. К. Київськ.ун-т імені Бориса Грінченка. 2010. 288 с.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

УДК 37.048.45

Особливості профінформаційної роботи зі старшокласниками в сучасних умовах

Коломієць Микола Борисович*, Дерунов Артем Васильович**

* кандидат педагогічних наук, доцент, ORCID 0000-0003-0960-345X

** студент,

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

Ключові слова: професійна орієнтація, професійна інформація, професійне самовизначення, вибір професії.

Key words: professional orientation, professional information, professional self-determination, choice of profession.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Вибір професії – це подія в житті кожної молоді людини, яку неможливо оминути жодному випускнику школи. Вибір подальшої професійної діяльності впливає на різні сфери життя людини: професійну, емоційну, сімейну тощо. Особливо складно процес професійного самовизначення реалізується в умовах соціально-економічної і політичної нестабільності, що зумовлює різкі зміни потреб на ринку праці, вивільнення значної кількості працюючих тощо. Аналіз зарубіжного досвіду засвідчує наявність у більшості економічно розвинених країн державної системи, що охоплює різні освітні державні та приватні інституції, діяльність яких спрямована на допомогу учням у виборі майбутньої професії [4]. Відсутність подібних систем в Україні сприяє виникненню низки проблем, наслідком яких є неусвідомлений, необґрунтований вибір професійної діяльності. Як зазначає професор В. Лозовецька, «...професійна орієнтація молоді в сучас-

них умовах праці пов'язана з певними труднощами у виборі професії. Брак знань щодо вимог і потреб ринку праці, необхідність із сучасними видами професійної діяльності, особистісна неготовність до самостійного професійного вибору та подальшого професійного саморозвитку є причинами невдалого професійного самовизначення особистості, її невпевненості у своєму професійному майбутньому» [6, с.7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні основи організації профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю викладені в працях К. Альбуханової-Славської, С. Батишева, І. Беха, Л. Буєвої, С. Клімова, В. Моляко, В. Мясищева, В. Полякова, В. Симоненка, Д. Узнадзе та ін. Визначено методологічні підходи, мету, завдання, зміст підготовки учнівської молоді до вибору майбутньої професії.

Теоретичні та методологічні підходи до організації профорієнтації учнів, зокрема в нових соціально-економічних і політичних

умовах, розкрито в дослідженнях О. Голумштока, Д. Закатнова, В. Зінченка, В. Лозовецької, В. Мадзігона, О.Мельника, Є. Павлутенкова, Н. Побірченко, В. Сидоренка, Б. Федоришина, В. Харламенко, М. Янчура та ін. Проте на практиці реалізацію завдань професійної орієнтації покладено на Державну службу зайнятості України, яка в силу своїх функцій орієнтована на роботу з дорослим населенням.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні дослідники по-різному трактують структуру професійної орієнтації. Так К. Платонов виділяє чотири основні підсистеми профорієнтації: професійна освіта, професійна пропаганда, професійна консультація і професійна адаптація [8]. О. Сазонов та В. Симоненко [11, с. 34] виокремлюють такі компоненти профорієнтації: професійна просвіта (професійна пропаганда, професійна агітація, професійна інформація), професіографія, професійна діагностика, професійна консультація, професійний відбір, професійна адаптація, професійне виховання. На думку Л. Йовайши, професійна орієнтація включає такі компоненти: формування професійного досвіду й професійної спрямованості учнів у навчально-виховному процесі; ознайомлення учнів із професіями, професійними навчальними закладами (професійна інформація) і формування в них мотивів вибору професії [2, с. 12]. Б. Федоршин виокремлює три основні складові профорієнтації: профінформацію, профконсультацію і професійний добір [12]. Незважаючи на таку різноманітність компонентів, усі дослідники вважають за необхідне виділення компонента, що передбачає забезпечення молоді інформацією про світ професій, зміст трудової діяльності, шляхи здобуття професії тощо. Проте у сучасних умовах доступ до інформації змінюється, все ширшими стають можливості інформаційно-комунікаційних технологій, роль яких у реалізації завдань професійної інформації не достатньо досліджена.

Мета статті. Визначити домінуючі джерела інформації про професії та заклади професійної освіти у процесі професійного самовизначення випускниками школи.

Виклад основного матеріалу. Нормативні документи визначають, що «професійна інформація забезпечує ознайомлення із змістом і перспективами розвитку професій, формами та умовами оволодіння ними, станом та потребами ринку праці в кадрах, вимогами, необхідними для набуття конкретних професій, можливостями професійно-кваліфікаційного становлення» [9, п.2]. Професійна інформація як компонент профорієнтаційної роботи присутній на всіх етапах: початковому (пропедевтичному), пізнавально-пошуковому і базовому (визначальному), що підтверджується завданнями кожного етапу, які містять профінформаційний характер.

На початковому етапі (1-4 класи) передбачається ознайомлення дітей у процесі навчальної, позакласної та позашкільної роботи з найпоширенішими професіями, видами трудової діяльності дорослих, вимогами професії до особистості тощо.

На пізнавально-пошуковому етапі (5-9 класи) передбачається систематичне ознайомлення з професіями у освітньому процесі, структурою сучасного ринку праці, вимогами професії до особистості.

На базовому етапі (10-11 класи) передбачається вивчення наукових основ вибору професії; класифікаційних ознак професії, вимог професії до людини, основних професійно важливих якостей, правил вибору професії; оволодіння методиками самопізнання, самооцінки, розвитку індивідуальних професійно важливих якостей, формування уміння порівнювати вимоги, необхідні для набуття конкретної професії з власними можливостями та кон'юнктурою ринку праці [9].

Особливого значення професійна інформація набуває на базовому (визначальному) етапі, результатом якого є вибір професії та навчального закладу для її здобуття. З метою вивчення особливостей проведення профінформаційної роботи нами було проведено опитування студентів першого курсу Глухівського НПУ ім. О.Довженка. Серед опитаних 50% – випускники закладів загальної середньої освіти, інша половина – випускники закладів професійної освіти (педагогічні, медичні коледжі тощо).

Таблиця 1

Мотивація вибору професії студентами 1 курсу (%)

Категорія респондентів	Внутрішні індивідуально значимі мотиви	Внутрішні соціально значимі мотиви	Зовнішні позитивні мотиви	Зовнішні негативні мотиви
Випускники ЗЗСО	55,6	61,1	5,6	5,6
Випускники коледжів	66,7	33,3	5,6	11,1
Загальний показник	61,1	47,2	5,6	8,3

Сприймання професіографічної інформації старшокласниками залежить від мотивів, якими вони керуються у виборі майбутньої професії. На думку Б.Барчі, «тип мотивації впливає не тільки на ефективність праці, але й на особистість працівника. Висока задоволеність роботою можлива, в основному, коли переважає внутрішня мотивація. <...> Якщо внутрішня мотивація є джерелом розвитку людини, стимулює вдосконалення професійної майстерності, то зовнішня мотивація орієнтує її лише на особисті інтереси (цілі), придушує колективістські прагнення, призводить до відчуження від колективу. Зовнішня мотивація не стимулює належною мірою професійний розвиток, перетворює працю в діяльність, яка здійснюється під тиском зовнішньої необхідності» [1, с.68]. Нами було досліджено мотиви, що спонукали першокурсників до вибору професії за методикою «Мотиви вибору професії» Р.Овчарової, яка дозволяє визначити мотиви професійного вибору, визначити домінуючий вид мотивації, зокрема: внутрішні індивідуально значимі і соціально значимі, зовнішні позитивні і негативні мотиви [7]. Результати дослідження наведено в таблиці 1.

Аналіз результатів показує, що по загальній вибірці домінуючими (61,1%) мотивами є внутрішні індивідуально-значимі мотиви (професія вимагає спілкування з різними людьми, відповідає моїм здібностям, сприяє розумовому та фізичному розвитку, є привабливою, дає великі можливості для прояву творчості). У випускників закладів загальної середньої освіти домінуючими є внутрішні соціально-значимі мотиви (61,1%) (професія передбачає високе почуття відповідальності, дає можливість приносити людям користь, дає можливість

для зростання професійної майстерності, дозволяє реалізувати здібності до керівної роботи, дозволяє відразу отримати гарний результат праці для інших), на другому місці – внутрішні індивідуально-значимі мотиви (55,6%). У випускників коледжів домінуючими є внутрішні індивідуально-значимі мотиви (66,7%), на другому місці – внутрішні соціально-значимі мотиви (33,3%). Це дає підстави стверджувати, що домінуючими мотивами вибору професії у досліджуваних першокурсників є внутрішні мотиви, які сприяють активності у професійному навчанні, формуванню професійних компетентностей, стимулюють професійний розвиток.

Перейдемо до вивчення особливостей організації профінформаційної роботи зі старшокласниками. Для цього можна використовувати різноманітні форми роботи: профінформаційний урок, професіографічні зустрічі, професіографічні дослідження, професіографічні екскурсії, випуски стінгазет, тижні професій. Значний профінформаційний потенціал мають уроки, зміст яких пов'язується з тими чи іншими професіями або видами професійної діяльності. Уроки з усіх шкільних предметів володіють такими можливостями і сприяють не тільки розширенню знань старшокласників про професійний світ, а й підвищують мотивацію до знань.

Відповідаючи на запитання про заходи, які проводилися в закладах освіти для реалізації завдань професійної орієнтації, 88,9% респондентів вказали на зустрічі з представниками закладів професійної освіти, 66,7% – бесіди про світ професій, 61,1% – зустрічі з представниками різних професій. Суттєвих відмінностей у відповідях випускників школи і професійних закладів не спостерігалось. Це свідчить про те, що в

Таблиця 2.

Важливість джерел інформації для вступників (%)

Категорія респондентів	Паперові рекламні матеріали закладів освіти	Офіційні сайти закладів освіти	Сайти профорієнтаційного спрямування	Паперові довідники для вступників	Електронні довідники для вступників
Випускники ЗЗСО	27,8	100	27,8	27,8	27,8
Випускники коледжів	55,6	61,1	44,4	38,9	22,2
Загальний показник	41,7	80,6	36,1	33,3	25,0

закладах освіти домінують заходи з професійного інформування, професійної агітації старшокласників, тоді як індивідуальні консультації, діагностика індивідуальних психофізіологічних особливостей, індивідуальні бесіди використовуються дуже рідко. Проте використовувані форми є пасивними, практично не проводяться професіографічні екскурсії, професіографічні дослідження. Не називають респонденти і уроки, де б вони отримували профінформаційні знання.

На думку вчених, у світі й в Україні відбувається потужний розвиток інформаційних технологій, які проникають в усі сфери діяльності людини. Революційні перетворення в технологіях збирання, пошуку, опрацювання, подання, зберігання, передавання, використання та захисту інформації стали основою принципово но-

вого етапу формування змісту різних видів праці, її інформатизації та інтелектуалізації, зумовили важливі зміни у всіх видах відносин у суспільстві [10]. Сучасну молодь не можливо уявити без інформаційних цифрових пристроїв, які використовуються в різних видах діяльності – навчання, спілкування, відпочинку, пошуку необхідної інформації тощо. Тож інформаційно-комунікаційні технології мають активно проникати в сферу професійної орієнтації й професійної інформації. Свідченням цього є результати відповідей респондентів щодо джерел інформації, якими вони користувалися для вибору професії і закладу освіти (табл.2).

Як свідчить таблиця, всі категорії респондентів віддають перевагу офіційним сайтам закладів професійної освіти, де розміщується вичерпна інформація про освіт-

Мал. 1. Достатність інформації для обґрунтованого вибору професії вступниками.

ні програми, умови вступу і навчання, можливості здобувачів освіти щодо програм обміну студентів із закордонними партнерами, подвійні дипломи тощо. Дещо менший відсоток випускників коледжів, які віддають перевагу офіційним сайтам закладів освіти, пояснюється зорієнтованістю частини випускників на продовження навчання за фахом у закладах вищої освіти, з якими тісно співпрацює коледж в освітній, науковій і культурній сферах. Як правило, такі вступники більш мотивовані до активного оволодіння знаннями, набуття фахових компетентностей.

Незважаючи на певні проблеми з організацією профорієнтаційної роботи в закладах освіти, 33,3% опитаних відповіли, що їм було достатньо інформації для прийняття усвідомленого рішення про вибір професії та місця навчання (мал.1).

Аналіз відповідей свідчить, що існує відмінність в достатності інформації між випускниками ЗЗСО і коледжів – 27,8% і 38,9% відповідно. Це пояснюється тим, що випускники коледжів здійснюють професійний вибір, як правило, другий раз і більш підготовлені, мають певний досвід набутий у процесі професійної підготовки. Тривожним фактом є майже третина випускників ЗЗСО, які відповіли «Не знаю» (33,3%). Це свідчить про відсутність усвідомленого професійного самовизначення, знань про те, що необхідно враховувати при виборі професії.

Проблема підготовки школярів до вибору професії не обмежується лише роботою в закладі загальної середньої освіти. Професійна інформація має розповсюджуватися і на інші соціальні інститути – сім'ю, громадськість, ЗМІ тощо. Аналізуючи відповіді випускників щодо основних факторів впливу на рішення про вибір професії і навчального закладу, помітним є домінування таких факторів як батьки, друзі, улюблений предмет (табл.3).

Домінування батьків як вирішальний фактор у виборі професії має стати тенденцією і підтверджується попередніми дослідженнями [3]. Тому необхідно спрямовувати професійну інформацію не лише на здобувачів загальної середньої освіти, а й на батьків.

Висновки. Проведене дослідження спонукає до таких висновків.

Система забезпечення здобувачів загальної середньої освіти професійною інформацією потребує вдосконалення, оскільки майже половина опитаних не володіє достатньою інформацією, необхідною для прийняття рішення про вибір професії і навчального закладу.

Потребує посилення уваги до використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій у професійній інформації.

Необхідно вдосконалювати профінформаційну роботу з батьками школярів, спрямовуючи її на забезпечення їх інформацією про правила вибору професії, потребу ринку праці в кадрах, організацію консультацій тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Барчі Б.В. Вивчення мотивів вибору професії у психологічних дослідженнях. Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України. 2011. Випуск 12. С. 60-72
- Йовайша Л. А. Проблеми професійної орієнтації школярів. пер. с лит. Москва : Педагогика, 1983. 129 с.
- Коломієць М. Проблема підготовки класного керівника до організації профорієнтаційної роботи. Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. 2013. №7. С.176-182
- Коломієць М.Б. Розвиток професійної орієнтації школярів в умовах реформування системи освіти України. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка : зб. наук. праць. Серія : Педагогічні науки. 2015. Вип. 27. С.201-207.
- Концепція державної системи професійної орієнтації населення. 17.09.2008. № 842 // База даних «Законодавство України» ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF>
- Лозовецька В.Т. Професійна орієнтація молоді в умовах сучасного ринку праці: Монографія. Київ. 2012. 157 с.
- Овчарова, Р.В. Технології практичного психолога образования.: учеб. пособие. Москва: Сфера, 2000. 448 с.
- Платонов К. К. Вопросы психологии труда. 2-е изд. доп. Москва. Медицина, 1970. 264 с.

- Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається. 02.06.1995. № 159/30/1526 // База даних «Законодавство України»/ ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z0198-95>
- Пономарьова Н.О., Білоусова Л.І. Специфіка професійної орієнтації молоді в сучасний період розвитку суспільства. Народна освіта: електронне наукове фахове видання. 2016. Випуск №2. С. 19-24. URL : http://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4037.
- Симоненко В. Д., Демидчик В. Г. Профессии промышленного производства. Профессиограммы. Київ : Рад. школа, 1983. 175 с.
- Федоришин Б. О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації : автореф. дис. ... доктора пед. наук. Київ, 1996. 48 с.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Педагогічна майстерність-домінанта розвитку обдарованої дитини

Воронецька Валентина Володимирівна,
Свіржевський Микола Петрович

м. Вінниця, Україна

Постановка проблеми. Гуманізація та демократизація педагогічної праці, спрямованість її на розвиток особистості дитини сприяють створенню мережі нетрадиційних типів шкіл, розробці альтернативних систем освіти, авторських методик навчання. Проблема виявлення і розвитку обдарованих дітей вимагають нині від учителя вміння працювати в творчому режимі, нестандартних напрямках, постійно удосконалювати професійну майстерність, створювати свою творчу лабораторію, опанувати специфічними формами і методами роботи з обдарованими дітьми у навчально-виховному процесі.

Глобальні соціально-економічні перетворення у нашому суспільстві виявили потребу в людях творчих, активних, неординарно мислячих, які здатні нестандартно розв'язувати поставлені завдання та на основі критичного аналізу ситуації формувати нові перспективні задачі.

Мета статті. Представити педагогічний досвід закладу «Гуманітарна гімназія №1 ім. М.І. Пирогова» щодо роботи педагогічного колективу з розвитку обдарованої дитини.

Отже, метою роботи гімназії №1 є безпосередня участь кожного учасника навчального процесу в пошуку шляхів і засо-

бів розв'язання проблеми розвитку обдарованих школярів. У спільній роботі відсутні «актори» і «глядачі»; всі є учасниками творчого процесу. Підхід, за якого відбувається постійна активна взаємодія всіх залучених до навчання суб'єктів, не є зовсім новим у вітчизняній педагогіці.

Педагогічна система роботи гуманітарної гімназії №1 зумовлює позитивну динаміку розвитку творчих здібностей дитини. Якісна відмінність педагогічної системи гімназії від традиційних в тому, що вона враховує, синхронізує й оптимізує шляхи індивідуального та універсального розвитку дитини на нейрофізіологічному, психічному, морально-вольовому, фізичному, соціальному рівнях. Це сприяє максимально вмотивованому розвитку продуктивного мислення на кожному етапі творчих досягнень обдарованої особистості.

У педагогічному добробку педагогічного колективу розв'язується актуальна проблема сучасної педагогіки – проблема педагогічного моделювання розвитку обдарованої дитини. Задача моделювання процесу розвитку обдарованої дитини зводиться не тільки до планування стратегічних цілей та обрання відповідних тактичних ходів у процесі взаємодії дитини з педагогом, а і реалізації творчого потенціалу, інтелекту-

ального ресурсу будь-кого з дітей у різноманітних потоках навчально-інформаційного середовища. У зв'язку з цим розроблена модель розвитку обдарованої дитини (рис. 1).

Для реалізації розробленої моделі в гімназії проводиться експериментальна робота щодо розвитку обдарованої дитини. Метою експерименту є теоретичне обґрунтування, розроблення та експериментальна перевірка науково-методичного супроводу розвитку обдарованої дитини в навчально-виховному процесі.

Ця мета конкретизована в кількох напрямках роботи педагогічного колективу, основними з яких є:

1) формування нового особистісно-розвивального освітнього середовища для обдарованого школяра;

2) реалізація інтегрованого особистісно-діяльнісного змісту процесу розвитку обдарованої дитини в гімназії №1;

3) підтримка інноваційної діяльності педагогів та дослідження впливу рівня педагогічної майстерності на розвиток обдарованої дитини.

В експериментальній роботі застосовано системний підхід. Планування навчально-виховного процесу з розвитку обдарованої дитини в експерименті виступає як попередньо розрахована система дій, що передбачає розподіл у часі та термін реалізації. Створена оптимальна система корекційних заходів, в якій методи і організація чітко підпорядковані логіці розвитку обдарованої дитини.

Модель розвитку обдарованої дитини, на основі якої ґрунтується робота з обдарованими дітьми в гімназії, має дві важливі складові: 1) шкільне освітньо – інформаційне середовище; 2) компетентний вчитель. Саме ці складові здійснюють визначальний вплив на розвиток обдарованої дитини.

1. Гімназійне інформаційно – освітнє середовище складається з поля діяльності психолога та соціального педагога, поза-класної і виховної роботи, навчальної діяльності, роботи з батьками, міжнародної співпраці, волонтерської діяльності, двомовності (білінгвізму), здоров'язберігаючого середовища, глобальної мережі.

Психолог та соціальний педагог здійснюють психолого-педагогічний супровід обдарованої дитини, діагностують вид обдарованості: виявляють і характеризують дітей різного рівня інтелекту – від компетентних, діяльних, ерудованих, унікальних, інтелектуальних до талановитих та креативних, обдарованих дітей. У навчальній, позакласній та виховній роботі проявляються здібності та обдарування, які розвивають батьки, класний керівник, вчителі, психолог. На цьому етапі психолог і соціальний педагог здійснюють психолого-консультативний зв'язок із батьками через поради, які сприяють розвитку та підтримувати обдаровану дитину.

Учень має прагнення дізнатись більше з теми, яка цікавить, тому активно шукає додаткові джерела інформації у глобальній мережі. Творчі доробки дітей активно реалізуються в освітній мережі гімназії. Динамічний процес взаємодії дітей в освітній мережі є чинником формування устремлень дитини, адже детермінує внутрішню свободу, свободу вибору серед альтернатив.

Розвиваючи обдаровану дитину, педагогічний колектив закладу намагається не нашкодити, тому важливим компонентом є здоров'язберігаюче середовище. Здоров'язберігаючий супровід здійснюють шкільний лікар, психолог, в їх патронаті – організація дозвілля і здорового способу життя.

Специфіка гімназії – двомовність (білінгвізм) – ще одна складова освітньо-інформаційного середовища. Школярі вивчають другу іноземну мову (англійську чи німецьку за вибором). Для досвідчених вчителів гімназії творче навчання проводиться у порівнянні, з акцентом на подібностях або відмінностях обох мов.

Результативним є і волонтерський рух та міжнародна співпраця, які дають ефект занурення у мовне середовище через безпосереднє спілкування з носіями мов.

2. Компетентний вчитель. Не менш важливим фактором розвитку обдарованої дитини є компетентний учитель, сформувати якого – основне завдання методичної роботи закладу. Воно реалізується через курсову підготовку в інституті післядипломної освіти, самоосвіту вчителя, а та-

жож через цілеспрямовану методичну роботу в гімназії № 1: конференції, семінари, круглі столи, презентації досвіду, творчі проекти, школу молодого учителя, майстер-класи, школу педагогічної майстерності (рис. 1).

Планування роботи з обдарованими учнями. Заслугує на увагу методичний доробок гімназії № 1- «Програма роботи з обдарованими учнями» на 2013-2017 роки комунального закладу «Гуманітарна гімназія №1 ім. М.І. Пирогова Вінницької міської ради», що затверджена на загальній конференції (протокол від 16.10.2013 року № 3) та ухвалена на педагогічній раді (протокол від 30.01.2014 року, № 1). У Програмі чітко вибудована цілісна система роботи колективу гімназії з виявлення, розвитку, підтримки та стимулювання обдарованих дітей. Метою Програми є формування творчої, різнобічно розвиненої особистості. Ця програма створена на основі креативного підходу і з точки зору професійної етики відбиває толерантну взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу. Програма роботи з обдарованою молоддю успішно реалізується у тісній співпраці педагогічного колективу закладу, батьків та великої мережі позашкільних установ м. Вінниці.

У програмі визначаються основні заходи: 1. Система пошуку обдарованих дітей. 2. Навчання, виховання та розвиток обдарованих дітей. 3. Науково-методичне забезпечення програми. 4. Організація соціально-психологічного забезпечення програми. 5. Фінансування програми. Стимулювання творчої діяльності учнів.

Розроблена цілісна система роботи колективу закладу щодо реалізації завдань, окреслених у Програмі, що реалізується цілеспрямовано та поетапно: I етап – виявлення обдарованих дітей, визначення типу обдарованості; II етап – розвиток та підтримка творчо обдарованої дитини; III етап – стимулювання творчої діяльності учнів. Основними завданнями роботи з обдарованими учнями в гімназії є: забезпечення комплексного підходу до роботи з обдарованою дитиною, удосконалення взаємодії суб'єктів системи і оптимізація процесу управління нею.

Для регулювання роботи з обдарованими дітьми у гімназії в 2012 році організований Координаційний центр (КЦ). До складу КЦ входять методисти міського методичного центру, які опікуються роботою з обдарованою молоддю, заступники директора з навчально-виховної роботи, голови методоб'єднань, психолог, соціальний педагог. До функціональних обов'язків членів КЦ входить організація роботи по виявленню і розвитку обдарованої молоді.

Виявлення обдарованої молоді та створення умов для її розвитку. Гуманітарна гімназія №1 володіє різноманітними формами, методами і засобами пошуку, навчання та виховання обдарованих дітей. Діяльність з цього напрямку відзначається системністю, відповідає структурі закладу, особливостям і потребам учнів. Система роботи з обдарованими дітьми проводиться поетапно:

I етап – виявлення обдарованих дітей, діагностування виду обдарованості (практичний психолог, класний керівник, вчитель, батьки);

II етап – розвиток творчих здібностей: навчально-виховна робота, психологічний супровід, робота з батьками, соціальна адаптація (вчитель, психолог, класний керівник, батьки);

III етап – стимулювання творчої діяльності (адміністрація гімназії, рада закладу, піклувальна рада, меценати, спонсори, громадські організації, міська влада).

Над виявленням обдарованості активно працюють практичний психолог та соціальний педагог. При створенні банків обдарованих і здібних учнів враховуються як дані психодіагностики, так і результативність участі в інтелектуальних змаганнях, а також спостереження вчителів. Ведуться моніторинги особистого розвитку обдарованих дітей. У тісному контакті з психологами працюють вчителі – наставники, які залучають здібних дітей до систематичної роботи, використовуючи різноманітні форми.

Шкільний кабінет практичної психології та соціального педагога організовує роботу, що спрямована на пошук талановитих учнів у відповідності до типів обдарованості.

Таким чином, варто відзначити високий рівень показників прояву гнучкості та оригінальності мислення, схильності до глибини та розробленості творчих ідей, наочно-образного мислення п'ятикласників, їхніх комунікативних та організаторських здібностей.

Кадрова політика гімназії. Розвивати таланти дітей можуть лише талановиті викладачі. Реалізація цього завдання більшою мірою залежить від педагогічних кадрів, їхньої майстерності та професіоналізму. До стратегічних умов, покликаних забезпечити успішну реалізацію основних положень системи, належить підбір науково-педагогічного складу гімназії, стимулювання професійного росту кожного педагога, зокрема його інноваційної діяльності, а також створення власних програм, посібників та дидактичних матеріалів.

До викладацької роботи залучаються фахівці, які відповідають професійним, педагогічним і моральним вимогам: вільно володіють знаннями і вміннями з навчальної дисципліни, є людьми творчими, ініціативними та гуманними. Налагоджується співпраця з провідними спеціалістами ВНЗ, що забезпечує тісний зв'язок із вищою школою, наступність знань, виявлення і добір обдарованих дітей на ранній стадії.

Методична робота. Методична робота гімназії сфокусована на розвитку акмеологічної моделі педагога. Основні складові моделі: методична робота, курси підвищення кваліфікації, самоосвіта вчителя, робота вчителя в глобальній мережі. Робота організована в таких напрямках: міські заходи (школа передового педагогічного досвіду, консалтингові центри, постійно діючі семінари, майстер-класи, творчі групи), шкільні заходи (шкільне методичне об'єднання, динамічні групи, школа молодого учителя, психолого-педагогічний практикум, семінари, майстер-класи). В результаті комплексної дії всіх складових отримуємо учителя-майстра, який характеризується професійною, особистою та духовною зрілістю.

В гімназії організована творча лабораторія з впровадження в освітній процес інноваційної методики ейдетики, ТРВЗ-педагогіки, методики розвивального навчання.

Успішно діє «Школа розвитку педмайстерності», де вивчається передовий педагогічний досвід 11 вчителів. Особлива увага в гімназії приділяється роботі з педагогами щодо їх підготовки до роботи з обдарованими учнями: створено каталоги методичної літератури з проблем роботи з обдарованими учнями (у картотеці ШМЦ), банки даних вчителів – предметників у кожному методичному об'єднанні окремо, куди заносяться всі досягнення вчителів, ведеться моніторинг їхньої педагогічної діяльності тощо (охоплено 100% вчителів).

«За межами рідної школи». У рамках експерименту гімназія здійснює обмін викладачами з інших закладів міста, області. Протягом тижня група визначених учителів гімназії працює у закладах міста, вивчаючи досвід роботи, переймає цікаві оригінальні ідеї, розглядаються можливості співпраці. Гімназія відкриває гостинно двері для учителів міста, які приходять по обміну і на цілий тиждень стають членами гімназійного колективу педагогів. Для них проводять презентації досвіду, майстер-класи, екскурсії у музеях гімназії. Учасники експерименту-обміну по завершенню тижня за межами рідної школи пишуть звіт про отримані враження, систему роботи закладу-господаря, його переваги і можливі недоліки.

Популяризація ідей та досвіду педагогічної майстерності у наукових та методичних виданнях. В процесі аналізу матеріалів 2000-х років виявлено, що 17 вчителів гімназії (19,7%) мають авторські публікації у загальній кількості 48 робіт. Оpubліковано: статті з досвіду роботи – 31(46%), збірники методичних рекомендацій – 11 (14%), авторські навчальні програми – 4 (5%), наукові тези – 3 (4%), дисертація на здобуття наукового ступеня кандидат педагогічних наук – 1 (1,4%) – директор гімназії. Робота учителя математики Дзюби А.Г. «Формування творчої особистості в гуманітарній гімназії на уроках математики» на міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти» у 2013 році була нагороджена Срібною медаллю. Створена методична розробка «Формування навичок читання, пізнавальних інтересів та творчої уяви молодших школярів на уроках читання», яка стала

переможцем міського конкурсу «Ярмарок фахових сподівань» у 2010 році. Порівняльний аналіз виявив позитивну динаміку науково-методичної творчості вчителів.

У 2009 році за ініціативи творчої групи вчителів іноземних мов було створено газету – методичний вісник «VerbaMagistri». З 2002 року у закладі видається газета учнівського врядування «Шкільний БУМ». Газета створюється самими учнями закладу і є справжньою трибуною дитячих ініціатив, думок, ідей. У 2008 році на XI Всеукраїнському конкурсі шкільних газет у Миколаєві газета «Шкільний БУМ» стала переможцем у номінації «Краща шкільна електронна газета України», у 2010 році – переможцем у номінації «Краща стаття на тему євроінтеграції», а у 2011 році – лауреатом Всенационального конкурсу. Профспілковою організація закладу визнана найкращою.

Робота в мережі Інтернет. Досвід з організації роботи з обдарованими учнями, розповсюджується через сайт гімназії, департамент освіти. Був організований спеціальний випуск для учасників серпневої педагогічної конференції «Якісна освіта як пріоритетний напрям результативного розвитку галузі в умовах єдиного освітнього простору».

Сторінка «Обдарована молодь» створена на сайті гуманітарної гімназії №1 і поповнюється систематично.

Сторінка «Обдарована молодь» складається із розділів: Нормативна база – розміщені нормативно-правові документи, що регламентують роботу з обдарованою молоддю; Основні поняття, калейдоскоп тлумачень, поради, коротко про різне – розділи науково-публіцистичного характеру, де розміщується інформація переважно для батьків; Турніри, конкурси, олімпіади – висвітлюються результати участі учнів у турнірах, конкурсах, олімпіадах, розміщено графіки проведення заходів, питання турнірів, тексти контрольних робіт тощо. База даних обдарованої молоді гімназії – відомості про учнів-переможців конкурсів, турнірів, змагань та їхніх наставників. Стипендії – розміщені нормативно-правові документи, що регламентують призначення стипендій міського голови, нагородження преміями «Шкільний олімп» і «Талант року»; Фотоальбом – «Гордість гімназії».

Поширення і використання кращого досвіду розвитку педагогічної майстерності і професійного саморозвитку вчителя. Заклад є одним із базових у місті з питання роботи з обдарованою молоддю. Педагогічний досвід поширювався на конференціях і семінарах: у 2008 році на базі закладу був проведений міський семінар заступників директорів школи І ст. «Розвиток креативного мислення молодших школярів»; у квітні 2010 року на базі закладу проведено міський семінар заступників директорів школи II-III ст. «Система роботи з обдарованими дітьми»; у жовтні 2010 року було проведено загальногімназійну конференцію «Сім'я і гармонійний розвиток особистості дитини»; у січні 2011 року пройшло заняття батьківського всеобучу на теми: «Здібності та їх розвиток у дітей молодшого підліткового віку» -1-5 класи, «Вчителі та батьки – партнери у розвитку творчого потенціалу дитини» – 6-10 класи; у січні 2011 року пройшли загальні батьківські збори по паралелях класів на тему «Роль сім'ї у формуванні творчої особистості»; у січні 2011 відбувся проблемно-тематичний семінар класних керівників на тему: «Роль класного керівника у розвитку творчих та інтелектуальних здібностей учнів, залучення дітей до різноманітної діяльності за інтересами»; у січні 2011 року – педагогічна рада на тему «Педагогічне керівництво вихованням творчої компетентності учнів»; у 2013 році на базі гімназії пройшов міський семінар заступників директорів на тему «Розвиток творчих здібностей учнів через запровадження інноваційних технологій у практику»; питання роботи закладу щодо розвитку творчих здібностей учнів розглядалось на загальній конференції у жовтні 2013 року «Система роботи закладу з обдарованими дітьми» та на педагогічній раді у січні 2014 року.

Використання сучасних інноваційних педагогічних технологій у навчально-виховному процесі. Цьому сприяють і активно допомагають потужні світові корпорації такі як Майкрософт.

Представники корпорації Microsoft зацікавлені у просуванні власного продукту на ринку, але без тих, хто вміє користуватися технологіями їм не обійтись. Тут інтер-

еси збігаються і у цій співпраці великий взаємовигідний потенціал. Актуальність даної теми була висвітлена на педагогічній раді, січень 2014 р. «Інноваційні технології для сучасної школи».

У рамках педагогічної ради відбувся діалог з колективом, обговорення даної теми у формі «Відкритий мікрофон». Вчителі гімназії у 2013 році зареєструвалися у мережі «Партнерство заради навчання» та подали матеріали на конкурс «Учитель-новатор».

Електронна бібліотека. Бібліотека гімназії – невіддільна частина освітнього середовища. До завершення 2014 року в гімназії має завершитись формування електронної бібліотеки. Вона розширить інформаційний простір усіх учасників навчально-виховного процесу, дасть можливість кожному – учителям, учням, батькам користуватися фондами бібліотек світу.

Гімназисти та педагоги застосовуватимуть здобуті дані на практиці, одержать доступ до місцевих, регіональних, національних і міжнародних джерел інформації.

2013-2014 рік Заклад нагороджено Золотою медаллю П'ятої Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти-2014» у номінації «Робота з обдарованими дітьми» (Київ, березень 2014 року)

2014-2015 рік Заклад здобув Золоту медаль на Шостій Міжнародній виставці «Інноватика в сучасній освіті» у номінації «Хмарні технології в освіті – нові компетенції у сфері ІКТ» (Київ, жовтень 2014 року), Золоту медаль на Шостій Міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти-2015» у номінації «Створення мережі свроклубів як механізм інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ березень 2015 року). У рамках реалізації обласної програми проект «Застосування інтерактивних та інноваційних технологій для інтелектуального й компетентного забезпечення функціонування «Зеленої школи» виграв гарант на 10000 грн. 2015-2016 рік. Заклад здобув Срібну медаль на Міжнародному форумі «Інноватика в сучасній освіті» (номінація «Психологічна допомога постраждалим у АТО та їх сім'ям»), Золоту медаль на Міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти-2016»

(номінація «Міжнародна співпраця як невід'ємна складова інноваційного розвитку»). У рамках реалізації обласної програми проект «Застосування інтерактивних та інноваційних технологій для інтелектуального й компетентного забезпечення функціонування «Бібліопровайдер» виграв гарант на 15000 грн. 2016-2017 рік. Заклад здобув Золоту медаль на Міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти-2016», Срібну медаль на Міжнародній виставці «Інноватика в сучасній освіті-2016» та виграв обласний грант для реалізації проекту «Кругозір». 15000 грн. «Пітчінг Вінниця 2017» у Вінницькій міській раді вручили сертифікати авторам проектів-переможців конкурсу «Пітчінг Вінниця 2017». Проект Lad-Life «Кругозір» нашого закладу отримав призовий бонус на обладнання кабінету 30 тисяч гривень. 2017-2018 рік Заклад здобув Срібну медаль на Міжнародній виставці «Інноватика в сучасній освіті – 2017» номінація «Інклюзивна освіта». GLOBAL TEACHER PRIZE жовтень 2017 у м. Києві відбулась Загальнонаціональна премія для вчителів Нової української школи GLOBAL TEACHER PRIZE. Два педагоги нашого закладу увійшли до ТОП-50, брали участь у церемонії нагородження Переможця конкурсу. У 2018-2019 році на Міжнародній виставці «Інноватика в сучасній освіті – 2018» заклад отримав золоту медаль у номінації «електронний ресурс». Перемога у міському конкурсі молодих учителів «Надія 2019»- I місце. Учитель французької мови гімназії на Всеукраїнському конкурсі «Учитель року-2019» виборола I місце у місті і області, брала участь у Всеукраїнському конкурсі у м. Тернопіль. За підсумками проведення міського конкурсу «Кращий навчально-методичний посібник 2019» у рамках акції «Ярмарок фахових сподівань» загальноміського проекту «Ім'я в освіті міста» номінація «Педагогічний менеджмент» II місце Навчально-методичний посібник «Діяльність керівника навчального закладу в сучасному освітньому просторі». Centgora Trans. History – міжнародний конкурс сценаріїв уроків про Голокост. Учитель історії закладу отримав сертифікат та I-місце за сценарій уроку на тему «Уроки Голокосту». Та-

кож I-місце на міжнародному конкурсі отримав фільм «Заповіт праведників світу» (біографічний фільм про вінничанку в роки Другої світової): керівник проекту – Валентина Воронєцька учитель історії та економіки, заступник директора гімназії №1. Заклад отримує визнання і на державному рівні. Національна академія педагогічних наук України презентує книгу «Наукові школи, авторські системи і концепції», сторінки якої присвячені нашій гімназії як одному із кращих закладів України.

Анотація

На сучасному етапі розбудови освіти можна спостерігати підвищений інтерес до проблем обдарованості, її виявлення, навчання та розвитку обдарованих дітей, проблемам підготовки педагогів до роботи з ними.

Однак, аналіз професійної діяльності вчителів загальноосвітніх шкіл свідчить про те, що вони не завжди підготовлені до роботи з обдарованими дітьми. Це значною мірою зумовлено тим, що професійно-педагогічні знання, яких набувають вчителі в закладах вищої освіти, не враховують проблему підготовки до роботи з обдарованими дітьми.

Відповідно актуалізується гуманітарна корекція сфери освіти, переглядаються її концептуальні та методологічні засади, уможливується її реформування і дотичні до нього зміни у вихованні особистості в напрямі орієнтування на її різносторонній потенціал, розвиток обдарованості й таланту. У статті описується специфіка роботи гуманітарної гімназії №1 з розвитку обдарованої дитини.

Аннотация

На современном этапе развития образования можно наблюдать повышенный интерес к проблемам одаренности, ее выявления, обучения и развития одаренных детей, проблемам подготовки педагогов к работе с ними.

Однако, анализ профессиональной деятельности учителей общеобразовательных

школ свидетельствует о том, что они не всегда подготовлены к работе с одаренными детьми. Это в значительной степени обусловлено тем, что профессионально – педагогические знания, которые приобретают учителя в учреждениях высшего образования, не учитывают проблему подготовки к работе с одаренными детьми.

Согласно этому актуализируется гуманитарная коррекция сферы образования, пересматриваются ее концептуальные и методологические основы, становится возможным ее реформирование и касательные к нему изменения в воспитании личности в направлении ориентирования на ее разносторонний потенциал, развитие одаренности и таланта. В статье описывается специфика работы гуманитарной гимназии № 1 по развитию одаренного ребенка.

Annotation

The problems of prodigies, their recognition, education and development, as well as preparing teachers to the challenges of working with them, have gained a lot of attention at the current stage of developing educational system.

However, having taken the analysis of secondary teachers' professional activity into consideration, it is possible to claim that they are not always well-prepared. This can be explained by the fact that professional and pedagogical knowledge, obtained by the teachers in the higher education establishments, does not include the issues of prodigy children.

Therefore, humanitarian correction of the educational sphere has become actual these days. Other changes that are to take place concern its conceptual and methodological grounding, which makes possible the reforms and adjacent changes regarding upbringing of the well-rounded personality, developing their gifts and talents. The article describes the peculiarities of the work of the humanitarian gymnasium #1 developing gifted children.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

ИКТ на уроках в начальной школе

М.С. Цивинская,

бакалавр,

kari_karisha98@mail.ru

*Стерлитамакский филиал Башкирского государственного университета,
г. Стерлитамак, республика Башкортостан, Россия*

М.М. Галиева,

бакалавр

kari_karisha98@mail.ru

*Стерлитамакский филиал Башкирского государственного университета,
г. Стерлитамак, республика Башкортостан, Россия*

С.А. Косцова,

старший преподаватель,

koscova.sa@mail.ru

*Стерлитамакский филиал Башкирского государственного университета,
г. Стерлитамак, республика Башкортостан, Россия*

Двадцать первый век характеризуется огромным объемом информации и компьютеризацией всех сфер жизни человека. В связи с этим, в современную систему образования были введены новшества, связанные с компьютеризацией уроков. Использование презентаций, видео-роликов и электронного наглядного материала позволяет учителям не только сделать учебный процесс интереснее, но и повысить уровень знаний учащихся, давая с помощью этих средств учащимся большее количество материала. Также, известно, что у учащихся младших классов преобладает наглядно-образное мышление. В данной

ситуации цифровые наглядные материалы способствуют лучшему усвоению учащимися информации, предлагаемой учителем.

Использование ИКТ на различных уроках в начальной школе позволяет:

- развивать умение учащихся ориентироваться в информационных потоках окружающего мира;
- овладевать практическими способами работы с информацией;
- развивать умения, позволяющие обмениваться информацией с помощью современных технических средств;
- активизировать познавательную деятельность учащихся;

– проводить уроки на высоком эстетическом уровне; индивидуально подойти к ученику, применяя разноуровневые задания [1].

Используя в процессе обучения проектор и компьютер, учитель имеет возможность выводить на экран различные задания. Например, на практике показать геометрический материал на уроках математики (сравнение размеров фигур с помощью наложения их друг на друга).

Работа с презентациями также позволяет учителям начальных классов экономить время на уроке.

ИКТ могут использоваться на различных этапах урока.

Например, на этапе актуализации знаний учитель может предложить задания на экране. После выполнения учениками этих заданий в тетради, они могут проверить свои работы самостоятельно или друг у друга с помощью правильных ответов, которые появляются на экране. В этот период развиваются регулятивные УУД.

На этапе ознакомления учащихся с новым материалом, можно использовать видео-уроки, представленные в форме мультфильмов. Это позволит сконцентрировать внимание учащихся на изучаемом материале и разнообразить уроки. Очень активно учителя используют видео-уроки на таких предметах как окружающий мир и литературное чтение. Знакомство с биографиями писателей, протекает очень скучно, если работать с этим материалом на основе текста, данного в учебнике. Видео-уроки позволяют перенестись в родные города авторов, увидеть их фотографии в разные периоды жизни, познакомиться с семьями, почувствовать обстановку их домов и рабочих кабинетов.

Одной из самых сложных для усвоения тем на уроках окружающего мира – анатомия человека. В УМК «Начальная школа 21 века» эти темы представлены в учебни-

ке очень кратко, практически без иллюстраций. Видео-ролики позволяют наглядно показать учащимся строение организма человека, сопровождающиеся комментариями автора видео. Основная сложность заключается в том, чтобы выбрать правильный материал, которого в последнее время в интернете представлено очень много.

Можно использовать техническое сопровождение, проводя с учащимися физминутки. Это делает их подвижнее, динамичнее. Возможно использование не только видео, но и аудио материала.

Используя ИКТ технологии на различных уроках важно выдерживать время использования, которые прописаны в Сан-Пинах.

Использовать ИКТ технологии могут не только учителя, но и учащиеся. Ребенок, с помощью презентаций, видео может составлять различные проекты, выступать с ними перед классом. Это позволит ребенку не только развивать коммуникативные УУД, но и учиться работать с информацией и компьютером, что безусловно будет нужно учащемуся на дальнейших этапах обучения.

Использование ИКТ на уроках может также привести к некоторым последствиям, которые отрицательно влияют на развитие личности ребенка.

- нарушение зрения;
- проблемы осанки и опорно-двигательного аппарата;
- компьютерная радиация;
- компьютерная зависимость [2].

Список используемых источников

<https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/materialy-mo/2013/08/03/ispolzovanie-ikt-tehnologiy-na-urokakh-matematiki-v> (дата обращения: 19.01.20)

<https://infourok.ru/doklad-na-temu-ispolzovanie-ikt-na-urokah-v-nachalnoy-shkole-1348955.html> (дата обращения: 19.01.20)

Conceptual component of the formation of professional thinking of future teachers of physical education

Ivanenko V.V.

Assistant of the Department of Theory and Methods of Physical Education and Sports Disciplines Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky

Key words: conceptual component, professional thinking, future teachers of physical education, pedagogical approaches, pedagogical component.

The basis of the technology for the formation of professional thinking of future teachers of physical education is the concept of the structural and functional relationship of all components of the educational process. At the same time, it is customary to proceed from the fact that it should ensure the formation of the following components of professional thinking: knowledge systems, methods of their improvement, methods of pedagogical thinking, including a number of hierarchically organized levels: the level of general ideas, the level of constructive and methodical schemes, the level of technical receptions; systems of strategic intellectual skills that regulate the thinking process of a future physical education teacher and are activated in the process of developing and making appropriate decisions in pedagogical activity [1, p.59].

Based on the results of the analysis of scientific, pedagogical and psychological sources [1-4], it became possible to highlight the structural components that contribute to the process of forming professional thinking of future physical education teachers: conceptual component, target component, substantial component, operational-active component, control and evaluation component.

We describe in more detail the conceptual component of the proposed technology. Conceptual component – includes a social order, purpose, objectives, principles and pedagogical approaches of the process of forming professional thinking. During the design of the goals and objectives of the process of forming professional thinking of future teachers of physical education, it is necessary to highlight the relevant principles and approaches of teacher training, namely:

- the principle of integrity – based on the harmonious interaction of all components, which is achieved due to the presence of effective feedback between the expectation and the result of students' learning activities;

- principle of adequacy of purpose and content – involves the use of information that meets the requirements of the disclosure of specific educational topics to optimize and improve the level of the learning process and the assimilation of educational - material in general;

- principle of professional orientation – designed to provide a deep relationship between the fundamental and professional components of the training of the future teacher of physical education.

Its implementation is associated with the formation of a stable motivational sphere as

the basis of the personality's professional orientation;

– principle of differentiation – means the separation in the educational work of the teacher of the levels of physical, mental, social, spiritual, intellectual development of pupils, stimulation of activity, taking into account the individual characteristics of the person;

– principle of professionalization – involves the ability of a future physical education teacher to give a professional assessment of their professional activities and the activities of students.

The next component of the conceptual component was allocated pedagogical approaches to the process of formation of professional thinking of physical education teachers. They included:

– personal-active approach – involves the study of the characteristics of the professional activity of a teacher of physical education, the identification of the basic characteristics of professional thinking, ensuring the successful solution of professional problems, allowing to determine the mechanisms of regulation and management of pedagogical activity;

– a systematic approach – applied to the analysis of pedagogical objects that have many interconnected elements, united by a commonality of functions and goals, the unity of management and functioning, which is inherent in pedagogical systems;–

– technological approach – allows the teacher to actualize the mastery of certain techniques, procedures, operations, which are the search for means of purposefully forming their professional qualities that ensure the effectiveness of professional activity;

– task approach – involves the introduction into the content of educational information of such tasks that activate the students' mental processes, strengthen their ability to operate with theoretical knowledge in practical situations, use them to solve educational problems, comprehend and see their perspective for successful professional activity;

– creative approach – allows you to move away from template thinking, to bring and adapt the educational process to specific learning conditions.

References

- Іваненко В.В. Формування професійно-педагогічної культури фахівців фізичного виховання і спорту / В.В. Іваненко // Актуальные научные исследования в современном мире // Журнал. – ПереяславХмельницький, 2019. – Вып. 1(45), ч. 4. – С 59-64.
- Іваненко В. Основні професійні та особистісні якості майбутнього вчителя фізичної культури / В.Іваненко, М. Купреєнко // Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Інтердисциплінарні виміри. – Конін – Ужгород – Херсон – Кривий Ріг: Посвіт, 2019. – С.221-222.
- Котова О.В. Структурні компоненти підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах / О. В. Котова, О. В. Нешпа // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Херсон: ХДУ. – 2014. – Вип. 81. – Том 1. – С. 164-168.
- Солоненко А. Виховання праксеологічної культури студентів педагогічного університету (спеціальність «Фізична культура») у процесі професійної підготовки / А. Солоненко // Педагогіка і психологія професійної освіти. – №6. – 2014. – С. 141-152.

Students' preparation for pedagogical activity on the territory of Ukraine in the beginning of the 20th century

Осьмачко С.А.

Senior Teacher

*Kharkiv National University of Economics after Simon Kuznets,
the Department of Pedagogy, Foreign Philology and Translation*

Keywords: education, philologygenesis, methodology, gymnasium, cycles of discipline, literature, linguistics, pedagogical courses.

The article deals with the issues of teacher training at the beginning of the 20th century in Ukraine, as well as the problem of the study of the genesis of the idea of the training of teachers of philology in the history of domestic pedagogical thought, which allows us to characterize the deep national traditions and progressive trends in the national system of pedagogical education. It is indicated that the historical approach will also help to overcome the contradictions of the existing level of practical teacher-teacher training and new growing requirements for its organization and methodology. A thorough study of historical and pedagogical sources shows that the issues of philological education in general, and in particular – the training of teachers of philology, in fact, have been solved since the times of the functioning of ancient schools in the times of Kievan Rus. As you know, the first schools in Kievan Rus, which arose in the XI century, had a humanitarian orientation.

The development of a democratic Ukrainian state, socio-economic and cultural transformations of society lead to the renewal of general educational processes, the formation of

new concepts of personality development, and actualization of the problems of pedagogical science. A special place among the scientific and pedagogical issues are the issues of preparing a new generation of scientists who can positively influence the development of society, contribute to the preservation of national culture. In particular, attention is paid to vocational and pedagogical training of competent and fully-developed specialists, the level of education of which must ensure the socio-pedagogical needs of society in the implementation of the «National Doctrine of the Development of Education in Ukraine in the XXI Century.»

The conducted research showed that the definition in the theoretical section of the trends in the development of philological education and the above stages characterized by the peculiarities of the organization of training of teachers of philology in higher educational institutions of Ukraine in the first half of the twentieth century. There was also a clear trace of changes in the practice of content provision of relevant vocational education.

It should be noted that based on a broad source basis, the training of teaching staff is

considered as an integrated system of formation of general-pedagogical and special knowledge, skills and skills, which is based on the general principles of didactics, at the same time, is reflected in the results of studying and taking into account the particularities of this particular system.

Most researchers (D. Vodzinsky, A. Gri-mot, I. Kobylatsky, L. Kondrashev, T. Kurylenko, N. Polovnikov, N. Khmel, etc.), in addition to general-pedagogical, general-cultural preparation, in the system of vocational-pedagogical training include and methodical training. In the studies of these scientists, the vocational and pedagogical training of teachers refers to the internal unity of the three main cycles of teaching disciplines on the basis of general professional purpose. This unity is conditioned by the nature of the teacher's profession, covering the following main components: teacher's professional and cultural conviction; love for children and psychological and pedagogical knowledge of the child; knowledge of science, on which the educational subject and methods of teaching for this science are constructed.

Particular importance in the training of teaching staff in modern conditions acquires a combination of fundamental education and a deep assimilation of scientific foundations of professional activity with the practical mastery of the basis of professional activities, the formation of skills and abilities. O. Abdullina noted that the high professionalism of the teacher in the chosen field, in combination with his active participation in various fields of spiritual and social life, on the one hand, promotes the comprehensive development of the specialist, and on the other – contributes to the increase of efficiency and quality of work in the chosen specialty [1].

This, in turn, allows us to confirm the conclusion of N. Demianenko about the essence of general pedagogical teacher training as a unity of pedagogical theory and school practice. It manifests itself in the fact that on the one hand, pedagogical theory is a means of knowledge, explanation and prediction of practice, on the other – an instrument for improving school practice, the basis of analysis and a criterion for assessing its effectiveness [2].

The purpose of the article is to uncover a holistic system of students' preparation for pedagogical activity.

Under the holistic system of readiness of students for pedagogical activity, we understand such training, in which its cultural-educational, psychological and pedagogical and special components are closely linked. It manifests itself in the following components of the investigated process: a) various types of activities, where integrated pedagogical and special components are integrated; b) the content, where psychological and pedagogical, methodological and special knowledge, skills and abilities are presented in the relationship; c) methodical equipment, which provides the acquisition of general-methodical knowledge, skills and arming with special techniques, designed to prepare the future teacher for conducting various extra-curricular forms of work; d) the practical equipment of a teacher who can apply the acquired knowledge and skills not only in lessons, but also in various types of educational and educational activities [3].

By examining the practical training in the system of vocational and pedagogical teacher training in higher pedagogical educational institutions of Ukraine, we first consider its content, which is revealed through curricula and programs, through the formation of the foundations of pedagogical skills, the achievement of the unity of theoretical and practical training by the pedagogy and professionalization of pedagogical educational process.

Adhering to the general view of the above-mentioned researchers, we focus on the generalization of the peculiarities of the practice of content-based training of teachers-philologists in the first half of the twentieth century. according to selected and theoretically grounded stages.

Thus, during the analysis of a broad source base, it became clear that in the first stage (the first decades of the twentieth century – 1919), the content of the training of teachers of philology had an academic orientation.

The Nizhyn Institute of History and Philology gave a pedagogical education like a classical one. He trained teachers of male gymnasia on history, literature, Russian, Greek and Latin. In the curriculum of the classical gymnasiums, these disciplines constitut-

ed an overwhelming majority. The orientation towards the classical education of teachers also set requirements for the educational qualification of the students of the institute. The main contingent of these was formed by persons who completed a course of study in high schools or religious seminaries. The organization of pedagogical training at the institute was like a university. Students obtained professional pedagogical knowledge from a small volume of lectures in pedagogy and history of pedagogy, a cycle of lectures on specific methods. Pedagogical practice took place on the IV course. It included observation of teachers' lessons at the Institute's gymnasium, conducting student test lessons and their analysis, pedagogical observations and weekly conferences of students and teachers of the gymnasium, which addressed educational and methodological aids, and discussed various pedagogical and methodological problems.

In 1905-1907, the Ukrainian system of introducing a substantive system of training for the replacement of the course, which was extended during the nineteenth century, was introduced at Ukrainian universities. The subject system of the curriculum envisaged a combination of disciplines of all cycles around the most important, which determined the specialization of the student. Students independently defined the range of educational disciplines and ways of individual mastering them [3]. Thus, the content of the training of teachers-philologists was implemented a personal approach. The main purpose of professional education was determined by the self-development of the student's personality, the formation of his creative activity. However, the subject system was oriented only to a strong student and a talented teacher. The massive training as a result of the introduction of the subject systems has deteriorated significantly, losing its academic character. In the content of pedagogical training, division was made on propaedeutic and special cycles of disciplines. The subject system of education implemented the humanistic principles of learning, enabling students to independently formulate individual plans, collaborate with teachers in research.

An analysis of the plan for the preparation of secondary school teachers, developed at the

time of the existence of the UNR, showed that the pedagogical institute was to be opened in each province, where schools in II and III degrees are located in 3 or 4 cities. Teachers at the pedagogical institute were supposed to work only by teachers of gymnasiums, provided that they were teachers of methods of professional subjects, as well as instructors in conducting lectures [4]. As can be seen from the document, the practical training of the future teacher was given an exceptional significance. Moreover, in the first year of study, students had to get acquainted with all the textbooks of a professional subject and planned to attend practical lectures in an exemplary secondary school. The institute systematically held conferences where students discussed lessons learned teachers, reported on their observations and made conclusions. At the second year of studying at the institute, students (training lasted two academic years) under the supervision of managers themselves gave trial lessons [5]. In some teacher-training seminaries, which trained teachers for elementary schools in the territory of the UNR, there were two-grade elementary schools where seminarists were undergoing pedagogical practice. If it was a church-teacher's school, church parish schools were opened for practical training of students in grades 2 and 3 [6].

An analysis of archival documents and other historical sources suggests that there were no teaching institutes at that time in Ukraine for the joint curriculum. The content of practical vocational and pedagogical training was developed independently by each institute. Members of the Commission for the reform of teacher institutes, seminaries and pedagogical courses pointed out that the teaching methods in the pedagogical high school should have been consistent with the common principles. Along with theoretical studies in the labs were conducted practical work of a scientific and exclusively pedagogical nature [7].

Future teachers-philologists have gained a solid scientific education at higher female courses as university-type institutions (since 1910), which were provided by highly skilled teachers who have used a variety of forms of work. The study found that the psychological and pedagogical preparation was weaker. Stu-

dents mastered small-scale courses in pedagogy, history of pedagogical trends, psychology. Methodological training and pedagogical practice at the required level were not organized.

In the course of a scientific search, it was established that in 1910-1913, there were pedagogical courses in the Kyiv educational district with three departments: Russian language and literature, mathematics and physics. The curriculum was supposed daily: in the morning – practice in secondary schools in Kyiv, in the evening – lecture classes. The courses were attended by university students, teachers of secondary schools [8].

Departments of the Russian language and the ancient languages were also open on the pedagogical colleges in Odessa.

During the analysis of the normative documents it was clarified that the Narcomoss of the Ukrainian SSR approved the curriculum of pedagogical training at the courses consisting of disciplines of the philological direction: Ukrainian language, Ukrainian literature, world literature, history of culture, general study of the world. The pedagogical cycle formed: psychology, history of education and education, pedology, pedagogy, school hygiene, methods of extracurricular education, methods of social welfare. The third group consisted of general education disciplines: algebra, geometry, physics, chemistry, geology, soil science, botany, zoology, natural resources of Ukraine, art, music, singing, manual labor.

Pedagogical courses had their basic (exemplary) schools, in which students passed pedagogical practice.

As noted above, INOs were widely profited by higher pedagogical educational institutions. In their programs were the subjects: history of class struggle, political economy, history and geography of Ukraine, Ukrainian language and literature. The cycle of pedagogical disciplines was widespread. At the core of the curriculum, virtually the absolute majority of the time was devoted to the mastering of pedagogical disciplines, and general education, fundamental scientific – went to the background. For example, in the 1920 – 1921 academic year, the faculty of Social Medicine at the Institute of Philosophy and

Philosophy taught the foundations of psychology, the basis of physical education, the theory of labor education, the policy of Soviet power in the field of public education (1 course); pedagogical psychology, psychopathology, hygiene, organization of institutions of socialist education, methods of experimental study of children and youth (2nd year); general pedagogy, psychology of childhood and adolescence, physical education and education of hygiene, art in pedagogical practice, history of elementary education, method of experimental research (3 year course); the most important pedagogical trends, the history of pedagogy, the statistics of education, the children's organization of libraries, the story, the clear words and reading (4 year). In HINO, he taught social pedagogy, pedagogy of adolescence, reflexivity, pedology, pedology of school age [7].

Thus, from the explanatory note to the curriculum of the department of professional education of the INO, we learn that the central group of subjects of the whole faculty were the questions of methodology, pedagogy and the course "Organization of the educational process". With a total number of hours of 4000 and a three-year course of training in a 6-hour day on vocational-pedagogical subjects was given 1800 hours. This document stated that the correct formulation of the teacher's and practical training of the future teacher should be the basis of the entire faculty [8].

In 1921, for the elaboration of the project of the Ukrainian Soviet system of education, he took up the then People's Commissar of Education of the Ukrainian Government G. Grin'ko. The scheme of education under the project G. Grin'ka had the following form: 1) pre-school social upbringing (kindergarten, orphanage, commune, colony) – from 4 to 8 years; 2) social school education (labor school), 1st 4-year concentrator – from 8 to 12 years old, 2-year three-year – from 12 to 15 years; 3) vocational school – 2 – 3 years old with one year after that period for the training of skilled workers; an institution with a 4-year course for the training of a qualified specialist-practitioner; technical schools with a three-year course for the training of instructors; an academy with a two-year course of

training for training in a particular field of science.

The analysis showed that according to the “Regulations on Higher Educational Institutions” (1922) a new system of management of higher educational institutions was introduced by the party and government bodies. In order to increase the effectiveness of teacher training, the provisions of 1922 introduced a so-called training obligation, which provided for a maximum term of study, a minimum of academic achievements and practical lessons for each student. It was found out that the main focus was not so much on the level of scientific training, but on controlling the ideological growth of students, formation of moral status, education of the dialectical materialist outlook not only during the process of assimilation of sciences, but also in the process of socially useful activity.

Based on the analysis of a typical curriculum for pedagogical institutes and pedagogical faculties of universities, developed by the scientific and pedagogical section, it was found that the actual orientation was to prepare a teacher of a broad profile capable of teaching one special subject in all classes, and an additional supplementary class in the lower classes, second item A broad-profile specialist was in broad political training. Such a teacher possessed a great scientific outlook, could work in different types of educational institutions.

It should also be distinguished from the disadvantages inherent in this curriculum. Among them, in our opinion, are important: the details of psychological and pedagogical courses; the multidisciplinary of the curriculum as a result of a broad range of training constrained the range of special disciplines, in particular – philological; the unclear allocation of specialization, the excessive amount of compulsory courses of the encyclopaedic courses of cosmology, the history of the origin of religion, the foundations of sociology, graphic literacy, the cycle of socio-political disciplines led to the overload of students, which led to a decrease in the qualitative level of training of teachers of philology [CSIA, p.537, op.6, sp.34 p., arch 98 – 99].

In order to overcome these and other disadvantages since 1923, a number of measures

have been taken by the decision of the People’s Commissariat of the Ukrainian SSR regarding:

- Overcoming the multidisciplinary of curricula through integrated courses;
- transfer of courses of general education and general pedagogical value to the first courses of high schools;
- orientation of the educational process to mastering the scientific method in its specialty;
- Practical-oriented pedagogical training (the pedagogy should begin with the first year and continue throughout the term of study).

It was offered at the first course to focus on general pedagogy, practice in political education, production practice, psychology, pedagogical technique; Second year – theory of education, industrial practice; III course – history of pedagogy, school hygiene; IV course – legislation in folk education and an overview of modern pedagogical literature.

Unfortunately, according to an analysis of historical sources, these constructive proposals have not been implemented in educational practice.

Further development of the idea of practical vocational and pedagogical training was received at the 2nd All-Ukrainian Conference on Pedagogical Education (1923). One of the main issues on her was “pedagogy of universities.”

It should be noted that practical training and educational work in higher educational institutions was conducted on the basis of the “Code of Laws on Education”, “Provisional Regulations on Higher Educational Institutions of Ukraine”. Since 1923, university committees have been established, which included not only teachers, but students. The task of these commissions was the preparation of new forms of study in the university, new methods, curricula, the development of classifications of skills and skills of students [9].

In the course of a scientific search, IOE curricula were analyzed. As for philological training, they provided for the study of a new language (Russian), literature and methodology of the native language. The encyclopedic character of philological training provided a large number of disciplines of general theoretical direction. Criticizing such an approach to specifying the content of pedagogical training in INO, A. Kalashnikov in his report “On the re-

form of pedagogical education” (January 1921) noted that the content of pedagogical education should form three cycles of disciplines: a) general science (the purpose of which is the formation of a socialist outlook); b) special (professional education in groups of sciences); c) specialization by types of schools [3].

Analyzing the content of general pedagogical preparation in the plans and programs of higher educational institutions of 1920-1933, it can be stated that in Ukraine, the only curriculum for these institutions was approved in 1921. From next year, in most institutes of public education, general pedagogical training was presented the cycle “subjects of a pedagogical character and labor processes”, which was constantly supplemented and perfected.

Generalization of materials on the subject of research showed that programs in pedagogical disciplines of those years did not reflect the content of this course. Often, the first part consisted of the history of pedagogy, and the second included the main issues of pedagogical psychology.

However, programs were developed separately from pedagogy, didactics, history of pedagogy. Yes, the program of the course “History of Pedagogy”, which was made by the teacher of Kiev WINE V.Rodnikov. the study of the document showed: in the first part, the history of general pedagogy (from the pedagogical ideas of the Old World to the characteristics of European pedagogical systems and trends of the 1920s) was disclosed in great detail; the second part provides an analysis of the history of domestic pedagogy. The study guides were recommended: Sokolov “The History of Pedagogical Systems”, O. Muzichenko “Modern Currents in Western European Pedagogy”, etc. The program, in our opinion, lacked a clear periodization, the dosage of the material was carried out arbitrarily, although the author tried to systematize and deepen the course.

Of interest is the program of general didactics and school science, which M.Dadenkov has developed. In its first section, the place and the ratio of pedagogy and didactics are shown. In addition, the most recent pedagogical trends were explored in parallel, and the importance of the teacher’s personality in the educational process was emphasized. The

following study guides were recommended: O.Muzichenko “What is pedagogy and why it teaches” (1912), M.Dadenkov “Summary of lectures on pedagogy (general didactics), which were read at the summer zemstvo courses in Kherson” (1914).

In the course of the research it was established that in 1922 the All-Ukrainian Pedagogical Conference took place, where the curriculum of the faculty of social education was revised. In 1923, the Second All-Ukrainian Pedagogical Conference took place, one of the consequences of her work was the new curriculum for the higher three-year pedagogical colleges. Progressive, in our opinion, it was that each year’s teaching was consistent with a clear target orientation. General pedagogical training occupied a significant place, however, the variety of compulsory subjects did not allow him to master it deeply. In the new plan, an optimal balance between the theoretical and practical preparation of the future teacher was not achieved. On November 17, 1923, the Collegium of the Main Protocol of the Ukrainian SSR approved the curriculum of facswitch, adopted at the 2nd All-Ukrainian Pedagogical Conference.

In Kharkiv Institute of Informatics and other pedagogical institutes of higher education in Ukraine began to study the subject “Modern theory of pedagogy”. However, the introduction of this course almost completely excluded the study of the history of pedagogy. Here, on the one hand, the pseudo-innovative denial of the past reflected on the one hand, and on the other – an absolute role played by an absolutist admiration for the ideas of “free education”. It was established that there was no systematic and generalized pedagogical program. With the introduction of official curricula in the schools of Ukraine, a step was taken to establish a unified pedagogical cycle; eliminated the multidisciplinary of general-pedagogical preparation, although the fragmentation of pedagogy as a teaching subject still took place.

After analyzing the curricula and programs of the schools of Ukraine during the period 1920-1924, we arrived at the following conclusions: it was inherent in the initial stage of the formation of the system of higher pedagogical education, that every pedagogical

university, despite the existence of official plans and programs, independently developed the content of general pedagogical preparation, determining its place in the curriculum. It was a creative approach to conducting general pedagogical training, but it caused divergences in the amount, content and methods of teaching general pedagogical disciplines. There were no single textbooks and teaching aids in pedagogical sciences that would give students systematic scientific knowledge of the theory of education and upbringing. In general, general pedagogical training was characterized by multi-dimensional.

The pedagogical and special training of subject teachers focused on the curricula of the State Scientific Council (DNR) of the People's Commissariat of the RSFSR, to which certain changes were introduced at the republican level. These programs were translated into Ukrainian and published in the "Advice for Social Education", which was published by the Main Directory of the People's Commissariat of the Ukrainian SSR. It is known that the center of the DPR program was labor training, a great deal of attention was paid to the study of social science and regional studies. A comprehensive approach denied the teaching of independent study subjects as separate branches of knowledge. The "single plan" provided for the allocation of two sections – labor and cultural studies. The latter artificially united data on the history of material culture, economics, social and political life, language, literature, art [9].

The program in the Ukrainian language consisted of the following sections: thinking and language (spelling); the most important phonetic changes and phenomena (sounds loud, consonant, cute); formation and use of forms (nouns, adjectives, verbs, immutable parts of speech); Ukrainian language among other languages (Russian, Polish, etc.); dialects in the territories where the Ukrainian language is spoken.

The program on Ukrainian literature (entitled "Minimum achievements of Ukrainian folklore and literature in connection with world literature") included the following material: folk songs, tales, dumas, legends, retellings, proverbs, sayings, riddles; the study of the creativity of I. Kotlyarevsky, T.

Shevchenko, L. Glibov, S. Rudansky, M. Vovchyk, I. Franko, P. Mirny, P. Kulisch, L. Ukrainka, M. Vinnichenko, M. Kotsubinsky, P. Grabovsky, P. Tychyna, G. Chuprynko and others. [7].

The program in the n language had the following sections: sounds, physiology of sounds, phonetics, morphology, syntax, spelling. The program of Russian literature included the works of Russian writers: V. Zhukovsky, O. Griboyedov, I. Krylov, O. Koltsov, A. Pushkin, M. Gogol, M. Lermontov, I. Turgenev, A. Chekhov, L. Tolstoy, I. Goncharova, V. Garshina, O. Gorky, I. Nikitina, O. Ostrovsky, V. Korolenko, F. Dostoyevsky, G. Uspensky, M. Saltykov-Shchedrin, V. Belinsky, D. Pisarev and others.

From foreign literature, the program envisaged the study of one piece by J. Schiller, C. Dickens, V. Skotta, D. Bayron, V. Hugo, G. Ibsen, M. Serwantas and others.

To improve the curriculum of the pedagogical colleges at the 3rd All-Ukrainian Pedagogical Conference in 1924, it was decided to develop a single type of plan for the study of pedagogy.

The study found that in the 1925 – 1926 academic year, the content of general pedagogical training in the INO practically remained unchanged. For the second stage of such a training of the future teacher (1927 – 1929) was characterized by further convergence of pedagogical theory and practice. In the theoretical part the active systematization of the course of pedagogy continued. However, the number of subjects in the pedagogical cycle increased, then decreased with the tendency to eliminate multi-discipline. In the pedagogical institutions of higher education, the only course in the history of pedagogy has been developed in order to improve general pedagogical training. However, the teacher's training and retraining demanded further improvement. Therefore, in the years 1925 – 1926, a new curriculum was developed for the INO, in which the following ratio of hours was established between cycles: the general social cycle – 27%, production (specialization) – 40%, pedagogical – 33%. At the Faculty of Vocational Training of Dnipropetrovsk INO, the teaching time was distributed as follows: for pedagogical disci-

plines – 22%, general social sciences – 18%, special ones – 60% [8].

As we see, the pedagogy of the educational process was practically embodied in the INO. However, it should be noted that being an institution of higher education with a clear target setting, the IMO as a teaching institution did not give students a fundamental deep training in the specialty.

In 1925, a return to the coursework system of students was implemented, which intensified the regulation of the educational process.

Educational institutes of vocational education (PIPO) created on the basis of the INO also increased the volume of studying of pedagogical disciplines at the expense of special training. This led to the fact that in the late 20's of the twentieth century, there was a sharp shortage of highly skilled personnel in the field of development of scientific problems of philology, subject teachers for secondary schools, and teachers for higher education.

Distribution of comprehensive educational programs did not go away and higher pedagogical educational institutions. Thus, the study found that since 1924, the curricula of higher pedagogical educational institutions were schematically composed of four complexes. The first complex combines socio-political disciplines and practical work of students, including political research, pedagogical propaganda, work in children's organizations. The second complex combines all disciplines that studied the school and the child (psychology, pedology, anatomy and age physiology, pedagogy, history of pedagogy, schooling). The third complex combines all the special disciplines. The fourth complex included the production of regional studies (studying the economy, technology, culture and life of the population of a particular area).

Thus, comprehensive educational programs focused on the training of teaching staff not only on specialization but on the formation of activists. The intensification of practical labor and community training of future teachers was realized in every university of a kind. Among the most typical steps, one can distinguish the establishment of a correlation between the lectures and seminars and practical classes 1: 1, the spread of the brigade-laboratory method of teaching, the introduction

of varieties of production, pedagogical and agricultural practices.

Among the disadvantages of the curriculum data are as follows: due to the allocation of curricula only mandatory for attending lectures of the program involves a hidden overload of the educational process; the profiles of special pedagogical training were not clearly defined.

Analyzing the typical curricula of 1927, we observe the desire of the Mainprofos to clarify the profiles of training specialists. For example, despite the fact that the curriculum did not have clear indications on the type of schools and on which specialty the teacher is preparing, the examination of the document shows that the first department of the pedagogical institute was aimed at preparing teachers of physics, mathematics and labor, and the second one – teachers of philology. The ratio between the cycle of disciplines was somewhat more rational: special disciplines – 50%, socioeconomic – 35%, pedagogical – 11%, pedagogical practice – 4% [8]. However, the plan traced the false definition of profiles, introduced disciplines – “proforus”, “geodesy”, “chemistry”, etc. – did not correspond to the basic professional activity of future teachers of philology. Due to the popularization of the ideas of the labor and political schools in the curricula, the disciplines “manual labor”, “basics of production”, “mechanical engineering”, summer production and agricultural practices, and so on took a significant place. Although these subjects did not have the value to train teachers of Ukrainian, Russian, literature, foreign languages. There was no established continuity and sequence of distribution of disciplines by years of training, programs of special subjects did not reveal tasks of pedagogical activity in schools.

As noted above, in 1930 a reorganization of the system of higher pedagogical education was carried out. Institutes of social education and vocational education were created.

In the early 1930's, work was continued on the creation of common pedagogical programs and other pedagogical disciplines for pedagogical schools. In the draft pedagogical program developed by the Research Institute of Pedagogy of Ukraine, an attempt was made

to link this course with the construction of a new society.

During the years 1932 – 1933, the curricula and programs of the schools were revised. They consolidated the organic unity of pedagogical theory and school practice. Programs in pedagogical disciplines have become more systematized. Thus, the explanatory note to the program on pedagogy (1933) noted that it is a systematic course of pedagogy as a science of education, education and training of the younger generation, which is based on the study of the school. Along with unconditional achievements, it should be noted and the defects of this document. In particular, there were no data on individualization, work and with didactic material, forms and methods of working with the family. Despite the fact that the content of the program was overloaded, it, however, has been a significant step forward compared with previous programs. In the draft program on pedagogy, in addition to the foundations of pedagogy and didactics, the issue of education was deeply debated. Note, at that time, discussions were conducted on the expediency of reading the course in the history of pedagogy: to study the theory of pedagogy or later. It surpassed the point of view that the course in the history of pedagogy was supposed to be the basis for studying the theory of pedagogy and preceding it. This question remains controversial until today. An important, in our opinion, was the inclusion in the program of issues of childhood psychology.

Thus, at the second stage of the history of the development of the training of teachers of philology in Ukrainian higher educational institutions, active searches for the optimal content of general-pedagogical training in the theoretical and practical parts of it continued. The following main subjects of the general pedagogical cycle were defined: the theory of pedagogy, the history of pedagogy. Increasing attention was paid to the issues of education of youth, attempts were made to improve methods and pedagogical techniques, systematized curricula and programs, eliminated multi-discipline, optimized the number of hours allocated to general pedagogical training and their dosage for training courses. The theoretical aspect of general-pedagogical preparation was greatly intensified and, at the same time, its

connection with practice intensified. The foregoing suggests that in general schools of Ukraine general pedagogical training of a teacher acquired a definite, concrete character; the course of pedagogy was systematized; the multidisciplinary in general was eliminated, and general pedagogical training mainly consisted of the following subjects: pedagogy, history of pedagogy, psychology and pedagogical practice. The conducted research confirmed that along with the pedagogy of the educational process was the process of Ukrainization.

Conclusions. This study showed that there is a need for further study of archival documents for the purpose of extracting valuable historical experience in preparing future teachers of foreign languages. Restoration of the work of universities in the early 30's of the twentieth century, contributed to the orientation of pedagogical preparation for academic content. In this connection, the development of new curricula and programs began. These curricula were built taking into account all the components of the teaching and methodological work of the universities.

The study found that in the 1925 – 1926 academic year, the content of general pedagogical training in the INO practically remained unchanged. For the second stage of such a training of the future teacher (1927 – 1929) was characterized by further convergence of pedagogical theory and practice. In the theoretical part the active systematization of the course of pedagogy continued. However, the number of subjects in the pedagogical cycle increased, then decreased with the tendency to eliminate multi-discipline. In the pedagogical institutions of higher education, the only course in the history of pedagogy has been developed in order to improve general pedagogical training. However, the teacher's training and retraining demanded further improvement. Therefore, in the years 1925 – 1926, a new curriculum was developed for the INO, in which the following ratio of hours was established between cycles: the general social cycle – 27%, production (specialization) – 40%, pedagogical – 33%. At the Faculty of Vocational Training of Dnipropetrovsk INO, the teaching time was distributed as follows: for pedagogical disci-

plines – 22%, general social sciences – 18%, special ones – 60% [8].

As we see, the pedagogy of the educational process was practically embodied in the INO. However, it should be noted that being an institution of higher education with a clear target setting, the IMO as a teaching institution did not give students a fundamental deep training in the specialty.

In 1925, a return to the coursework system of students was implemented, which intensified the regulation of the educational process.

Educational institutes of vocational education (PIPO) created on the basis of the INO also increased the volume of studying of pedagogical disciplines at the expense of special training. This led to the fact that in the late 20's of the twentieth century, there was a sharp shortage of highly skilled personnel in the field of development of scientific problems of philology, subject teachers for secondary schools, and teachers for higher education.

Distribution of comprehensive educational programs did not go away and higher pedagogical educational institutions. Thus, the study found that since 1924, the curricula of higher pedagogical educational institutions were schematically composed of four complexes. The first complex combines socio-political disciplines and practical work of students, including political research, pedagogical propaganda, work in children's organizations. The second complex combines all disciplines that studied the school and the child (psychology, pedology, anatomy and age physiology, pedagogy, history of pedagogy, schooling). The third complex combines all the special disciplines. The fourth complex included the production of regional studies (studying the economy, technology, culture and life of the population of a particular area).

Thus, comprehensive educational programs focused on the training of teaching staff not only on specialization but on the formation of activists. The intensification of practical labor and community training of future teachers was realized in every university of a kind. Among the most typical steps, one can distinguish the establishment of a correlation between the lectures and seminars and practical classes 1: 1, the spread of the brigade-laboratory method of teaching, the introduction

of varieties of production, pedagogical and agricultural practices.

Among the disadvantages of the curriculum data are as follows: due to the allocation of curricula only mandatory for attending lectures of the program involves a hidden overload of the educational process; the profiles of special pedagogical training were not clearly defined.

Analyzing the typical curricula of 1927, we observe the desire of the Mainprofos to clarify the profiles of training specialists. For example, despite the fact that the curriculum did not have clear indications on the type of schools and on which specialty the teacher is preparing, the examination of the document shows that the first department of the pedagogical institute was aimed at preparing teachers of physics, mathematics and labor, and the second one – teachers of philology. The ratio between the cycle of disciplines was somewhat more rational: special disciplines – 50%, socioeconomic – 35%, pedagogical – 11%, pedagogical practice – 4% [8]. However, the plan traced the false definition of profiles, introduced disciplines – “proforus”, “geodesy”, “chemistry”, etc. – did not correspond to the basic professional activity of future teachers of philology. Due to the popularization of the ideas of the labor and political schools in the curricula, the disciplines “manual labor”, “basics of production”, “mechanical engineering”, summer production and agricultural practices, and so on took a significant place. Although these subjects did not have the value to train teachers of Ukrainian, Russian, literature, foreign languages. There was no established continuity and sequence of distribution of disciplines by years of training, programs of special subjects did not reveal tasks of pedagogical activity in schools.

As noted above, in 1930 a reorganization of the system of higher pedagogical education was carried out. Institutes of social education and vocational education were created.

In the early 1930's, work was continued on the creation of common pedagogical programs and other pedagogical disciplines for pedagogical schools. In the draft pedagogical program developed by the Research Institute of Pedagogy of Ukraine, an attempt was made

to link this course with the construction of a new society.

During the years 1932 – 1933, the curricula and programs of the schools were revised. They consolidated the organic unity of pedagogical theory and school practice. Programs in pedagogical disciplines have become more systematized. Thus, the explanatory note to the program on pedagogy (1933) noted that it is a systematic course of pedagogy as a science of education, education and training of the younger generation, which is based on the study of the school. Along with unconditional achievements, it should be noted and the defects of this document. In particular, there were no data on individualization, work and with didactic material, forms and methods of working with the family. Despite the fact that the content of the program was overloaded, it, however, has been a significant step forward compared with previous programs. In the draft program on pedagogy, in addition to the foundations of pedagogy and didactics, the issue of education was deeply debated. Note, at that time, discussions were conducted on the expediency of reading the course in the history of pedagogy: to study the theory of pedagogy or later. It surpassed the point of view that the course in the history of pedagogy was supposed to be the basis for studying the theory of pedagogy and preceding it. This question remains controversial until today. An important, in our opinion, was the inclusion in the program of issues of childhood psychology.

Thus, at the second stage of the history of the development of the training of teachers of philology in Ukrainian higher educational institutions, active searches for the optimal content of general-pedagogical training in the theoretical and practical parts of it continued. The following main subjects of the general pedagogical cycle were defined: the theory of pedagogy, the history of pedagogy. Increasing attention was paid to the issues of education of youth, attempts were made to improve methods and pedagogical techniques, systematized curricula and programs, eliminated multi-discipline, optimized the number of hours allocated to general pedagogical training and their

dosage for training courses. The theoretical aspect of general-pedagogical preparation was greatly intensified and, at the same time, its connection with practice intensified. The foregoing suggests that in general schools of Ukraine general pedagogical training of a teacher acquired a definite, concrete character; the course of pedagogy was systematized; the multidisciplinary in general was eliminated, and general pedagogical training mainly consisted of the following subjects: pedagogy, history of pedagogy, psychology and pedagogical practice. The conducted research confirmed that along with the pedagogy of the educational process was the process of Ukrainization.

This study showed that there is a need for further study of archival documents for the purpose of extracting valuable historical experience in preparing future teachers of foreign languages. Restoration of the work of universities in the early 30's of the twentieth century. contributed to the orientation of pedagogical preparation for academic content. In this connection, the development of new curricula and programs began. These curricula were built taking into account all the components of the teaching and methodological work of the universities.

Література

- Сірополько С. Історія освіти в Україні. – Львів: Афіша, 2001.
- Сірополько С. Національне виховання. – Рідна школа. – Львів, 1927.
- Українська педагогіка в персоналіях. – Кн. 2. – К.: Либідь, 2005.
- Сірополько С. Підсумки педагогічної праці на еміграції за десять років. - Тризуб, 1932. – Ч. 18–19.
- Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф. 269. – Оп. 2. – Спр. 103. – Арк. 66.
- Отчет об учебно-производственной деятельности института: 1921-1928.-ДАХО, ф. Р1780, оп. 3, спр. №2, арк. 1-20.
- Отчет об учебно-производственной деятельности института:1923.-ДАХО, ф. Р1780, оп. 3, спр. №37, арк. 1-10.
- Отчет о работе заочного отделения: 1924-1926.-ДАХО, ф. Р1780, оп. 3.спр. №89, арк. 1-11.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Основні питання мовної комунікації

Інна Антоненко

старший викладач, факультет лінгвістики НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Ключові слова: навчання іноземної мови, комунікація, комунікативна функція, інформативна функція, когнітивна функція

Key words: teaching foreign language, communication, communicative function, informative function, cognitive function

Сучасна англійська мова багата і різноманітна синтаксичними конструкціями, які постійно змінюються. У текстах, при виборі синтаксичних структур, перевагу надають тим, які сприяють експресивності викладу та виражають авторську позицію та оцінку висловлюваного.

Науковці при вивченні синтаксичних структур звертаються до дискурсивного підходу, який включає аналіз мовних одиниць, що зумовлює необхідність інтегрованого вивчення їх когнітивних, прагматичних, мовних аспектів. Також вивчають особливості висловлювань та їхній вплив на формування комунікативної ситуації та принципи використання мовних варіантів. Реалізація цілей мовної комунікації полягає у формуванні обумовленої цілями та потребами суспільства системи знань, умінь і навичок, професійних якостей особи, які формуються у процесі навчання іноземної мови з урахуванням перспектив розвитку суспільства та науки.

Комунікативна лінгвістика є напрямком науки про мову, предметом якої є процеси спілкування людей з використанням мови [1], а також з урахуванням усіх складових

комунікації. Лінгвісти розглядають мову як спосіб діяльності людини, досвіду, вираження особистості й організації спілкування у процесі спільної діяльності людей, також виокремлюють питання про закони комунікації, специфіку комунікації залежно від соціальних, культурних, професійних умов. Все це привело до вивчення методів дослідження мови та структури мови у процесах спілкування, особливостей мовленнєвих стратегій, закономірностей взаємодії мовних і позамовних засобів комунікації, та вивчення організації процесів, закономірностей породження і сприйняття мовлення в різних професійних комунікативних умовах, де завжди важливі засоби передачі інформації.

Когнітивна лінгвістика досліджує змістові параметри мови, до якої входять сфери когнітивної семантики, тобто вивчення категорій, концептів, метафор. Когнітивна функція мови пов'язана з комунікативною функцією, так як формулювання думок направлене на передачу їх іншому, отже, інформування адресата про результати мислення відноситься до інформативної функції мови. Реалізація цієї функції передбачає інформування адре-

сата тим шляхом, який здається мовцю найбільш значущим у момент здійснення мовленнєвої дії, що веде до правильного сприйняття ситуації. Вважають, що актуальним може стати будь-який компонент ситуації спілкування, який може поєднуватися з компонентом змісту висловлювання, із семантикою, так і з прагматикою.

Необхідно вивчити матеріал, що дозволить визначити, що є джерелом інформації та характер сприйняття ситуації, в межах якої здійснюється, передача інформації, також важливо виділити фактори, які пов'язані безпосередньо з когнітивними особливостями слухача. Інформативна функція пов'язана з прагматичною, що включає різні рівні висловлювання, різні значущі елементи. Важливо приділити увагу лексичним та синтаксичним знанням, збереженню синтаксичної структури речення, в якій може змінюватись лексичне наповнення кожної з частин речення. Недостатнє розуміння синтаксичних структур може спричинити неточності при перекладі, ускладнити розуміння, так як синтаксична зміна веде до зміни понять. Для граматичного аналізу речень необхідно враховувати семантику синтаксичних елементів, граматичні узгодження і вираження відношень між членами речення, використання конструкцій. Конструкції у реченні підсилюють експресивну силу і якісну значущість ідентифікації підмета та додатка. Синтаксична інверсія часто вживається в реченнях, які займають сильні позиції тексту, і сприймається як ключовий аспект всього повідомлення, також в таких як заголовки, вступні речення.

Інформаційна компресія є коротким повідомленням для якого характерна лаконічність, ступінь якої залежить від комунікативної ситуації. Компресія не є скороченням тексту за рахунок вилучення частини інформації, а оптимізує його сприйняття зі збереженням повного обсягу емоційної, змістовної інформації. Важливо знати мотиви, які обумовлюють компресію інформації, вимоги прагматики, жанру, стилістики. Заслужують уваги модифікації компресії інформації та засоби передачі інформації.

Особливої уваги надано комунікативній стратегії, яка полягає у доборі мовних засобів комунікації, формуванні сприятливої атмосфери взаємодії комунікантів, у виборі комунікативних намірів, правил і послідовності комунікативних дій. Надають перевагу умовам для успішної комунікації [2], які включають принцип комунікативного співробітництва для покращення комунікативної компетентності співрозмовників. Комунікативні стратегії формуються у співвідношенні до норм культури поведінки та підвищення міжкультурної компетентності комунікантів.

Щоб комунікативна діяльність була успішною, її учасники повинні виявляти готовність до комунікації, очікувати від неї певних результатів, мати уявлення про взаємостосунки з співрозмовниками.

Література:

- Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. – К: Академія, 2004. – 343с.
Почепцов Г.Г. Теорія комунікації. – Київ: ВЦ Київський університет, 1999. – 308с.

Формирование познавательного интереса у обучающихся старших классов в ходе лабораторного практикума «определение содержания аскорбиновой кислоты в тканях растений» в научно-исследовательской лаборатории «мониторинг и сохранение природных экосистем арктики» мурманского арктического государственного университета

Джафарова А. А., Масленникова А. С., Суровец В. М.

ФГБОУ ВО «Мурманский арктический государственный университет»

Аннотация: В данной статье приводится разработка содержания лабораторного практикума «Определение содержания аскорбиновой кислоты в тканях растений».

Ключевые слова: аскорбиновая кислота, внеурочная деятельность, профориентация, междисциплинарные связи в обучении.

Keywords: ascorbic acid, extracurricular activities, career guidance, interdisciplinary connections in training.

Развитие познавательного интереса у обучающихся старших классов является одним из важнейших факторов успешности обучения. Именно поэтому познавательный интерес у школьников нужно формировать и развивать с помощью внеурочной деятельности.

В настоящее время применяются достаточно разнообразные методы организации и осуществления внеурочной деятельности: словесные (рассказ, школьная лекция, беседа и др.), наглядные (наблюдение, иллюстрации, демонстрации) и практические (лабораторные и практические работы и практикумы и др.) [5]. Лабораторный практикум является одним из самых сложных в организации и поведении, но его значение трудно переоценить. Этот вид внеурочной деятельности как никакой другой способствует развитию у школьников не только практических навыков, но и мыслительных действий, способствовать систематизации полученных знаний по биологии.

Сотрудниками мурманского арктического государственного университета за годы своей работы были подготовлены и проведены мероприятия внеурочной деятельности школьников [1; 2; 3; 4].

Одной из разработок нашего вуза является лабораторный практикум по количественному определению аскорбиновой кислоты в пищевых продуктах. В практикуме прослеживается междисциплинарная связь трех наук: биологии, химии и физики. Биологическое познание заключается в изучении самого объекта исследования – растениях и их физиологических процессах. Химическое познание – в применении разных реактивов для качественного определения содержания аскорбиновой кислоты. А физическое познание заключается в

изучении метода спектрофотометрии – поглощение света видимой части. Также, в процессе практикума, развиваются коммуникативные качества каждого школьника. Исследование активизирует познавательную деятельность обучаемых, стимулирует их интеллектуальный поиск, обеспечивает высокий уровень самостоятельности школьников. Сопровождаемая анализом процессов, которые происходят в ходе практикума, исследовательская деятельность способствует расширению знаний, представлений об окружающем мире, познанию объективной реальности. Во время практической работы каждый ученик имеет возможность оценить насколько его представления о профессии биолога соответствуют реальности, применить имеющиеся у него знания о методах биологических исследований. Лабораторный практикум проводился в дни школьных каникул.

Ход работы:

Навеску каллусной ткани 0,5 г растирали в 1 мл буферного раствора (рН 3,69), переносили в пробирки типа эппендорф, сильно встряхивали и центрифугировали 5 мин при 12 500 оборотов. Супернатант использовали для дальнейших измерений.

Реакционная смесь содержала 500 мкл экстракта, 25 мкл 1% раствора $K_3[Fe(CN)_6]$, 25 мкл 2% раствора NaF , 1,9 мл дистиллированной воды, 50 мкл 2% раствора $FeCl_3$ [6].

Примечание: после добавления первых трех компонентов реакционной смеси пробирки встряхнули и подождали 5 мин. После чего добавили дистиллированную воду и 2% раствор $FeCl_3$. Полученный раствор выдерживали 5-7 мин, периодически встряхивая, после чего проводили измерение оптической плотности относительно контрольного раствора (реакционная смесь буфером вместо экстракта) при красном световом фильтре

(680 нм) [6]. Предварительно готовятся растворы для калибровочной кривой.

В ходе лабораторной работы обучающиеся приобретают навыки проведение эксперимента и наблюдения, фиксирование и обработка результатов, формирование

выводов. А также развитие таких коммуникативных умений и навыков, как организация внутригруппового сотрудничества, совместная выработка способов действия. При проведении практикума были вызваны проблемы, связанные с тем, что обучающиеся с трудом работают с дозатором, слабо развита моторика рук, долго сосредотачиваются над выполнением работы.

Литература

- Меньшакова М. Эколого – образовательный маршрут «Побережье Баренцева моря в Мурманске»// Биоэкологическое краеведение: мировые, российские и региональные проблемы: Материалы 4-й международной науч.- практ. конф., 07 декабря 2015 г. Самара, 2015. – С. 299-302.
- Menshakova, M.YU. Educational and tourist potential of the botanical collections of the Arctic Murmansk State University / M.YU. Menshakova, M.A. Postevaja // Педагогика. Научные достижения, наработки, предложения за 2015 г. (30.12.2015 – 03.01.2016) – Варшава: – 2015. – С. 24 – 25.
- Меньшакова М. Направления работы научно-исследовательской лаборатории «Мониторинг и сохранение природных экосистем Арктики» Мурманского арктического государственного университета // Арктические берега: путь к устойчивости: Материалы XXVII Международной береговой конференции, 24-29 сентября 2018 г. Мурманск, 2018. – С. 250-252.
- Меньшакова М. Реакклиматизация родиолы розовой на побережье Кольского залива в черте Мурманска: первые результаты // Север России – один из источников её развития и единения народов: уроки истории: Материалы региональной научно-практической конференции в рамках общественного форума «Всемирный Русский Народный Собор», 26-27 ноября 2015 г. Мурманск, 2016. – С. 206-207.
- Пудова О. В. Формы и методы организации внеурочной деятельности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ioc.gybadm.ru/project/fgos_3/gim18/pudova%20ob_politova%20ea_tekst.pdf (Дата обращения: 26.01.2020).
- Полевой В.В., Максимова Г.Б. Методы биохимического анализа растений. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1978.

Основные требования к электронным учебникам по специальным предметам

Жакбаров О.О.

Кандидат технических наук, доцент

Наманганский инженерно-строительный институт, Узбекистан

Рахимов И.

Кандидат педагогических наук, доцент

Директор регионального центра переподготовки и повышения квалификации работников народного образования Наманганской области, Узбекистан

Норматов А.

Преподаватель кафедры Информатики и ИТ Наманганский инженерно-строительный институт, Узбекистан

Ключевые слова: электронный учебник, технология, эстетика, метод, моделирование, современные информационные технологии, информация, мультимедиа, методология.

При создании электронных учебников по специальным предметам для профессионального образования предъявляются психолого-педагогические, технические, технологические, эстетические и эргономические требования. Электронные учебники должны также соответствовать дидактическим требованиям традиционных учебников, таких как печатные учебники, учебные пособия и методологии. Дидактические требования должны соответствовать конкретным образцам обучения и дидактическим принципам обучения. Ниже приведены требования к электронным учебникам по специальным предметам:

Принимая во внимание передовые до-

стижения в области преподавания, науки, техники и технологий, обеспечить глубину и достоверность содержания учебного материала. Процесс обучения электронному учебнику должен быть построен в соответствии с современными методами обучения. К таким методам относятся: опыт, эксперимент, сравнение, наблюдение. Тезисы докладов, обобщение, округление, подобие, анализ и синтез, методы моделирования, в том числе математическое моделирование, а также методы систематического анализа

2. Требования к успеваемости реализуются через электронные учебники и указывают на необходимость определения уровня и сложности учебного материала в зависи-

мости от возраста и индивидуальных особенностей учащихся. Невозможно перегружать или перегружать учебный материал, в котором ученик не может освоить материал.

3. Требования к проблеме обучения являются основными требованиями к преподаванию специальных предметов и обусловлены описанием и доступностью образовательной деятельности. Если студент в затруднении. Если вы попытаетесь решить ее самостоятельно, ваши творческие способности и мышление возрастут, и степень выполнения этого дидактического требования будет выше, чем у традиционных учебников и учебных пособий. Может быть значительно выше, используя электронный учебник

4. Демонстрация необходимости наглядной демонстрации обучения, необходимости деликатного и личного наблюдения за технологическим процессом подготовки продукта, включая изучаемые студентами предметы (машины и оборудование), их макеты или модели.

5. Требования к обеспечению учебного сознания, самостоятельности и активности учащегося включают предоставление электронных учебников и инструментов для самостоятельной работы учащихся с целью привлечения обучающей информации к достижению конечных целей и задач учебной деятельности. Это относится к учебной деятельности, цели и содержанию обучения для ученика. Электронные учебники по специальным предметам должны разрабатываться на основе системного подхода. Поэтому в электронном учебнике должна соблюдаться четкая модель студенческой активности.

6. Требования к систематическому и последовательному изучению использования электронных учебников означают, что студенты изучают конкретную систему знаний и навыков в конкретной предметной области. Знание, навыки и умения

должны развиваться логически в системе обучения и играть свою роль в жизни. Вам понадобится:

- систематизированная и структурированная рекомендация учебных материалов;
- учитывать развитие знаний, умений и навыков, сформированных в каждом разделе учебного материала;

- обеспечение междисциплинарной взаимозависимости учебного материала;

- глубоко задуматься о последовательности передачи учебного материала и образовательных эффектов;

- выстраивать процесс обучения в последовательности, определяемой логикой обучения;

- информация и методология, используемые в электронном учебнике, должны выбираться в зависимости от индивидуальных способностей студента. Например, создание значимых игровых ситуаций, предоставление практических ссылок на практические задания и эксперименты путем рекомендации моделей реальных процессов и существ.

Требования к умению осваивать знания при использовании электронных учебников: умение тщательно осваивать учебный материал, тщательно обдумывать и хранить его в памяти.

Требования к интеграции учебно-воспитательных функций электронных учебников.

В дополнение к дидактическим требованиям к традиционным публикациям, которые обеспечивают образовательную функцию, в электронном учебнике содержатся следующие конкретные дидактические требования, такие как использование преимуществ современных информационных и телекоммуникационных технологий при их создании и реализации.

Список литературы:

Кларин М. В. // Педагогическая технология в учебном процессе. М.: Знание. 1989. – 80с.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Комунікативний підхід у викладанні граматичного матеріалу

Чіжова Н.В.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

Ключові слова: комунікативний підхід, граматичний матеріал, контекст, персоналізація, форма, значення, використання.

Key words: communicative approach, grammar material, context, personalization, form, meaning, use.

Викладання англійської мови в технічному виші, безумовно, має свої особливості: вік студентів, різний рівень підготовки, спеціальність, дисципліна викладається протягом всього навчання студента в університеті і т.д.. Основна мета курсу – усунення прогалин в знаннях студентів, удосконалення вже існуючих навичок та здобуття нових для вільного володіння як професійною так і загальною мовою.

Комунікативний підхід в навчанні мови є на сьогодні домінуючим, оскільки через взаємодію та співпрацю студентів можна не тільки підвищити їх мотивацію, а й зробити навчальний процес більш ефективним. Під час занять викладачі працюють на розвиток всіх видів мовленнєвої діяльності студентів та неабияке значення має робота з граматичним матеріалом. Деякі викладачі вишів вважають, що граматику має бути повністю опанована ще в школі і звернення до неї в університеті – це просто крок назад. Не погоджуємося з цією думкою, оскільки студенти наших університетів ма-

ють зовсім різну підготовку з англійської мови, отже якщо є певні проблеми, їх необхідно усувати. Просто дати завдання на самостійне опрацювання граматичної теми вдома не буде таким же ефективним, як сумісна робота в класі під керівництвом викладача.

При виборі граматичної теми для опрацювання необхідно спиратись на потреби студентів певної групи, які можна з'ясувати після перевірки їх письмових робіт або ретельного аналізу помилок, які викладач помічає протягом роботи на уроці (діалоги, репліки, обговорення). Для роботи над граматичними структурами доцільно підбирати цікавий, захоплюючий для студентів матеріал – політична чи культурна подія, університетське життя, сесія, комп'ютерна гра, серіал і т.д.. Це також може бути матеріал суто по спеціальності студентів, як то історичний ракурс або новітні розробки, інформація щодо дослідників чи винахідників. Саме залученість, інтерес до контексту створює

сприятливі передумови для ефективної роботи над граматичним матеріалом.

Подача граматичного матеріалу має відбуватися в контексті – прослуховування аудіо запису чи читання тексту з граматичними структурами. У міні групах, аналізуючи матеріал, студенти самі формулюють правила щодо створення та використання граматичної структури, які потім обговорюють зі студентами інших груп, роблячи доповнення, уточнення та корегування.

Як стверджував Майкл Свон, для ефективної роботи з граматичним матеріалом «подача» (пояснення викладача та ілюстрування) має займати 25% всього відведеного часу, а решту 75% часу необхідно приділити «віддачі» – роботі студентів над певною граматичною структурою. Лекційний варіант викладу матеріалу відходить у минуле через його низьку ефективність. Без належної практики студенти не тільки мають проблеми з опануванням теоретичного матеріалу, а й не можуть його практично застосовувати.

Гарно працює прийом персоналізації – студенти діляться своїми враженнями, власним досвідом, мріями чи розповідають про себе та своїх близьких, використовуючи граматичну структуру, що вивчається. Для тренування вживання теперішнього завершеного часу можна використовувати ігри “I have never”, “Lie or true” (студенти пишуть п’ять фактів зі свого життя, два з яких не відповідають дійсності; їх сусіди мають відгадати які саме) та ін..

При роботі з граматичним матеріалом існують три ключові елементи: форма, значення, використання. Плануючи роботу над граматичною конструкцією викладачу

необхідно зосереджувати увагу на безпосередніх проблемах студентів: у них може не викликати проблем при утворюванні форми, але вони можуть стикатися з проблемами щодо її використання чи значення. Отже, доречно зосереджувати увагу та відпрацьовувати тільки проблемні моменти, які перешкоджають вільному спілкуванню.

Пояснення граматичного матеріалу має відповідати рівню та потребам студентів, не слід їх перевантажувати інформацією. Якщо в подальшому з’являться питання, їх треба буде з’ясувати, але теорія необхідна тільки для практики. Основна мета викладача – допомогти студентам доречно і правильно використовувати певну граматичну конструкцію. На занятті студенти практикують утворення та застосування граматичного матеріалу, роблячи помилки та виправляючи один одного і самих себе. Для кращої візуалізації доречно використовувати таблиці, схеми, формули, часові прямі, відео, виділення певної структури на дошці іншим кольором.

Усвідомлюючи, що навчання не лінійний процес, тобто студентам необхідно кілька разів стикнутися з граматичним матеріалом, щоб довести його використання до автоматизму, викладачам необхідно добирати різноманітні, цікаві та більш складні завдання для подальшої роботи над певним граматичним матеріалом.

Література

De Carrico, J., Grammar / De Carrico, J., D. Larsen-Freeman // *An Introduction to Applied Linguistics*. – 2002. – London: Arnold.

Особливості психологічного консультування підлітків із девіантною поведінкою

Магдисюк Л. І.,

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри практичної та клінічної психології
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;*

Павлова Б. В.,

*студентка 5-го факультету психології та соціології
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*

У статті описано різновиди девіацій та особливості підліткового віку. Проаналізовано особливості консультативного процесу підлітків, котрі мають явні прояви девіантної поведінки.

Ключові слова: девіантна поведінка, підлітковий вік, консультування, активна, асоціальна поведінка.

Key words: deviant behavior, adolescence, counseling, addictive, asocial behavior.

На сьогоднішній день, постає проблема консультування підлітків, котрі схильні або мають прояви девіантної поведінки. Це питання важливе, оскільки девіантна поведінка має різноманітні форми та різновиди, що відповідно вимагає готовності психолога-консультанта у своїй роботі використовувати ті консультативні прийоми, котрі використовуються саме в консультуванні дітей та підлітків, оскільки підлітковий вік є складним етапом в процесі онтогенезу, має специфічні прояви, що вимагають саме індивідуального підходу під час консультативного процесу.

Відповідно до проведеного теоретичного дослідження особливостей підліткового віку, нами з'ясовано, що підлітковий вік характеризується низкою новоутворень, певними установками та особливостями соціалізації. Тобто, підлітки намагаються

відокремитися від батьків, бути «включеними» у соціум, бути дорослими. У них переважає орієнтація на міжособистісні стосунки з ровесниками, самоствердження та незалежність. Проте, цей віковий період, викликає різноманітні протиріччя, що виникають між батьками, школою і самим підлітком, а процес цієї боротьби протиріч, може завершитися різноманітними проявами девіантної поведінки [4, с. 197-201; 6, с. 107-110].

Тому, логічним буде, проаналізувати поняття та різновиди девіантної поведінки, що найбільш притаманні підліткам. Девіантна поведінка – це поведінка, що не відповідає прийнятим у суспільстві нормам та очікуванням, поведінка із відхиленнями [2, с. 47-57; 3]. Розрізняють різноманітні форми та види девіантної поведінки, до яких відносять: агресивну, суїцидальну, аморальну,

адитивну поведінку [1; 3], і кожна із них характеризується певними особливостями як консультативної, так і профілактичної роботи [2, с. 47-57].

Згідно нашого дослідження, ми розглядаємо саме особливості психологічного консультування підлітків із девіантною поведінкою, тому проаналізували особливості підліткового віку, різновиди девіацій, відповідно до чого є зрозумілим, що психологічне консультування підлітків досить складне, процес його організації і проведення має свою специфіку. Тому не можна використовувати принципи консультування дорослих людей при роботі із підлітками, оскільки вони досить часто не враховують особливості підліткового віку, як такого [2, с. 47-57; 3; 5].

У процесі консультування клієнтів підліткового віку практичний психолог, використовує і діагностичні, і терапевтичні методи роботи, вони використовуються і в роботі із девіантними схильностями дітей. Проте, використовуючи діагностичні методи, психолог повинен переконатися чи дійсно у підлітка саме прояви девіантної поведінки. Саме для цього психологу-консультанту потрібно здійснити всебічний аналіз необхідної інформації про підлітка, його ситуацію і визначити проблеми, що змусили його звернутися за допомогою. З'ясовуються джерела і чинники виникнення девіантної поведінки, якщо така є. Коли за результатами діагностичного процесу виявлено девіації або інші проблеми, проводиться процес реалізації психологічної допомоги з використанням спеціальних прийомів і технік: психологічна підтримка, оптимізацію психічного стану й актуалізацію власних психологічних ресурсів підлітка [3; 4, с. 197-201; 5].

Потрібно сказати, що реалізувати вище описані етапи консультативного процесу практичний психолог, перш за все, повинен налагодити контакт із клієнтом. Цей процес встановлення довірливих стосунків досить важливий, бо потрібно, щоб підліток «включився» у процес, відчував себе у безпеці, захищеним. Це важче ніж з дорослою людиною, оскільки не завжди, підлітки самостійно звертаються за допомогою, їх приводять батьки або вчитель. Тому важливим є, щоб

підліток усвідомлено підходив до процесу консультування, не очікував від психолога вирішення проблем, а безпосередньо був ініціатором їх вирішення, мав бажання працювати, змінюватися [5].

Зрозумілим є те, що основними умовами при роботі практичного психолога з підлітком є добровільність, конфіденційність та відповідальність, які забезпечать впевненість у тому, що психолог позитивно налаштований, не розповість зміст діалогу, бесіди і загальних результатів роботи ні вчителям з батьками, ні одноліткам з класу. Підліток повинен відчувати безпеку та не відчувати себе осудженим за свій вчинок. Мається на увазі, що психолог повинен приймати підлітка який потребує допомоги, цікавитися його життям, створити, певною мірою, дружні стосунки, що забезпечать злагожену консультативну роботу із обох сторін [3; 5].

У консультативному процесі роботи із підлітками, практичний психолог може використовувати техніки активного слухання, заохочення, рефразування, зворотній зв'язок. Потрібно, щоб підліток максимально був залучений до роботи, аналізував свої вчинки, приймав себе та хотів змін на краще [6, с. 107-110].

Загалом, можна сказати, що психологічне консультування підлітків із проявами девіантної поведінки характеризується певними відмінностями від принципів консультативного процесу із дорослими, проте це не виключає можливість використання психологом-консультантом і загально-прийнятих технік психологічного консультування [1; 5].

Нами проаналізовано особливості підліткового віку, що включають новоутворення, ситуацію розвитку та взаємостосунків у соціумі, відповідно до цього, описано поняття девіантної поведінки та її різновиди, що можуть виникати у підлітків під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників: умов соціалізації, взаємостосунків, розвитку новоутворень.

Спіраючись на особливості підліткового віку та прояви девіантної поведінки у підлітків, ми охарактеризували основні особливості психолого-консультативного процесу даної вікової категорії із певними

відхиленнями. Згідно чого, дійшли до висновку, що психологічне консультування підлітків загалом відрізняється від консультування дорослої людини, оскільки повинні враховуватися вікові особливості розвитку підлітків, усвідомленість чи неусвідомленість проблеми клієнтом та часта несамостійність звернення за психологічною допомогою, що зменшує «включеність» та продуктивність роботи психолога-консультанта і підлітків загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖРЕЛ

Боярин Л. В. Теоретичний аналіз вивчення проблеми соціальної адаптації у психологічній літературі [Електронний ресурс] / Л. В. Боярин // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2013. – №3. – С. 55-61. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Tipp_2013_3_11.pdf.

Іванов В. Н. Девіантна поведінка: причини і масштаби // Соціально-політичний журнал. 1995. № 2. С. 47 – 57.

Козубовська Ірина Василівна. Соціальна профілактика девіантної поведінки: корекція від-

хилень у поведінці важковиховуваних дітей в процесі професійного педагогічного спілкування / І. В. Козубовська, Г. В. Товканець. – Ужгород: Патент, 1998. – 195 с.

Магдисюк Л. І. Особливості корекційної роботи з підлітками, схильними до агресивної поведінки / Л. І. Магдисюк, Б. В. Павлова // Психогенеза особистості: норма і девіація: зб. наук. статей і тез / СНУ імені Лесі Українки ; кафедра педагогічної та вікової психології ; за голов. ред. Я. Гошовський. – Луцьк: Вежа-Друк, 2019. – С. 197-201.

Магдисюк Л. І. Практикум психологічного консультування в юридичній сфері: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. III–IV рівнів акредитації / Людмила Іванівна Магдисюк, Раїса Петрівна Федоренко. – Луцьк: Вежа-Друк, 2019. – 320 с.

Магдисюк Л. І. Психокорекційна робота практичного психолога з неповнолітніми правопорушниками / Л. І. Магдисюк, Б. В. Павлова // Сучасна наука та освіта Волині: зб. матеріалів наук.-практ. конф., 22 листопада 2018 р., м. Володимир-Волинський / упоряд., голов. ред. Б. С. Жулковський. – Луцьк: Волиньполіграф, 2018. – С. 107-110.

До проблеми іншомовної освіти дорослих в системі післядипломної освіти

Ванівська Олександра Миронівна

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов
Національний лісотехнічний університет України*

Малиновська Олена Леонідівна

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національний лісотехнічний університет України*

Преснер Руслана Борисівна

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Національний лісотехнічний університет України*

Анотація. Обговорюється проблема інтенсивного навчання дорослих у системі неперервної гуманітарної освіти, зокрема структура, ефективні форми і методи роботи, оптимальні прийоми навчання та види прогнозованої діяльності, а також організаційно-педагогічні засади професійно-орієнтованого навчання іноземних мов. Констатовано, що навчання іноземних мов дорослих має певну специфіку, яку варто враховувати у процесі їхньої іншомовної підготовки, зокрема, труднощі, які виникають у процесі навчання, реалізації основних принципів засвоєння іноземної мови, у застосуванні індивідуалізованих стратегій навчання, а також певні індивідуальні особливості в сенсорній та інтелектуальній сферах, необхідні для такої діяльності. Окреслено шляхи підвищення ефективності іншомовної освіти дорослих. Вказано, що головним завданням освіти дорослих, незважаючи на форму її здобуття, є створення умов для навчання людини задля реалізації її життєвих цілей та прагнень.

Ключові слова: навчання іноземних мов дорослих, післядипломна освіта, іншомовна компетентність, професійно-орієнтоване навчання іноземних мов.

AS TO THE PROBLEM OF FOREIGN LANGUAGE EDUCATION OF ADULTS IN THE SYSTEM OF POSTGRADUATE EDUCATION

Summary. The article discusses the problem of intensive adult education in the system of continuing humanitarian education, in particular, the structure, effective forms and methods of work, optimal teaching techniques and types of projected activities, as well as the organizational and pedagogical foundations of professionally oriented foreign language teaching. It is stated that teaching foreign languages to adults has certain distinguishing features that should be taken into account in the process of their foreign language training, in particular, difficulties encountered in the learning process, the implementation of the basic principles of learning a foreign language, the application of individualized learning strategies, as well as certain individual features in the sensory and intellectual areas required for such activities. The ways of improving the efficiency of foreign language education for adults are outlined. It is indicated that the main task of adult education, despite the form of its receiving, is the creation of conditions for training a person to realize his/her life goals and aspirations.

Key words: adult foreign language teaching, continuing education, foreign competence, professionally oriented foreign language teaching.

Сучасний технізований та інформатизований світ висуває вимогу необхідності навчання упродовж життя, що лягла в основу концепції неперервної освіти. Тенденцією розвитку сучасного світу є збільшення тривалості життя громадян (особливо в розвинених країнах). Кількість осіб похилого віку переважає молоде населення, а для їхнього утримання необхідним стане підвищення пенсійного віку та продовження активної трудової діяльності літніх людей уже в інших сферах. У сучасному світі спостерігається тенденція значного розширення участі дорослих в організованому навчанні, підготовці та перепідготовці. Освіта дорослих – перспективний напрям як для теорії, так і практики вітчизняної освіти. Сучасні науковці переконані, що сьогодні на часі опрацювання змісту, організаційних форм, методів і засобів навчання дорослих.

Теоретико-методологічні основи освіти дорослих висвітлено у працях С. Архипової, С. Болтівця, С. Вершловського, Л. Вовк, М. Громкової, Т. Десятова, С. Змеєва, І. Зязюна, В. Лугового, Л. Лук'янової, О. Мартіросяна, Н. Ничкало, Л. Сігаєвої, Л. Шинкаренко та ін. Розробкою методичних засад навчання іноземних мов у процесі професійної підготовки займалися К. Кенеді (С. Kennedy) та Р. Болайто (R. Bolitho), П. Стревенс (P. Strevens), Дж. Свейлз (J. Swales), Л. Трімбл

(L. Trimble), Т. Хатчінсон (T. Hutchinson) та А. Уотерс (A. Waters), Т. Дадлі-Еванс (T. Dudley-Evans) та М. Джо Сент Джон (M. Jo St John), М. Хутта (M. Hutta).

Отож, проблема навчання іноземних мов дорослих стала предметом зацікавленні низки науковців, серед яких: В. Александров [1; 2], Ж. Вітлін [3], Т. Григор'єва [4], О. Максименко [5], О. Мудра [6] та ін.

Грунтовний аналіз інтенсивного навчання дорослих у системі неперервної гуманітарної освіти здійснила О. Мудра. Зокрема, дослідниця визначила структуру інтенсивного навчання дорослих, яка, на її переконання, складається з таких компонентів:

- мотиваційного (формування у дорослих позитивного мотиву до навчання, потреб, інтересів),

- змістового (визначення змісту та обсягу знань із профільної дисципліни),

- діяльного (формування вмінь здійснювати прогнозовану діяльність),

- контрольного (оцінювання рівня прогнозованої компетентності слухачів та корекція в змісті курсу та занять, методах, формах роботи тощо).

Вчена довела, що ретельно відібрані ефективні форми і методи роботи, оптимальні прийоми навчання та види прогнозованої діяльності, врахування основних інтересів, потреб та мотивів дорослих слуха-

чів, а також соціально-детермінована взаємодія сприяють забезпеченню системного підходу до розвитку професійних умінь у дорослих під час інтенсивного навчання. Результати практичної роботи засвідчили, що на ефективність інтенсивної технології навчання дорослих впливають різноманітні фактори, а саме: індивідуальні психологічні особливості слухачів та їх емоційний стан, життєвий та освітній досвід, мотивація, інтерес до навчання, адаптивність, рівень втомлюваності, працездатність, умови навчання, майстерність викладача тощо.

Крім цього, О. Мудра обґрунтувала педагогічні умови, за яких технологія інтенсивного навчання може реалізуватися максимально ефективно:

- спрямування педагогічного впливу викладача на підвищення рівня мотивації слухача;

- врахування основних вікових і психологічних особливостей навчання дорослих;

- створення сприятливої атмосфери для інтенсивного навчання;

- максимальна активізація діяльності викладача та слухача.

Забезпечення зазначених педагогічних умов передбачає, на думку О. Мудрої, побудову програми інтенсивного курсу на основі реалізації системи принципів:

- інтенсивного навчання: індивідуалізації навчання, автономії слухача, інтегративності, спіралеподібної прогресивності, однорідності показників, полімодальності сприймання, соціально-детермінованої взаємодії, рольової та поетапно-концентричної організації навчального матеріалу та навчального процесу, поліфункціональності вправ;

- навчання дорослих: спільної діяльності, опори на професійний досвід, системності, актуальності, свідомого ставлення, суб'єктивно-об'єктивного оцінювання [6, с. 6 – 8].

Предметом дослідження О. Максименко стали організація, зміст, форми, методи професійно-орієнтованого навчання іноземних мов, підходи до оцінювання та сертифікації його результатів в країнах ЄС. Дослідниця зосередилася на вивченні особливостей професійно-орієнтованого навчання як на рівні середньої, вищої, так і освіти дорос-

лих та дійшла висновку, що особливістю професійно-орієнтованого навчання іноземних мов в освіті дорослих є спрямування на опанування умінь і навичок, необхідних для виконання службових обов'язків, що в умовах поєднання загального і професійного компонентів змісту накладає свою специфіку на кожний з них. Загальний компонент включає широкий перелік тем (про культурні особливості країни, перебування в країні з метою навчання, стажування, роботи); професійний – охоплює спектр тем, які стосуються виконання службових обов'язків. Рівень складності курсів з мов визначається від B1 до C1 за ЗРМО (англ. – CEFR)).

У роботі на теоретичному рівні обґрунтовано організаційно-педагогічні засади професійно-орієнтованого навчання іноземних мов в країнах ЄС. Зокрема, до організаційних умов О. Максименко відносить: створення адекватного навчального середовища, багаторівневості, різноманітності і гнучкості форм навчання і можливостей. До педагогічних на змістовому рівні – перелік принципів, що визначають підходи до структурування змісту у напрямі (аналіз потреб, уточнення цілей, цілісність структури навчання іноземних мов, забезпечення якості навчального процесу), впровадження двокомпонентного змісту освіти, який окрім профільного, включає загальноосвітній; на навчально-методичному рівні – належне теоретичне і навчально-методичне забезпечення професійно-орієнтованого навчання іноземних мов, самостійність і творчість індивідів у конструюванні знань, використання практично-зорієнтованих автентичних навчальних матеріалів.

Вчена також запропонувала рекомендації щодо врахування позитивного досвіду країн ЄС у професійно-орієнтованому навчанні іноземних мов в Україні. На стратегічному рівні це – визнання напрямку професійно-орієнтованого навчання іноземних мов пріоритетною складовою іншомовної освіти в Україні та заохочення опанування іноземних мов різновіковими групами протягом життя; законодавче закріплення напрямку професійно-орієнтованого навчання іноземних мов як складової іншомовної галузі у неперервній освіті України; створення науково-методичного центру реалізації напрямку, який акуму-

люватиме передовий досвід і опікуватиметься підготовкою викладачів; залучення до організації та розроблення змісту професійно-орієнтованого навчання іноземних мов усіх зацікавлених сторін (методистів, працевдавців, працівників галузей, викладачів, студентів). На педагогічному рівні варто звернути увагу на: підготовку викладачів, здатних реалізувати завдання професійно-орієнтованого навчання іноземних мов у контексті сучасних суспільно-економічних потреб за ланками освіти; застосування нових моделей організації професійно-орієнтованого навчання іноземних мов, включаючи модель автора, розроблену на основі аналізу сучасних тенденцій розвитку іншомовної галузі в країнах ЄС; запровадження новітніх методів навчання, альтернативних технологій оцінювання і сертифікації. На дослідницькому рівні варто продовжувати вивчення тенденцій розвитку професійно-орієнтованого навчання іноземних мов у країнах ЄС за ланками освіти з метою їх подальшого втілення в Україні; застосовувати результати дослідження у курсах підготовки викладачів іноземних мов [5].

Особистісне значення володіння іноземними мовами є незаперечним, адже дає змогу людині розуміти інших людей та бути зрозумілою, розширює її мобільність, здатність бути конкурентною на ринку праці, розширити способи дозволя тощо.

Відкритість сучасної іншомовної освіти забезпечується відкритими освітніми ресурсами – матеріалами, що використовуються для підтримки освіти, що перебувають у вільному доступі, можуть використовуватися багато разів, змінюватися тощо. Відкриті освітні ресурси здійснюються через інституційну політику, яка просуває інноваційні педагогічні моделі, що дають змогу з повагою ставитися до учнів і дають їм право бути співавторами побудови індивідуальної траєкторії неперервної освіти. Відкрита освітня комунікація – це взаємний обмін, що робить внесок в соціальну присутність on-line навчання, розвиваючи міжкультурні знання і мовну компетенцію [7].

Ідеї неперервності іншомовної освіти, що закладені в документах Єврокомісії [9] носять демократичний характер та склада-

ють основу для побудови гуманістичної системи неперервної мовної освіти.

У зв'язку зі зрушеннями освітніх процесів у сторону гуманізації та гуманітаризації за останні два десятиліття, змінилися зміст і методичні підходи до навчання іноземних мов. Якщо раніше освіта була переважно спрямована на документальний результат (отримання атестата, диплома), то тепер вона орієнтується на процес, більш того, на неперервний процес, що триває усе життя. Зміна змісту освіти вимагає нових методичних підходів і прийомів, тому авторитарно спрямовані методи змінюються на особистісно орієнтовані, що ставлять у центр навчання учня/студента/слухача. Змінюється і таксономія цілей освіти, яка, своєю чергою, визначає весь наступний вибір освітніх стратегій. Сучасний зміст освіти базується на принципах гуманізації, гуманітаризації, неперервності, відкритості, диверсифікації, віртуальності і орієнтується на випереджаюче відображення проблем розвитку суспільства, виробництва, науки, культури, інших сфер соціальної практики. Новий зміст освіти передбачає наступність і багатоваріантність загальної і професійної освіти, основу яких складають фундаменталізація та посилення уваги до методологічної складової навчання. Окрім безпосередньо отримуваних знань, умінь, навичок, у зміст освіти входить сам процес, тобто досвід їх набуття і практичного застосування, шляхи і способи самостійного здобування, пошуку і відкриття, самоосвіти – особистісний досвід як компонент змісту освіти [7].

Завдання навчання дорослих іноземних мов є тісно пов'язані із соціально-психологічними, професійними, особистісними проблемами. Умови навчання дорослих детерміновані часовими, побутовими, професійними і соціальними чинниками, які можуть сприяти успішному навчанню, але часто ускладнюють навчальну діяльність студентів/слухачів [8, с. 100].

Варто зазначити, що особливістю дорослих, які опановують іноземні мови, часто є висока мотивація, позитивне ставлення до іноземної мови, зацікавлення нею, наявність таких рис характеру, як працьовитість, організованість, самостійність, цілеспрямованість тощо, певний запас знань,

умінь і навичок, а також певні індивідуальні особливості в сенсорній та інтелектуальній сферах, необхідні для такої діяльності. Однак спостерігаються й негативні фактори, такі як нестача часу на навчання, звичка до певних технологій навчання, страх виявитися смішним тощо.

Навчання іноземних мов дорослих має свою специфіку, яку варто враховувати у процесі їхньої іншомовної підготовки. Головні психолінгвістичні особливості навчання дорослих полягають у врахуванні труднощів, які виникають у процесі навчання, реалізації основних принципів засвоєння іноземної мови, у застосуванні індивідуалізованих стратегій навчання. Це дасть змогу привести процес навчання у відповідність до комунікативних, когнітивних і особистісних очікувань слухачів, надаючи можливість застосування максимально індивідуалізованих стратегій і стилів навчання, які відповідали б життєвим потребам та особистим інтересам. Адже, знання іноземної мови і культури дає можливість людині вільно орієнтуватися у світі, сприяє взаєморозумінню між представниками різних лінгвокультур. З цих позицій формування іншомовної комунікативної компетенції дорослих є пріоритетною метою післядипломної освіти.

Список літератури:

- Александров В.М. Особливості навчання іноземної мови для професійного розвитку в дорослому віці. Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. 2008. №3. С. 87–90. (Серія 9: Актуальні проблеми сучасного мовознавства).
- Александров В.М. Перспективи впровадження

моделі безперервного навчання іноземних мов в Україні. Соціальні технології: Актуальні проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. Київ – Запоріжжя – Одеса. 2003. Вип. 20. С. 200–203.

Витлин Ж.Л. Обучение взрослых иностранному языку: Вопросы теории и практики. М.: Педагогика, 1978. 168 с.

Григор'єва Т.Ю. Підготовка вчителів-філологів до навчання дорослих у системі неперервної освіти Великої Британії: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Житомир, 2010. 20 с.

Максименко О.О. Організаційно-педагогічні засади професійно-орієнтованого навчання іноземних мов у країнах Європейського Союзу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 2013. 20 с.

Мудра О.М. Технології інтенсивного навчання дорослих у системі неперервної гуманітарної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Хмельницький, 2010. 20 с.

Соколова Е.И. Политика ЕС в сфере непрерывного иноязычного образования. Непрерывное образование: XXI век. Вып. 2. 2013. URL: <http://i1121.petsu.ru/journal/atricle.php?id=2086> дата звернення: 28.12.2019)

Хведченя Л.В. Иноязычное образование на рубеже веков: тенденции и перспективы. Иноязычное образование: формирование профессионально ориентированной коммуникативной компетенции: материалы докладов Международной науч. конф./ под ред. М. Н. Петровой. Минск: БГМУ, 2003. 236 с.

From linguistic diversity to plurilingual education: Guide for the development of language education policies in Europe. URL: www.coe.int/t/dg4/Linguistic/Source/FullGuide_En.pdf (дата звернення: 30.12.2019).

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

До проблеми впровадження критеріїв та показників готовності вчителів до тьюторської діяльності

Меркулова Н.В.,

*старший викладач кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана
Хмельницького*

Познякова А. П.,

*заступник директора КЗ «Василівська гімназія «Сузір'я» – загальноосвітня
школа I-III ступенів» Василівської районної ради Запорізької області*

Кириліна О. М.,

*заступник директора КЗ «Василівська гімназія «Сузір'я» – загальноосвітня
школа I-III ступенів» Василівської районної ради Запорізької області*

На сучасному етапі розвитку суспільства соціально-економічні проблеми, що поглиблені кризою моральної свідомості, зумовлюють необхідність перетворень у вихованні і розвитку особистості шляхом розширення сфери духовних і матеріальних цінностей, що мають розкриватися як через спільну взаємодію педагога і вихованців, так і через індивідуальний досвід діяння. Це викликає в культурно-освітньому просторі питання щодо розвитку особистості на основі індивідуального підходу із урахуванням сучасних досліджень у сфері філософії, психології, соціальної педагогіки.

Формування в Українській державі нових напрямів розвитку освіти, науково-технічної творчості пов'язано із новими імпульсами, які надає громадянське суспіль-

ство. У контексті цього запиту тьюторський супровід дозволить зреалізувати особистості внутрішні ресурсні можливості, розвинути її автономність із урахуванням процесів самопрогнозування і самосприйняття через культурні способи взаємодії людини із соціумом, під час прийняття стратегічно важливих рішень стосовно освітніх, професійних, життєвих проблем [2].

До реалізації концептуальної моделі впровадження тьюторської діяльності у практику роботи закладу освіти дібрані критерії мотивації, когнітивності, діяльності та рефлексії згідно з виокремленими компонентами структури готовності майбутніх вчителів до тьюторської діяльності. У результативному складнику моделі роз-

крито основні показники, схарактеризовані нижче [1].

Критерій мотивації готовності вчителів до тьюторської діяльності ґрунтований на таких показниках: мотивація до вивчення фахових дисциплін засобами гуманістичної особистісної центрації викладача; уміння виконувати проблемні завдання з тьюторського супроводу; розкриття можливостей практичного застосування навчального матеріалу.

Критерій когнітивності стосовно готовності вчителів конкретизований низкою показників: володіння системою базових знань з тьюторської майстерності; структурування навчального матеріалу дисциплін професійної підготовки; готовність до реалізації міжпредметного підходу з тьюторської діяльності.

Критерій діяльності професійної готовності вчителів до впровадження тьюторської майстерності реалізований узагальненими показниками: використання в практичній діяльності сучасних освітніх технологій; успішність підготовки здобувачів вищої освіти за результатами проходження навчально-виробничої практики; розвиток навичок інноваційної й пошуково-дослідницької експериментальної роботи; уміння презентувати навчальний матеріал у вигляді пізнавальних операцій і дій.

Критерій рефлексії готовності вчителів до тьюторського супроводу представлений такими показниками: розвиток інноваційної компетентності та постійної професійної самореалізації; самоінтерпретація й самовизначення індивідуального стилю роботи; уміння рефлексивно ставитися до себе та до результатів своєї професійної діяльності.

Основним взірцем для проектування школи тьюторської майстерності є простір тьюторської діяльності, що може бути представлений за допомогою чотирьохвекторної моделі: антропологічний вектор, вектор соціалізації особистості, вектор освітньої інфраструктури, вектор предметної галузі знання. Це дозволить конструктивно визначити та піддати науковій експертизі основні напрями у розвитку особистості, а також розробити індивідуальні стратегії для духовно-морального самовдосконалення.

Література:

- Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: навч.-метод. посіб. / Л. В. Артемова. – К.: Кондор, 2008. – 271 с.
- Гадецький М. В. Готовність до інноваційної діяльності як складова професійної компетентності / М. В. Гадецький // Управління школою. – 2008. – № 22–24 (214–216). – С. 2–7.

Эффективность использования метода «буря мысли» в образовательном процессе

Abdusamatova Shakhodat Hojiakbar kizi,
Ne'matova Durdona Khayrula kizi,
Sobirova Munira Rajaboy kizi,
Soyipova Rano Rustamjon kizi

*3rd year students of the ICT University in Tashkent University of Information
Technology named after Muhammad al Korazimiy.*

Аннотация. В этой статье рассматриваются темы, которые изучаются с помощью метода, используемого для повышения способности учащихся свободно мыслить в процессе обучения, и как визуальное представление всех частей может быть понято и интересно для учащихся.

Annotation. This article explores the topics that are being learned through the method used to enhance students' ability to think freely in the learning process, and how the visual representation of all parts can be understood and interesting for students.

Keywords: free thinking, classroom process, new ideas, debate, competition, counterpoint.

Currently, 32 percent of the population, or 10 million, are under the age of 30 years. We are proud of the fact that our young people have been able to take responsibility for the future of our country and become a decisive force of today and tomorrow.

We need to logically complete our extensive work in this area, in particular our nationwide educational programs. To this end, the most important task of the Government, relevant ministries and agencies, and the entire education system, our esteemed professors and professors is to educate young people and educate them physically and spiritually. In this regard, the head of our state, Shavkat Mirziyoev, can be summarized as follows: "The time is required to move our work to a new level, creating modern jobs for

our children and ensuring their proper place in life.

We will continue to work hard on youth policy, with no hesitation. Not only will we continue, but we will continue to elevate this policy to the highest level that we need today.

We mobilize all the efforts of our state and society to ensure that our young people have the ability to think independently, have high intellectual and spiritual potential, to grow up and be happy, to be peerless in their world. " The implementation of the above ideas is a great responsibility not only for young people, but also for teachers who make an invaluable contribution to their development. Continuous research and development work encourages the introduction of new educational technologies and techniques into the classroom pro-

Picture 1. Student feedback methodology

cess. A number of methods and technologies are now being used to further enrich the classroom process, improve the quality of education, and motivate students to engage in a particular subject and subject, using these techniques to help students think independently through the thought storm. teach. Method Objective: Students will be able to reason and defend their views on a particular problem. Provide the student with the opportunity to change their mind during the discussion. The teacher can bring all the students into the discussion and create a debate between all the students in the classroom.

The advantage of the method is that it is easy to work with the group individually (but working with the group is highly effective), so that the student can hear the opinion of others and change his mind if he or she feels that they are wrong. His successes are also possible. Using this method not only teaches the student to think freely, but also to express his or her own opinion in the community, which helps the student to develop his or her speech.

In order to use the “Blind Idea” method in a classroom environment, the teacher analyzes the topic in depth, examines the problem situations and the subtleties in it and assigns tasks to groups. The student group begins to analyze the topic (for this, students study the subject in advance), and each group expresses its opinion in front of the other groups. After listening to the comments, the groups begin to discuss each other’s ideas and add or add their own ideas, but only the teacher who gives his or her opinion about the correctness of the conclusion. The

group that contributes the most to the final conclusion will be awarded as a winner and hence there will be a fair competition in the method.

Now let’s take a look at how students use their method of “Blind Idea”: “Nilufar Flower”, “How”, “Why”, “Graphic Organizers.” At the same time, students using open-ended questions often force students who are inactive in the classroom to participate in the discussion. Using this method, students can group into groups to express their thoughts and ideas about “Nilufar flower”, “How”, “Why”, “Graphic Organizers”. The following are some of the methods we use:

Graphic Organizer. “Nilufar Flower” is a problem-solving tool that shows the form of lily flower. Its core consists of nine large four corners and develops and activates systematic thinking and analysis skills.

How to build a Graphic Organizer. Basically, the problem is, how to do it, and how to solve it.

The consistent “How” questions lead to the following opportunities:

- problem solving encourages not only opportunities but also ways to implement them;
- from the bottom up to the bottom to identify and improve the structure of ideas.

Graphic Organizer “Why”

1. You can choose to use a circle or rectangular shape.

2. Layout View – You can choose whether or not the line of reasoning is linear.

3. Directions indicate where you are from the initial search to the search.

The following are some of the ideas expressed by students through the above methods:

<p>Lily of the Nile</p> <p>The Nilufar Floral Method is designed to break down some of the problematic tasks into separate sections so that you can learn different views of the task by filling in the boxes.</p>	<p>"How" graphic organizer</p> <p>How does the organization of narrow exercises through this graphic organizer help students find more and more on the task they are given? The question is what motivates you to gain more knowledge</p>	<p>Graphic Organizer "Why"</p> <p>Using this graphic Organizer, you can encourage students to work harder and more on their topic and lesson by organizing the lesson</p>
---	--	---

The table above gives students an overview of each method, with some additional ideas.

References

- Shavkat Mirziyoyev “Together we will build a free, prosperous, democratic Uzbekistan”
- ZA Sharipova Laboratory classes in the subject “Educational Technology” (Methodical Guide)
- Textbook “Pedagogy Psychology” Ibragimov HI, Yuldashev UA, Bobomirzaev H. Publishing House of the National Society of Philosophers of Uzbekistan Tashkent 2009
- H.T. N.H. The owner, S.A., E.I. Eshchonov “Pedagogical technologies and pedagogical statement” Tashkent economy 2009

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Научный текст как источник обогащения профессиональной речи

Атаджанова Барно Тулкиновна,

*преподаватель русского языка, Ферганский политехнический институт,
кафедра узбекского и русского языков, Узбекистан*

Аннотация: В данной статье раскрываются теоретические и методические основы изучения научного текста в техническом вузе, подробно рассматриваются подстили научного стиля.

Ключевые слова: научный стиль, подстиль, функциональный стиль, языковые средства, терминологическая лексика.

Изучение научного стиля речи в вузе имеет как теоретическое, так и практическое значение. Теоретические знания о функциональном аспекте языка, следовательно, о русском языке в целом, служат фундаментом для практической работы на занятиях русского языка в вузе, повышают лингвостилистическую культуру студентов, являющуюся существенной частью их общей культуры, в частности, культуры речи. В связи с этим, считаем, что студенту важно: 1) первичное ознакомление с научным стилем речи, основными понятиями, принципами речевой организации стилей, закономерностями функционирования языковых средств в научной речи; 2) развитие стилистического чутья, навыков и умений оценивать и правильно употреблять языковые средства в речевых актах в соответствии с конкретным содержанием высказывания, целями, которые ставит перед собой говорящий (пишущий), ситуацией и сферой общения.

Наряду со словами, общими для некоторых функциональных стилей, в книжной лексике имеются и такие, которые закреплены только за каким-нибудь одним сти-

лем и составляют их специфику. Например, терминологическая лексика употребляется главным образом в научном стиле. Ее назначение состоит в том, чтобы дать точное и ясное представление о научных понятиях (например, технические термины – биометалл, центрифуга, стабилизатор; строительные термины – раствор, кирпичи, известь, леса, кран, мастерок; механические термины – домкрат, станок, инженер-механик, механика и др.).

Как известно, в научном стиле выделяют три подстиля: собственно научный, научно-учебный, научно-популярный. На формирование данных подстилей, влияет то, для кого создается текст (фактор адресата), а также цели и задачи. Так адресатом собственно научного подстиля является специалист в данной области, научно-учебного – будущий специалист или студент, научно-популярного – любой человек, интересующийся той или иной наукой. Цель собственно научного подстиля – описание новых явлений в науке, выдвижение гипотез, их доказательство; научно-учебного – изложение основ науки, обучение; научно-популярного – донести до человека, не яв-

ляющегося специалистом, знания из различных областей науки доступными средствами, заинтересовать его. Поэтому, оставаясь научными, тексты разных подстилей различаются (например, в собственно научном подстиле практически не употребляются эмоциональные слова, тогда как в научно-популярном таких слов значительно больше). Это, на наш взгляд, важно учитывать при работе с научным текстом и на занятиях по разным вузовским дисциплинам, в том числе и на занятиях русского языка.

В книжной лексике есть и такие, которые закрепились только за каким-нибудь одним стилем и составляют их специфику. Например, терминологическая лексика употребляется главным образом в научном стиле. Ее назначение состоит в том, чтобы дать точное и ясное представление о научных понятиях (например, технические термины – биметалл, центрифуга, стабилизатор; медицинские термины – рентген, ангина, диабет; лингвистические термины – морфема, аффикс, флексия и др.). Различие между стилями обнаруживается и при анализе морфологических форм. Так, в научном стиле предпочтение отдается глаголам несовершенного вида 3-го лица настоящего времени (ученые исследуют, рассматривают; анализ подтверждает; факты свидетельствуют); часто используются причастия и деепричастия, краткие прилагательные, сложные предлоги и союзы (в

заключение; в продолжение; благодаря тому что; несмотря ни на что).

Итак, большое значение для развития речи студентов имеет качественный дидактический материал, которым может стать научный текст, с которым студенты сталкиваются на занятиях, как русского языка, так и других специальных дисциплин, а также речевые ситуации, имеющие места в практике обучения студентов и, описанные в научных трудах (учебниках, учебно-методических пособиях и т.д.). Преподавателю необходимо вместе со студентами анализировать эти ситуации, делать выводы, а также учить их правильно, точно и последовательно излагать свои мысли. Поэтому проблема формирования русской речи на материале научных текстов является приоритетным направлением в вузовской методике преподавания русского языка.

Список литературы:

- Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – Москва, 2981.
- Бабкина А.С. Проблемы текстолингвистики. – Москва, 1999.
- Баранов М.Т. Изучение лексики// Обучение русскому языку в IV классе. – Москва, 1981.
- Басмалиева М.К. О понятиях «текст» и «диалог» // Филологические науки.- № 2.- С. 78-81.
- Бенвенист Э. Общая лингвистика.- Москва, 1974.
- Богданов В.В. Текст и текстовое общение. – СПб, 1993.

Значение кукол в развитии ребенка

Д. Бекмирзаева,

заведующая ДОО № 4

Жалакудукского района Андижанской области

Д. Ахмедова,

заведующая ДОО № 26

Жалакудукского района Андижанской области

Аннотация В этой статье рассматриваются возникновение, развитие и значение кукол в развитии ребенка

Ключевые слова кукла, Барби, кукольный дизайнер, национальные куклы

Value of dolls in child development

annotation This article discusses the emergence, development, and role of puppets in child development

Keywords doll, Barbie, doll designer, national dolls

Такие благородные качества, как любовь к красоте, сохранение природы, уважение к человечеству формируются с детства. Первая кукла, которую мы держим, красивая, элегантная игрушка, сладкие, красочные кондитерские изделия, картина и сказочная книга – это первый шаг в формировании таких благородных качеств. Информационные технологии также творят чудеса в производстве детских товаров.

Кукла Барби является очень популярной в мире. Её хорошо знают как взрослые, так и дети. Кукла Барби признана самым популярным и покупаемым в истории товаром. Она изготавливается американской

компанией Mattel. Эта компания является одним из крупнейших производителей кукол в мире. Его продукция продается в более чем 150 странах. Куклы Mattel производятся на заводах в Китае, Индонезии, Малайзии и Мексике. Точнее, их производство там намного дешевле, чем в развитых странах. В 1945 году Mattel была основана молодёжками Хендлерами. Рут Хендлер имела польское происхождение и была десятым ребенком в семье. Mattel начал свою деятельность с производства рамок для картин. Компания, которая инвестировала в этот бизнес 100 000 долларов, получила чистую прибыль в размере около 30

000 долларов. Бизнес начался с успеха. За тем они сделали дом для кукол. Это было время, когда жизнь людей возобновилась после Второй мировой войны.

К 1955 году, продажи Mattel составили более 5 миллионов долларов. Семья Хендлер взялась за работу, которая радикально преобразит кукольную индустрию. Реклама была запущена во время трансляции мультфильмов Диснея по телевидению. Это был настоящий риск. Во-первых, производитель детских игрушек часто эффективно сотрудничал с продавцами лаьрков. Теперь он напрямую общается с покупателем. Во-вторых, огромные инвестиции в размере 500 000 долларов были потрачены на рекламу. Вскоре все жители Соединенных Штатов узнали о Mattel и его замечательных изделиях. Рекламные ролики, передаваемые во время телешоу «Микки Маус Клуб», были чрезвычайно успешными. Дети начали требовать, чтобы их родители давали им только игрушки Mattel. Продажи игрушек в 1959 году превысили 14 миллионов долларов. В то время на рынке игрушек произошла настоящая революция. В компании Mattel на свет появилась кукла Барби. Однажды дочь Рут Хендлер играла в бумажную куклу с изображением взрослого человека. В голову матери, наблюдающей за дочерью, пришла идея создания куклы Барби. По мнению Хендлер, всем девочкам нравится играть с красивой куклой. Рут Хендлер также задумывается над тем, что компания может помочь девочкам получить ответы на вопрос, какими качествами они должны обладать, когда вырастут.

Барби – символ американской принцессы никогда не производился в США. Начиная с 1959 года- года своего появления, он стал обладателем глобальной возможности. Первоначально он использовался в Японии, после Второй мировой войны, когда экономика страны возрождалась, и использовалась дешевая рабочая сила.

К 1970-м годам Гонконг был главным коллекционером этой куклы. А потом – Филиппины, теперь, конечно же, Китай. Части этой уникальной куклы изготавливаются именно там, где нужно выполнить последнюю работу. Но цепочка поставок и

управление производством не так просты, как мы думаем, и у них есть своя специфика. Штаб-квартира Mattel является крупнейшим в мире кукольным, расположенным в Эль-Сегундо, недалеко от международного аэропорта Лос-Анджелеса. Идея Барби родилась здесь. Даже сегодня кукольные дизайнеры работают в этом месте. Наряды для кукол также создаются здесь. Во многих случаях всемирно известные модельеры и кутюрье шьют платья для Барби.

В нашей стране народные промыслы, являющиеся неотъемлемой частью наших национальных ценностей, всесторонне растут и развиваются. Это можно увидеть сегодня в условиях, создаваемых для наших мастеров, в изделиях, производимых нашими мастерами. Мастера подходят к своей работе не только как к профессии, но и как к индустрии. Они проводят исследования в направлениях своего ремесла, делают открытия. Причина этого заключается в том, что у ремесленников есть широкие возможности свободно работать и развивать свои таланты и потенциал. Мастера, которые эффективно используют эти возможности, становятся мастерами своего дела.

Национальные игрушки – это зеркало духа, духовности, искусства и культуры нации. Для этого ремесленник должен не только стать мастером, но и глубоко изучить историю, литературу и традиции народа. Только тогда ремесленник сможет создать произведение искусства и заняться инновациями в своей области. При изготовлении игрушек, прежде всего, мастер должен знать душу ребенка, видеть жизнь такой, какой видит её ребёнок.

В нашей Андиганской области не только ремесленники, но и педагоги, используя натуральные материалы, такие как дерево и тьква, занимаются изготовлением кукол по мотивам сказок, эффективно их используют в различных мероприятиях и в свободное время. Кроме того, театр теней, театр пальцев, театр ложек также служат развития речи и мышления детей.

Сегодня в нашей стране особое внимание уделяется широкому развитию народных промыслов, сохранению национальных традиций и ценностей, а также форми-

рованию художественного вкуса и мышления молодого поколения. То, как ребенок растет и выбирает карьеру, как идет, как он строит свой собственный образ жизни, несомненно, связано с игрушками, с которыми он вырос в детстве. Куклы являются не только забавой для ребенка, но и образовательным инструментом. Благодаря этому, наши дети узнают о национальных традициях и ценностях. При необходимости они будут учиться. При создании кукол, лучше всего обращать особое внимание на национальный колорит, внешний вид, детали одежды и качество красок, используемых для национальных костюмов. Хотелось бы, чтобы наши дети дружили не с агрессивными западными игрушками, а с восточными куклами, передающими человеческие эмоции. Национальные куклы и игрушки играют особую роль в развитии молодого поколения как физически, так и духовно,

служат расширению кругозора, формированию интеллектуальных и высоких духовных качеств.

Библиография

- «Государственных требований республики Узбекистан к развитию детей раннего и дошкольного возраста» Приказ №1-мх Министра дошкольного образования Республики Узбекистан. Ташкент 18 июнь 2018 г
- Государственная учебная программа дошкольного образовательного учреждения «Первый шаг» Приказ №4-мх Министра дошкольного образования Республики Узбекистан. Ташкент 7 июль 2018 г
- Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте.–М., 1991.
- Доронова Т.Н. Развитие детей от 4 до 7 лет в театрализованной деятельности // Ребенок в детском саду. – 2001. – №2.
- Ерофеева Т.И., Зверева О.Л. Игра-драматизация // Воспитание детей в игре. – М., 1994.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

УДК 37.035:172 – 053.5

Зміст, форми і методи патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку

Бедрій Х.В.,

*здобувачка наукового ступеня доктора філософії,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

У статті розкривається зміст патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку відповідно до вимог сучасних освітніх законодавчо-нормативних документів України та рекомендацій педагогів-науковців. Представлені мета й виховні завдання з патріотичного виховання та шляхи і способи їхньої реалізації в умовах змінених соціально-політичних реалій і освітніх викликів. Авторка аналізує окремі методи і форми роботи з молодшими школярами в системі виховання у них патріотизму і як почуття, і як базової якості особистості; розглядає роль інноваційної і традиційної методологічної баз початкової школи для патріотичного виховання учнів молодших класів, зокрема методу проєктів, акцентує на можливостях Базового навчального плану початкової школи як важливого чинника патріотичного виховання учнів.

Ключові слова: патріотичне виховання, національно-патріотичне виховання, діти молодшого шкільного віку, мета, зміст, форми, методи, виховання, метод проєктів, історичне краєзнавство.

Bedriy Kh. V.

Contents, forms and methods of patriotic education of younger children

the article describes the content of patriotic upbringing of children younger school age in accordance with the requirements of modern educational legislative and regulatory documents of Ukraine and the recommendations of teacher educators. The purpose and educational tasks of patriotic education and ways and ways of their realization in the conditions of changed socio-political realities and educational challenges are presented. The author analyzes individual methods and forms of work with younger students in the system of education of patriotism in them both as feelings and as a basic quality of personality; considers the role of innovative and traditional methodological bases of elementary school for patri-

otic upbringing of primary school students, in particular the project method, emphasizes the possibilities of the Basic curriculum of elementary school as an important factor of patriotic upbringing of students.

Key words: patriotic education, national patriotic education education, children of primary school age, purpose, content, forms, methods, education, method of projects, historical local history.

Актуальність проблеми. Складні соціально-політичні й економічні умови функціонування нашої держави, нові виклики у сфері освіти, зафіксовані у законах України «Про освіту» та «Про загальну середню освіту», актуалізують проблему виховання у дітей і молоді патріотизму – і як почуття, і як базової якості особистості. Стратегія сучасного патріотичного виховання ґрунтується на ідеї розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства й української політичної нації. Водночас поруч із вихованням патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурних надбань і традицій, важливою засадою державної політики у сфері освіти є нерозривний зв'язок зі світовою історією, інтеграція у міжнародний освітній і науковий простір [2, с. 9].

Ступінь дослідження проблеми. Змінені загальнодержавні пріоритети і вектори освітньої політики загалом й у сфері патріотичного виховання зокрема, започатковані концепціями національної системи виховання (1996), національно-патріотичного виховання (2009), Загальнодержавної цільової програми патріотичного виховання громадян на 2013 – 2017 рр., спричинили появу низки науково-педагогічних досліджень теоретичних основ, методики і технологій патріотичного та громадянського становлення особистості. Серед них праці Л. Безкоровайної, І. Беха, О. Вишневського, Ю. Завалевського, Ю.Зубцової, П.Ігнатенка, В. Каюкова, В. Кіндрата, О. Коркішко, О.Сухомлинської, К. Чорної та ін.

Однак проблеми патріотичного виховання потребують подальшого поглибленого вивчення як у теорії, так і в практиці освітньої діяльності сучасного закладу середньої загальної освіти, зокрема її початкового рівня.

Метою статті є аналіз теоретико-методичних засад і практики патріотичного ви-

ховання дітей молодшого шкільного віку в та позаурочній роботі початкової ланки загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що формування особистості, зокрема й виховання у неї патріотичних почуттів і переконань, розпочинається у сім'ї. Формується як особистість дитина продовжує в школі, тому дуже важливим є тісний зв'язок закладу освіти й сім'ї. Як засвідчують наукові дослідження та практичний педагогічний досвід, лише в такому тісному зв'язку дитина виховується. За твердженням П. Кононенка, «...родина виховує члена держави, нації, школа – розвиває його» [3, с. 131].

При цьому найкраще піддаються вихованню діти молодшого шкільного віку, оскільки в цей час закладаються основи особистості, її майбутнього характеру. Знання й уміння, накопичені в цьому віці, згодом стають підґрунтям для формування стійких моральних звичок і переконань, високих життєвих ідеалів. Не підлягає сумніву теза І. Підласого про те, що піддатливість молодших школярів, «...їхня довірливість, схильність до наслідування, великий авторитет, який у них має вчитель...», створюють сприятливі умови для формування високоморальної особистості» [5, с. 4].

Патріотичне виховання в сучасному закладі середньої освіти, зокрема на його початковому рівні, значною мірою зумовлюється змістовими характеристиками навчальних предметів, які сприяють оволодінню системою знань про людину і суспільство, що формує здатність усвідомлювати місце своєї спільноти серед інших спільнот світу. Відповідно, освітній процес має бути насичений різними аспектами патріотичного виховання, спрямованими на формування особистості, яка діє на основі національних і європейських цінностей. При цьому найважливішим пріоритетом

національно-патріотичного виховання є «...формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації» [6, с. 4].

Педагогічна наука розглядає зміст патріотичного виховання як сукупність державного, соціального й родинного компонентів. Дотично до дітей молодшого шкільного віку, державний становлять уявлення про українську державу та її символіку; про рідний край (село, селище, місто), про рідну мову та близькі дітям місця; розуміння сутності обов'язку перед Батьківщиною, поняття про захист її честі й гідності, гордості за свою країну; шанобливе ставлення до Збройних Сил України тощо.

Соціальна складова змісту патріотичного виховання дітей передбачає розвиток інтересу до історії рідного краю, героїчного минулого своєї країни, життя прославлених земляків; ознайомлення з діяльністю дитячих громадських організацій; виявлення потреби охороняти історичні пам'ятки, зберігати матеріальні цінності Батьківщини; уміти виявляти волю, доброзичливість, правдивість, наполегливість, самостійну творчу активність, відповідальність у навчанні та праці; толерантне відношення до людей, уміння жити поруч.

Родинний аспект патріотичного виховання спрямований на виховання любові до батьків, чемного ставлення до старших у сім'ї, вчителів, ветеранів, пошану до пращурів і до сучасних героїв Батьківщини; знання переказів, легенд, повір'їв, народних пісень, знайомство з народним мистецтвом [1].

Зазначимо, що в практичній навчально-виховній діяльності всі вказані аспекти знаходяться у тісному взаємозв'язку, залежать один від одного. За такої умови вони забезпечують систематичність, цілісність, національну спрямованість патріотичного виховання.

Змістову характеристику патріотичного виховання учнів початкової школи містить Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді (2015 р.). Серед намічених нею заходів, спрямованих на формування в учнів патріотизму, – перегляд навчальних програм початкової школи щодо розширення можливостей формуван-

ня в учнів патріотичних почуттів, толерантного ставлення до інших народів, які проживають в Україні; розробка методичних рекомендацій з національно-патріотичного виховання в позаурочній, позакласній та позашкільній роботі; включення до її змісту тем мій родовід; моя сім'я в історії рідного міста/села; національні традиції й народні промисли; національні герої; Україна на карті світу та ін. [7, с. 8].

Ефективність патріотичного виховання школярів у навчальній і позанавчальній діяльності значною мірою залежить від загальної спрямованості освітнього процесу, методів і форм його організації.

В сучасній школі поняття «метод виховання» трактується як спосіб

впливу вихователя на свідомість, волю і поведінку вихованця з метою формування у нього стійких переконань і певних норм поведінки [4, с. 226]

Пріоритетна роль у патріотичному вихованні молодших школярів належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативності та творчості. Серед методів патріотичного виховання в початковій школі поширеними є ігри, ігри-драматизації, аналіз стилів поведінки, демократичний діалог, метод проєктів, міні-диспути, міні-дискусії, ігрові подорожі тощо.

Однією з педагогічних технологій, яка сприяє реалізації особистісно-

орієнтованого підходу в патріотичному вихованні дітей, є метод проєктів. Суть цієї педагогічної технології, на думку С. Сисоєвої, полягає у стимулюванні інтересу учнів до проблеми, оволодінні ними необхідними знаннями і навичками для її вирішення, організації проєктної діяльності щодо вирішення проблеми, а на виході – практичному застосуванні отриманих результатів. Головним є те, що результат можна побачити, осмислити, відчутти, застосувати в реальній практичній діяльності [8, с. 120]. Використання сучасних методів патріотичного виховання, зокрема методу проєктів, уможливило формування когнітивного компоненту учнів: знань про свій родовід, усвідомлення себе членом сім'ї,

родини, учнем, жителем міста (села); знань про мову, традицію, культуру українського народу, свій етнос; належним чином впливає на усталення емоційно-ціннісного компоненту – любові до батьків, своєї родини, відчуття гордості за свій рід; формує терпиме ставлення до представників інших національностей, їхніх релігій, культури, традицій; актуалізує діяльнісно-поведінковий компонент – участь у громадській діяльності з метою зробити свій внесок у розвиток рідного краю; ініціативність, активність, участь у традиційних і сучасних святах.

Важливими виховними проєктами в сучасній початковій школі Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді визначила такі: «Рідний край, де ми живемо, Україною зовемо», «Я і моя родина – казковий дивосвіт» (літературно-музичні композиції за творами українських дитячих письменників і композиторів), «Моя маленька батьківщина» (презентація виставки творчих робіт дітей і батьків за творами українських дитячих письменників).

Серед методів, спрямованих на патріотичне виховання дітей молодшого шкільного віку, важливе місце посідає історичне краєзнавство: відвідання місць історичних подій, змальовування чи фотографування історично цінних об'єктів, виготовлення щомісячного історичного календаря, влаштування заочних подорожей «Україно ти моя прекрасна», укладання історії свого роду, участь у роботі етнографічного та фольклорного ансамблів, оформлення кімнат народознавства, святкування Дня Конституції, Дня незалежності України та ін.

Реалії нашого сьогодення вимагають активізувати військово-патріотичне виховання, зокрема через участь молодших школярів у Пласті, насамперед у таких його акціях, як «Різдвяна свічка», «Вифлемський вогонь Миру», «Осінній рейд», «Стежками героїв», «Крути для нас – це...» [7], пошануванні Дня козацтва, Дня пам'яті Героїв Крут; змагання з військово-прикладних видів спорту, проведення конкурсів малюнків, оберегів, організація написання листів бійцям АТО. Важливу роль у формуванні почуття патріотизму в молодших

школярів відіграють також уроки пам'яті, уроки мужності: «Зростаємо патріотами», «Наша вулиця носить ім'я героя війни», «Герої Небесної Сотні» та особливо зустрічі з учасниками АТО [9, с. 9].

Результативність патріотичного виховання значною мірою залежить

від того, наскільки ті чи інші форми, методи і засоби навчально-виховної діяльності стимулюють розвиток самоорганізації, самоуправління дітей. Чим доросліші вихованці, тим більші їхні можливості до критично-творчого мислення, самоактивності, творчості, самостійності, до усвідомлення власних світоглядних орієнтацій, які є основою життєвого вибору, громадянського самовизначення. Великі можливості для цього відкривають освітні галузі інваріантної складової Базового навчального плану початкової школи, насамперед «мовно-літературна» (розвиток здатності спілкуватися українською мовою, мовами відповідних корінних народів і національних меншин для духовного, культурного і національного самовираження тощо); «соціально і здоров'язбережувальна» (формування соціальної компетентності та інших ключових компетентностей, активної громадянської позиції, підприємливості, розвиток самостійності через особисту ідентифікацію); «громадянська та історична» (формування громадянської та інших компетентностей, власної ідентичності та готовності до змін шляхом осмислення зв'язків між минулим і сучасним життям, активної громадянської позиції на засадах демократії, поваги до прав і свобод людини, толерантного ставлення до оточуючих, набуття досвіду життя в соціумі з урахуванням демократичних принципів) [6].

Висновки. Організація та здійснення патріотичного виховання дітей

молодшого шкільного віку відбувається у різних формах, шляхом використання як традиційних, так і інноваційних методів навчання, пізнання учнями початкової школи рідного краю, його історії, культури, усвідомлення національних і загальнолюдських цінностей для подальшого розвитку особистості та її внеску в розбудову держави, захист інтересів своєї Батьківщини й українського народу.

Література

- Вишневецький О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич: Коло, 2003. 528 с.
- Закон України «Про освіту». Київ: Алерта, 2018. 120 с.
- Коненко П., Усаєнко Т. Концепція української національної школи-родини. Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. Педагогічні концепції. Київ: Школяр, 1997. С. 123 – 133.
- Кузьмінський А. І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: підручник. Київ: Знання, 2007. 447 с.
- Підласий І. Реалії сучасного українського виховання. Рідна школа. № 12. С. 3 – 7.
- Про затвердження Державного стандарту початкової освіти. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>.
- Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах: наказ Міністерства освіти і науки України № 641 від 16.06.2015 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://osvita.ua/legislation/other/5397/>
- Сисоєва С.О. Особистісно зорієнтовані педагогічні технології: метод проєктів. Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати: [практико-зорієнтований збірник] / ред. І. Г. Єрмаков. Київ: Вид-во «Департамент», 2003. С. 119 – 124.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Розвиток гуманістичних ідей виховання дітей-сиріт: ретроспективний аналіз

Лялюк Г.М.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології діяльності особливих умовах
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Проблема сирітства для українського суспільства є однією з проблем, що виходить на рівень держави. Дитинство – найважливіший, самотній і неповторний період у становленні особистості. Саме в цей час людина потребує найбільшої уваги й захисту. Від ставлення до дітей, розуміння їхніх потреб, інтересів, проблем та стану охорони дитинства залежить доля кожної дитини й розвиток суспільства у цілому. Особливо проблемним є виховання дітей-сиріт.

Комплекс питань організації виховної роботи в дитячих будинках та інтернатах представлено в роботах О. Бережної, С. Курінної, Н. Павлик, Н. Султанової, Ю. Яблонівської та ін. Теоретичні й методологічні розвідки, що розкривають сучасні підходи до організації й вдосконалення виховання дітей в умовах інтернатних установ здійснено Л. Канішевською, О. Кузьміною, А. Наточій, В. Покась, В. Слюсаренко. Вивчення історичних форм виховання дітей-сиріт у контексті сучасної опіки в Україні здійснював В.Резнік. На нашу думку, недостатньо висвітлена у наукових дослідженнях генеза гуманістичних ідей виховання дітей-сиріт.

Система професійної підготовки майбутніх педагогів до опікунсько-виховної діяльності має враховувати парадигмальний розвиток освітнього простору в цілому, який своїми витокami щільно прив'язаний до онтології розвитку ідеї гуманізму. Дефініцію «опікунсько-виховна діяльність» слід розглядати у контексті цілковитої, інституційної опіки дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування [8].

Суттєвими ознаками, які відрізняють гуманістичну парадигму від інших, є організація виховного процесу на основі суб'єкт-суб'єктних відносин, діалог як основна форма комунікації, постійне чергування в практичній діяльності ролей педагога й дитини тощо, особистість розглядається як унікальна, цілісна система, що прагне і здатна до саморозвитку та самореалізації.

Проблеми гуманізації освіти та виховання завжди цікавили педагогічну думку, яка постійно розвивалася в контексті філософських ідей. Дефінітивний аналіз поняття «гуманізм» засвідчує його глибоку філософсько-педагогічну сутність. Так, у словнику В.Даля знаходимо, що «гуманізм

означає не просто людяність, а людяність [5, с.408]. Такою освіченою людиною є педагог, який покликаний формувати особистість, спираючись на принцип гуманізму. Майбутні педагоги мають усвідомити сутність гуманістичних ідей в історичному розвитку як методологічну основу виховного процесу.

Мета статті – здійснити ретроспективний аналіз становлення та розвитку гуманістичних ідей виховання дітей-сиріт.

Опіка та виховання дітей-сиріт, були характерні для суспільства із часів зародження людської цивілізації. Громада була єдиним середовищем, де індивід знаходив не тільки безпеку й можливість для існування, а й можливість соціального спілкування та соціального розвитку. Однак, ставлення до дітей-сиріт протягом багатьох віків зазнавало значних змін. Слід зазначити, що упродовж тривалого часу людської історії дорослі ігнорували період дитинства взагалі, він не визнавався як особливий період життя людини. Діти від народження до 6-7 років вважалися немовлятами, а потім їх зараховували до гурту дорослих, привчали їх до дорослих розмов, жартів, музики, їжі, залучали до роботи.

У дохристиянський період опіка та виховання дітей-сиріт здійснювалась у вигляді допомоги при засвоєнні ними елементів позитивного суспільного досвіду й забезпечення сприятливих умов соціалізації (проживання, харчування тощо) та існувала у двох основних формах: індивідуальній та колективній. В обох випадках слов'яни називали таку форму усиновленням. Індивідуальне усиновлення в слов'ян – це прийняття дітей-сиріт у сім'ї родичів, сусідів або інших членів громади з метою забезпечення житлом та їжею, передачі суспільного досвіду, організації виховання та засвоєння трудових навичок і правил поведінки. Сучасні дослідники підкреслюють наявність економічного підґрунтя в мотивах усиновлення в середині родової громади і виникнення інститутів прийомства у південно-східних слов'ян. Приймали в родину сироту, переважно літні люди, котрі не мали спадкоємців. Прийнятий у родину мав вести господарство, шанувати прийом-

них батьків. Брало також на виховання дітей-сиріт і родини, які мали власних дітей. Окрім того, усиновлення могло мати і релігійні причини: прагнення забезпечити собі захоронення за складними язичницькими обрядами. Індивідуальне усиновлення вимагало згоди всіх членів родини.

Якщо дитина залишалась без родичів чи усиновителів, вона ставала «out low» (поза законом) або була адаптована чужим родом. Рід також був зацікавлений у нових членах, які б працювали, брали участь у захисті від ворогів. До колективної адаптації (усиновлення) звертали найчастіше, коли члени роду помирили від голоду та хвороб. Таку форму підтримки сироти називали громадською допомогою, а науковці кінця XIX – поч. XX ст. – колективним усиновленням. Дитина переходила з хати до хати на годування. Сироті могли призначити громадських батьків, які брали її на утримання. Проте, якщо дитина-сирота мала господарство, громада протидіяла усиновленню, тому що недобросовісні усиновителі могли його привласнити. Таких сиріт називали вихованцями або годіванцями. Опіка розглядалася як суспільне явище, мала благочинний характер.

Фундамент Західної цивілізації закладався в античну епоху. Саме античність визнається колискою досягнень, що їх сучасний західний світ вважає основними для свого соціально-культурного розвитку. У VI-IV ст. у Стародавній Греції й Римі відбувалося становлення античної концепції дитинства. Греки першими розробили повноцінну концепцію батьківства й систему поглядів на розвиток дитини, заклавши тим самим теоретичний фундамент для виховної системи, що домінувала в середземноморському світі протягом тисячоліття (з 600 р. до н.е. до 400 р. н. е.).

Прихильники психоаналітичного напрямку в історії дитинства, говорячи про особливості цієї концепції, стверджують, що в цілому ставлення до дитини в античну епоху було «абсолютно незначимим». На підтвердження своєї основної тези вони насамперед наводять дані про загальнопоширену практику вбивства немовлят. Де Моз, Л., основоположник психоаналітичного підходу, запропонував свою періоди-

зацію історії дитинства, де весь античний світ визначає як «дітовбивчий» [7]. Слід сказати, що цього факту не заперечують і прихильники інших напрямів в історії дитинства. Так, В.Френч у своїй праці «Історія батьківства: світ стародавнього Середземномор'я» визнає, що «як би там не було, батьки сімейств удавалися до вбивства немовлят часто, й це рішення не було випадковим». «Дітовбивство не залежало від матеріального стану родини – убивали як багаті, так і бідні», – стверджує Л. Модзалевський [4, 42].

Плутарх у «Життєписях», згадуючи про прірву біля Тайгета, куди спартанці скидали слабких і потворних немовлят, писав: «У їхніх очах (спартанців) життя немовляти було так саме марне йому самому, як і державі, якщо воно було слабким, кволим тілом при самому народженні» [4, с.43].

Сучасний дослідник Н. Деманд, розглядаючи причини дітовбивства, зазначає: «Слід пам'ятати, що немовля не розглядалося як «легальна персона», поки родина офіційно його не визнавала». Тобто дослідники підводять до думки, що акт народження сам по собі не давав дитині ніякого законного статусу. Дітовбивство не розглядалося як ганебна практика жодним із грецьких філософів. Тільки Арістотель вважав, що потрібно було б установити якісь обмеження проти цієї «огидної традиції» [4, с. 43]. Закон, що забороняв убивство немовлят, був прийнятий наприкінці античної епохи в 374 р. н. е.

Як стверджують фахівці з античного дитинства, поряд з убивством значного поширення серед давньогрецьких батьків набула практика підкидання. У праці Л. Модзалевського можна знайти опис матеріалу, що здійснювався невдовзі після пологів: новонароджене дитя кляли до ніг батька, а він був вільний підняти дитину чи ні. Взявши дитину на руки, чоловік визнавав свою відповідальність за неї. Якщо ж немовля залишалося лежати на підлозі, це означало, що його не визнавали, й дитину чекала доля підкидька. Підкидання не вважалося вбивством, тому що до немовляти більшою мірою ставилися як до «ненародженого плода», а не як до повноцінної людини. Як правило, при дитині залишали дані про її

народження. Поклавши немовля на поріг храму, батьки ніби доручали його волі богів [4, с.43].

Розглядаючи причини значного поширення наведених вище антигуманних, з позицій людини ХХІ ст., практик, хотілося б зазначити, що в Аттиці повноцінними людьми вважалися тільки дорослі, й тому все античне виховання виходило з образу дорослої людини. Немовля розглядалося не як людина, а як внутрішньоутробний плід, що з'явився на світ; дитину, яка вмерла до трьох років, навіть не ховали як повноцінну людську істоту. Арістотель, аналізуючи цю особливість античної ментальності, сформулював виховні завдання педагога: «Завдання навчання й виховання полягає в тому, щоб із дітей як недосконалих істот, створити досконалих громадян...» [4, 45].

У зв'язку з особливостями античної ментальності значного поширення набули звичаї, які мають антипедоцентричну спрямованість. Але, на нашу думку, слід звернути увагу на виклад фактів, запропонованих прихильниками іншої концепції, відповідно до якої у рамках античної епохи формувався гуманістичний ідеал як сімейного, так і дошкільного виховання. Основні тенденції ідей гуманістичного виховання проявлялися фрагментарно в працях найбільш відомих мислителів. Особистість, її вчинки та пізнавальні можливості, вимоги до педагога розглядалися у контексті філософсько-педагогічних поглядів мислителів (Сократа, Платона, Арістотеля, Демокріта, Квінтіліана та ін.). Зокрема, в гуманістичній концепції Платона [13] знаходимо вимоги до особистості педагога, який має бути дуже обережним і стриманим у своїх оцінках, висловлюваннях. У свою чергу Арістотель [2] виокремив десять високих моральних добродесностей, якими насамперед повинні володіти педагог. Найдосконалішою добродесністю мислитель називав справедливість.

Греки мали добре розвинуте уявлення про природу дитини та її вікові особливості. Для грека дитина емоційно й фізично являла собою *tabula rasa*. Отже, основна теза грецької антропології про пластичність людської природи визначила особливості сприйняття дорослим сутності дитини-

ни – як її тіло, так і розум сприймалися недосконаліми й такими, що перебували в процесі становлення, тобто пластичними. Греки щиро вірили, що тільки від педагогічного впливу залежить, якою дитина стане дорослою.

На засадах гуманізму вимоги до педагога формували й римський філософ Квінтіліан [11]. Він розробив своєрідний кодекс педагогічної етики, дотримання якого повинно привести до поваги й пошани вчителя з боку своїх вихованців.

Особливих змін зазнало ставлення соціуму до небажаних дітей. Поступово практика визнання за немовлятами права на життя сприяла створенню сирітських установ, притулків для знедолених дітей і згодом перетворилася на окремий соціальний напрям турботи про дітей у спеціально організованих установах. Історичні записи свідчать, що перший притулок для підкинутих дітей було створено у 335 р. в Царгороді. Для таких дітей, наприклад, у місті Мелані (787 р.) поблизу монастиря встановлювалася спеціально призначена «міска», куди можна було нишком, уночі, покласти «небажану» дитину. Немовля брали на догляд служителі монастиря, а мати залишала невідомою, щоб уникнути ганьби та глузування.

За часів Київської Русі, особливо після прийняття християнства, у X ст. відбулася зміна парадигми допомоги й підтримки нужденних, у тому числі й дітей-сиріт, крім сімейних форм виховання з'явилися суспільні заклади, такі як притулки при церквах і монастирях, що створювалися за ініціативи князів та священнослужителів. Обов'язком іноків у Київській Русі вважалося виховання бідних дітей-сиріт. Сучасні дослідники зазначають, що в цей період притулки для дітей, позбавлених батьківського піклування, створювалися і при богодільнях, де вихователями переважно ставали люди похилого віку. Матеріальну допомогу таким закладам надавала вся громада.

Відповідно до Уставу Володимира Святославовича у кінці X ст. створювалися церковні суди, що зокрема розглядали справи стосовно жінок, які залишали дітей, народжених поза шлюбом. Першим

слов'янським кодексом законів, що включав у себе начала соціальної програми була «Руська Правда». Деякі статті закону цілком присвячені проблемам захисту дітей-сиріт. Зокрема, стаття 99 «Руської правди» визначає умови опіки дітей-сиріт, призначення опікунів, захисту спадщини дітей-сиріт. Князь Володимир Мономах у «Повчанні дітям» згадує про необхідність підтримки незахищених верств населення, визначає дітей-сиріт як окрему категорію населення, якій необхідно надавати допомогу, створювати умови для опіки, виховання та соціального розвитку.

Але, попри все, законодавство Київської Русі не визначало заходів, які обов'язково слід здійснювати стосовно дітей-сиріт. Опіка та виховання їх велися безсистемно, здебільшого завдяки діяльності церкви, сільської громади та особистої ініціативи деяких князів. Засновники благочинних закладів керувалися благородним прагненням врятувати дітей, які за інших умов загинули б або стали предметом підпільної торгівлі та зловживань. Однак подібна практика спричиняла негативні наслідки, оскільки багато дітей в цих установах помирали, а подальша доля тих, хто виживав, не була вельми привабливою. В таких закладах було звичним фізичне покарання дітей.

За визначенням французького дослідника, у Середньовіччі не існувало окремого світу дитинства. Дитину розглядали як «маленьку людину», тому тотожність була в усьому: вона мала доступ майже до всіх аспектів життя дорослих, жила їхнім життям [10, с.38]. Діти носили одяг своїх батьків, грали в ті самі ігри, що і їхні батьки і точно таким самим способом, як і їхніх батьків, дітей середньовіччя судили, вшали.

Середні віки в історії людської культури оцінювали по-різному: то як період глибокого занепаду цивілізації, то як період становлення добродійностей. Гуманісти, які вивчали класичну культуру, негативно оцінювали епоху, що охоплює аж десять століть. Період із IV до XV ст. кваліфікувався як час варварства і темряви [10, с.38].

Відомий у Європі дослідник проблеми дитинства, автор праці «Історія дитинства у призмі століть: суспільна історія сімейно-

го життя» Ф. Аре'с вважає, що в середні віки між дорослим і дитиною не було особливих відмінностей. Не тільки трактування поняття дитинства в сучасному значенні, а й виявлення загального інтересу до цього періоду життя не були характерними для західноєвропейської культури аж до Нового часу. Формування сучасного образу дитини, стверджує він, належить до XVII-XVIII ст., коли світ дитинства і життя дорослих мали вже чіткі відмінності і перший почали визнавати як соціальну і психологічну цінність.

У кінці ХУІІ –ХУІІІ ст. в Україні були поширені школи грамоти, де переважно вчителювали так звані дяки. За традицією в школі разом з учителем-дяком жили та навчалися діти-сироти та діти, які походили з матеріально незабезпечених родин. Їх називали шкільні сироти. Вони знаходились під патронатом общини й утримувались за її рахунок. У цьому контексті вчитель виконував ще одну функцію – попечителя сиріт. У піклування про сиріт, їхнє здоров'я, навчання, у доброму ставленні до них виражався гуманізм народних педагогів.

Слід зазначити, що в епоху середньовіччя панувала євангельська моральна доктрина, за якою навчання та виховання мали переважно богословський характер. Один із представників цього періоду, мислитель-педагог Августин Блаженний [1], окреслив необхідні риси, які повинен мати педагог. На його думку, вихователь, передусім, має дбати про те, щоб не викликати в дитини ненависті до себе і до навчання. Треба вчити та виховувати так, щоб дитина не лише розуміла зміст доброчесностей, але й була спроможною відшукати «золото в багні». Подальше переосмислення гуманістичних ідей, утвердження людини творчої, діяльної, мислячої відбулося в епоху Відродження.

У 1600 р. було здійснено перші соціальні спроби захистити дітей від «вад дорослого світу». А з ХVІІІ ст. дітям стали надавати особливий статус. Паралельно змінювались і методи виховання, що переважно стосувались дисциплінарного наuczіння: від суворих фізичних покарань до гуманних, що захищають права дітей, спонукають дорослих до діалогу з ними. Розміщення ді-

тей в сім'ї громадян стало наслідком розвитку прогресивного напрямку в справі виховання дітей, який започаткував Жан Жак Руссо. В Гамбурзі в 1660 р. навіть був оголошений конкурс щодо розв'язання питання про більшу доречність виховання дітей в установах або в сім'ях за відповідну плату. На той час це питання не було розв'язане, але дало поштовх зростанню наукового інтересу до поставленої проблеми. Так, Г. Дюрфе та К. Вольф (1930 р.) у своєму дослідженні співставили розвиток 94 немовлят, які були розміщені в інтернатах Відня, з їх однолітками, котрі виховувалися самотніми матерями або матерями інших дітей. Більшість з цих матерів-піклувальниць були незаміжні, неосвічені, мали низький соціальний статус. Хоча для цих жінок дитина була скоріше тягарем, ніж радістю, дослідження встановило наявність більшої різноманітності стимулюючого середовища в ситуації материнського догляду, також було доведено переваги та цінність материнської турботи у порівнянні навіть з організованим доглядом досвідченого персоналу дитячої установи.

У Парижі у 1789 р. вперше було відкрито Паризький притулок для «небажаних» дітей з метою їх утримання та подальшого влаштування в сім'ї опікунів, це було місце для тимчасового перебування немовлят. Більш тривалий час тут залишалися лише хворі діти. Сюди також доставляли дітей, знайдених поліцією. За рік притулок приймав близько 3000 дітей. У притулку також був особливий філіал для дітей, від яких відмовилися опікуни, або котрі були відібрані в опікунів. Таких дітей притулок утримував, доки для них не знаходилася інша сім'я піклувальників.

В педагогічній думці ХVІІІ ст. зароджується профілактичний напрям, що стосується попередження соціального сирітства. Він пов'язаний з науковою спадщиною Г. Сковороди. У притчі «Благородний Еродій», учений звертає увагу на два головні батьківські обов'язки: «блага народити і блага навчити. Коли ж хтось ні одну із цих заповідей не виконав, ні блага народив, ні блага навчив, той не є батьком дитини, а винуватець вічної погібелі. А якщо ж блага породив, але не навчив, то такий є пів-

батьком...» [14, с. 305]. На думку Г. Сквороди, батьки які не виховують своїх дітей, заслуговують покарання як з боку людей, громади, так і «кари небесної». Зміст притчі свідчить, що педагог вважає батьків найкращими вихователями, які передають дітям свій життєвий досвід, готують їх до самостійного життя.

З кінця ХУІІІ ст. і до середини 60-х років ХІХ ст. функцію соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт в Україні, як і у всій Російській імперії, виконували спеціальні державні органи – прикази громадської опіки, очолювані губернаторами. До середини ХІХ ст. було створено 21 сирітський будинок. Сироти, незаконнонароджені, або «підкинуті» діти утримувалися та виховувалися і в інших благодійних закладах. Наприклад, вважалося доцільним поміщати дітей у будинки для пристарілих чи богодільнях. Починаючи з другої половини ХІХ ст. справа опіки та виховання дітей-сиріт поступово перейшла у компетенцію держави.

Особливо цінними у розвитку гуманних ідей виховання дітей-сиріт є на нашу думку педагогічні погляди Януша Корчака. Дослідницею С.Денисюк у дисертаційному дослідженні «Проблема формування особистості у педагогічній спадщині педагога-гуманіста Я. Корчака» (Київ, 2000) виокремлені нові на той час і актуальні сьогодні такі положення: етико-педагогічні норми поведінки педагогів: «гуманістичне, толерантне, уважне ставлення до дітей, що передбачає дотримання їх прав; повага до особистості вихованця і сприяння його гармонійному розвитку; побудова взаємовідносин між наставниками та підопічними на засадах партнерства і взаємовпливу; постійне всебічне вивчення дитини з метою правильного діагностування, прийняття обґрунтованих рішень та вибору; добір найбільш адекватних форм і методів педагогічного впливу; висока культура поведінки, вміння саморегуляції, прагнення саморозвитку та самовдосконалення» [6, с. 14]. У цьому контексті важливо є опікунсько-виховна діяльність вихователя, яка повинна ґрунтуватися на ідеях природо відповідності, індивідуального особистісного розвитку.

На початку ХХ ст. в українському суспільстві гостро постала проблема опіки над

дітьми. Після Першої світової війни і революції А. Макаренко у 1920 р. організував під Полтавою колонію для знедолених дітей, неповнолітніх правопорушників, а згодом обґрунтував теорію колективу. Для нього – це діти, які тимчасово потрапили у складну життєву ситуацію. Педагогу важливою була соціалізація дитини, послідовна реалізація соціально-педагогічної концепції, перевиховання дітей для потреб соціалістичної держави [16, с. 178]. Використавши «правило не цікавитися минулим хлопців», А. Макаренко зумів забезпечити справжню гуманізацію процесу ресоціалізації колишніх юних злочинців [12, с. 161]. Сьогоднішня дитина – це завтра нова людина. У житті особистості важливими є перспективні лінії, завтрішня радість. Особливо гуманними у цьому контексті вбачається дослідження ідей дитиноцентризму в педагогічній теорії і практиці В. Сухомлинського, який, розв'язуючи будь-яку проблему, у центр ставив дитину, цінність її особистості [9]. Він запровадив у тодішній радянській, заідеологізованій школі опікунсько-виховну систему, що ґрунтувалася на ідеях добра, любові до рідного краю, рідної мови, справедливості, порядності. Йому близькі ідеї української народної педагогіки, досягнення зарубіжної педагогіки, ідеї педагогів-гуманістів (Я. Корчака, А. Макаренка та ін.), які він прагнув впровадити до навчально-виховного процесу сільської школи. В. Сухомлинський знайшов розв'язання теоретичних проблем опіки і виховання дітей, обґрунтував її апробував авторську концепцію [9]. Її сутність ґрунтується на гуманістичній парадигмі індивідуалізації, педагогічному оптимізмі, зокрема вірі в обдарованість кожної дитини, поєднання навчання і виховання з продуктивною працею на основі принципів людиноцентризму та кордоцентризму. Завданням педагога є узгодження та координація усіх впливів, що здійснюються на особистість.

За радянських часів типовою картиною для України було виховання дітей-сиріт в закладах колективного утримання. Вже в 1921 р. в Україні налічувалося 1844 дитячих будинків для безпритульних дітей та напів сиріт з незаможних родин, в яких

виховувалися 98 890 дітей. При цьому слід зазначити, що в часи післявоєнного голоду до України заїжджалися, шукаючи шматок хліба, безпритульні діти з різних регіонів СРСР.

У повоснні роки мережа дитячих будинків для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, розвивалася майже рівномірно, а з появою шкіл-інтернатів, де водночас з утриманням та вихованням було організовано і навчання дітей, кількість дитячих будинків стала значно скорочуватись, а інтернатів – зростати. Якщо в 1965 р. в Україні функціонувало 159 дитячих будинків, в яких виховувалося 15524 дитини, то в 1974 р. кількість цих установ скоротилася до 61, де утримувався 6261 вихованець. Ця тенденція посилювала процеси соціальної ізоляції дітей, які втратили біологічних батьків: тепер вони не лише проживали, а й навчалися відмежовано від інших дітей регіону.

Як вказують дослідники В. Покась, В. Слюсаренко, звертаючи увагу на недоліки у системі опіки та соціального виховання, школи-інтернати переорієнтувалися лише на вирішення проблем соціально-педагогічного захисту дітей-сиріт [15]. Вивчаючи специфіку розвитку та сучасний стан «заступницької опіки» в Україні, С. Бадора зауважує, що у Радянській Україні була сформована централізована опікунська модель соціальної охорони, що обумовило істотні недоліки в роботі з різними категоріями дітей, зокрема в аспекті опіки [3].

Історичний досвід організації різних форм допомоги дітям, які втратили батьківське піклування, дав можливість дослідникам виявити позитивні та негативні чинники впливу форм утримання дітей на їхній розвиток та передбачити майбутні наслідки. Останнім часом світова практика та наукові дослідження чітко вказують, що найефективнішою формою повноцінної турботи про дитину є сім'я. Кожна цивілізована держава, яка турбується за своє майбутнє, закріплює на рівні закону науково обґрунтовані гуманні норми та стандарти щодо найкращих умов опіки над дітьми-сиротами.

Сьогодні, гуманістична парадигма, яка розглядає особистість як унікальну, ціліс-

ну систему, що прагне і здатна до саморозвитку та самореалізації, активно розробляється у сучасних умовах у педагогічній теорії на основі прогресивних ідей та поступово реалізується в освітній практиці інтернатних закладів. Основоположні принципи модернізації та вдосконалення опікунсько-виховної діяльності педага в умовах гуманістичної парадигми освіти визначено в Законах України «Про освіту», Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, проекті Закону України «Про виховання», Концепції національного виховання. Закон «Про охорону дитинства» (2001 р), який визначає охорону дитинства у нашій країні як стратегічний загально національний пріоритет і встановлює основні засади державної політики у сфері реалізації прав дітей на життя, охорону здоров'я, розвиток та освіту, соціальний захист, на проживання в сімейному оточенні, можна вважати поворотним в історії України щодо гуманного ставлення до дітей та їхніх прав. Наближення чинної опікунсько-виховної системи до потреб дитини і створення нових соціальних інститутів, покликаних найкращим чином реалізувати права та інтереси дітей, є ознакою сучасної гуманної соціальної політики в галузі дитинства.

Відтак, ретроспективний аналіз розвитку гуманістичних ідей у вихованні дітей-сиріт, дав змогу простежити зміни, які відбулися у вихованні дітей-сиріт, від антигуманних, антипедагогічних методів виховання та опіки дітей-сиріт до гуманних, що захищають права дітей, спонукають дорослих до діалогу з ними. Протягом багатовікової еволюції поняття гуманізму набувало різних форм і відтінків. Гуманістичні ідеї у вихованні дітей-сиріт еволюціонували та оновлювались адекватно до соціально-економічних, політичних, культурно-релігійних змін. Демократизація та гуманізація освіти й виховання дітей-сиріт вимагають пошуку більш ефективних методів і засобів педагогічної взаємодії, за допомогою яких можна організувати самопізнання, самоствердження, самореалізацію вихованців.

Список літератури:

- Августин А. Исповедь / А.Августин // Абельяр П. История моих бедствий ; пер. с латин. М. Е. Сергеенко. – М.: Прогресс, 1992. – С. 8-222.
- Аристотель. Никомахова етика // Сочинения: в 4 т. / Аристотель ; общ. ред. А.И. Доватура. – М.: Мысль, 1983. – Т. 4. – С. 53-293.
- Бадора С. Теорія і практика виховання в опікунському середовищі (на матеріалах Польщі). Автореф. дис.... д-ра пед. наук. Київ, 2001. 46 с.
- Білецька С. Особливості античної концепції дитинства // Шлях освіти. – 2008. – №1. – С.42–47.
- Даль В. Й. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. – Т. 1. – М.: Русский язык, 1989. – 687 с.
- Денисюк С. Проблема формування особистості у педагогічній спадщині педагога-гуманіста Я. Корчака. Автореф. дис.... канд. пед. наук. К., 2000. 48 с.
- Де Моз, Л. Психоистория. – Ростов на Дону: Феникс, 2000. – 510 с.
- Лялюк Г. Теоретико-методологічне обґрунтування опікунсько-виховної діяльності як соціально-педагогічного явища // Інноваційна педагогіка. 2019. – № 11. С. 12-19.
- Карпенко О. Є. Ідея дитиноцентризму у спадщині Василя Сухомлинського // Педагогічна освіта: теорія й практика. 2015. Вип. 18(1-2015). С. 41–46.
- Квас О. В. Світ дитинства епохи Середньовіччя // Шлях освіти. – 2011. – № 4. – С. 38–41.
- Квинтилиан М. Ф. О воспитании оратора // Хрестоматия по истории педагогики: в 4 т. ; под общей ред. С. А. Каменева. – Т. 1 Античный мир. Средние века. Начало нового времени / сост. Й. Ф. Сладковский. – М.: Гос. учебно-пед. изд-во, 1935. – С. 54-63.
- Переписка А. С. Макаренко с А. М. Горьким. Москва: Изд. дом Шалвы Амонашвили, 1999. С. 157–217.
- Платон. Государство // Хрестоматия по истории педагогики: в 4 т. / под общей ред. С. А. Каменева. – Т. 1.: Античный мир. Средние века. Начало нового времени / сост. Й. Ф. Сладковский. – М.: Гос. учебно-пед. изд-во, 1935. – С. 28-41.
- Сковорода Г. Благодарний Еродій / Григорій Сковорода. К. Наукова думка 1983 р. – 540 с.
- Слюсаренко В. Г. Соціально-педагогічні функції і перспективи розвитку установ інтернатного і напів інтернатного типу в Україні. К., 1996. 412 с.
- Українська педагогіка в персоналіях: у 2 кн. Кн. 2: ХХ століття: навч. посіб. для вищих навч. закладів / ред. О.В. Сухомлинська. К. Либідь, 2005. 552 с.

Evaluation of knowledge of students in their native language and literature – a key to education

Khurshida Nishonova, Shohida Nishonova,

43rd School of Philological Sciences teacher trainers, Namangan, Uzbekistan

Annotation: This article provides a broad overview of the importance of the evaluation system. It is good to make mother tongue classes more interesting, but the evaluation system and students should be encouraged. Only then will he be interested in the process and learn something. The article gives clear and clear examples.

Key words: lesson process, assessment system, student motivation, assessment tools, self-development.

Она тили ва адабиёт дарсларида ўқувчилар билимини баҳолаш – таълимнинг асоси

аннотация: Ушбу мақолада баҳолаш тизимининг муҳим аҳамиятга эга эканлиги ҳақида кенг фикрлар ёритилган. Она тили ва адабиёт фанларидан ўтиладиган дарсларни янада қизиқроқ ташкил этишнинг ўзига хослиги ҳамда баҳолаш тизими, ўқувчиларни рағбатлантиришнинг устуворлиги хусусида тўхталган ва мисоллар орқали кўрсатиб ўтилган.

Калит сўзлар: дарс жараёни, баҳолаш тизими, ўқувчиларни рағбатлантириш, баҳолаш воситалари, ўз-ўзини ривожлантириш.

Бугунги таълим тизими кенг миқёсда ривожланиб, янада такомиллашиб бораётгани ҳеч биримизга сир эмас. Сабокларни ташкил этишда жаҳон таълим андозаларидан ўрнак олиб, ўзбек таълим тизимини янгилаш ва ривожлантиришда турли хил метод ва тажрибалардан фойдаланиб борилмоқда.

Ҳар бир педагог – мустақил ижодкор. Шунинг учун бугунги инновация сабаб ҳар бир педагогнинг нафақат сабоқни ташкил этиш методи ўзгача, бир мавзуда иккита синфда ташкил этган сабоқ кечими ҳам ўзгача бўлиши керак. Шу маънода таълим тизими тинимсиз янгиланиш ва изланиш-

ни, ўзига хосликни талаб қилади. “Дарс муқаддас” номли комплекс чора-тадбирлар кечимида белгилаб қўйилган дарс bosқичларида aloҳида bosқични eгаллаб турган “баҳолаш” системаси қандай ўринга эга эканлигини билиш лозим.

Биламизки, баҳолаш тизими бола, яъни ўқувчининг ўзлаштириш даражасини белгилаб берувчи омил саналади. Шу билан бирга рағбат ҳамдир. Рағбат эса ўқувчининг билим олишига туртки бўлади. Демак, баҳолаш тизими ўқувчи учун таълим вазифасини ҳам ўташи керак. Бу ҳар бир педагог ўзига хос баҳолаш усулини яратишини тақозо этади. Бу кечим болани биринчидан

педагогга яқинлаштиради, иккинчидан фанга қизиқишини ҳам оширади.

Ҳозирги кунда таълим тизимида баҳолашнинг қатор усуллари мавжуд бўлиб, жумладан, индивидуал баҳолаш, гуруҳда баҳолаш, жамоада баҳолаш каби турларидир. Аммо улар анча эскирган усуллардир. Айниқса, болаларнинг ўз-ўзини баҳолаш усули янгилик сифатида кирган бўлса-да, бироқ бу таълим сифатини оширишда унчалик ҳам муҳим саналмади. “Баракалла”, “Офарин”, “Ҳаракат қил”, “Қониқарли”, “Қониқарсиз”, “Беш”, “Тўрт”, “Уч” ва ҳаказо рағбат карточкалари бошланғич ва ўрта синфларда табиий туюлса-да, 8-11 синфда бу каби карточкалар ўзининг қизиқарлилик хусусиятини йўқотади. Натижада баҳолаш кечим эмас, шунчаки дарснинг якунидек бир ҳолатга айланади.

Адабиёт ва она тили сабоқларида 8-11 синф ўқувчиларини баҳолаш тизимида таълимийликка эътибор қаратиш лозим. Ўқувчи баҳолаш жараёнида ё янгилик олиши керак, ёки ўтилган мавзуларни ёдга солиб ўтиши керак. Бунинг учун эса қуйидаги тажрибага асосланиб, баҳолаш усуллари ҳақида гапирмоқчимиз.

Масалан, олтинчи синфда сўз туркумлари мавзусида ўқитувчи “Феъл” номили карточкани гуруҳ аъзоларини рағбатлантириш учун, “Аниқ нисбат” номили карточка эса беш балл, “Феълнинг вазифа шакллари” тўрт балл учун, “Феъл майллари” 3 балл, “Феълнинг бўлишли ва бўлишсиз шакли 2 баллликни ифодалайдиган тизимда баҳолашни йўлга қўйилса, бола биринчидан мантқан баҳолаш тизимини ўзлаштиради ва ўзгартиради, иккинчидан

эса, адабиёт дарсидан берилган карточкаларни изоҳлаш орқали, она тили фанида ўтилган мавзунинг такрорлаб ҳам боради.

Она тили дарсларида ўқитувчи “Хамса”, “Ҳазойин ул-маоний”, “Уфқ”, “Кеч ва кундуз”, “Чинор” каби шакл нуктаи назаридан битта, иккита, учта, тўртта, бешта китобдан иборат шаклларни бериб бурса, қолаверса шеърини шакллар танка – 3, фард – икки балл ва ҳ.к. Масалан, ўқувчи дарсда фаол қатнашса, ўқитувчи унга “Хамса” китоби тасвири туширилган карточка берди. Ўқитувчи нега айнан “Хамса” билан тақдирлаганини сўраса, ўқувчи “Хамса”нинг беш дostonдан иборат экани ва шунинг учун бу карточканинг “Беш” баллик эканини билиши керак. Агар уни изоҳлаб бера олса, ўқитувчи шуни инобатга олиб, баҳолаш воситаларини ўқувчиларнинг савиясига мослаб ўзгартириб бориши, янгилаши ва қўшимчалар киритиши мумкин. Бу кечим, албатта, болани ҳаракатга, ўйлашга, фикрлашга ундайди. Бу каби баҳолаш тизими болани фан юзасидан билимини такомиллаштириш, мустаҳкамлаш ва ўрганганларини эслаб қолиш имконини беради.

Фойдаланилган адабиётлар:

- Azizxujueva N.N. Pedagogicheskie texnologiya v podgotovke uchitelya. Tashkent, 2000 yil.
 Alnasrov I.A. Didakticheskie osnovu aktivnogo obucheniya upravlenchenskim dissiplinam. – Tashkent: Fan, 1994.
 Besnalko V.P. Pedagogika i progressivno`e texnologiy obucheniya. M, 1995.
 Elkonin D.V. Psixologiya igru.- M., 1979.
 YUdin V.V. Pedagogicheskaya texnologiya. – YArosavl, 1997.

Обучение пониманию свое «я» в социально-эмоциональном развитии детей 4-5 лет на основе сотрудничества дошкольной организации с семьёй

К.Усмонова,

*Заведующий 8-ДОУ Избосканского района
Д.Джабборова,
Заведующий 9-ДОУ Избосканского района*

Аннотация. Данная статья посвящается вопросу формирования у детей 4-5 лет пониманию свое «я» в социально-эмоциональном развитии совместно с семьёй. Эмоционально развитие детей могут развиваться а общение со старшими, слушая разговоры взрослых, взаимодействуя с предметами и событиями во время разговоров, и участвуя в рассказах взрослых.

Ключевые слова. Эмоциональное развитие, понятие «я», самосознание, поощрение, выражение, чувства, переживания, мотивировация, страна, семья.

Annotation. This article is devoted to the issue of the formation of the “I” in children of 4-5 years old in social and emotional development together with the family. Emotionally, the development of children can be developed in communication with elders, listening to adult conversations, interacting with objects and events during conversations, and participating in dialogues with elders.

Keywords. Emotional development, the concept of “I”, self-awareness, encouragement, expression, feelings, experiences, motivation, country, family.

Каждый ребенок в возрасте 4-5 лет может выразить свое отношение в разговорах со взрослыми. Выражает свои пожелания, показывает уровень социального и эмоционального развития при игре с игрушками, может попросить помощи у взрослых словом и т. д. Поощряется со стороны семьи доброе отношение ребёнка к членам семьи, попытки выполнения их просьбы, кому что

нравится и что не нравится, как он рассказывает истории о родине своей семье.

В частности: воспитатель:

Вот игрушка

Она ждет тебя

Машина и кукла

И даже качели

Ребенок обязательно выскажет свою реакцию на этот поэтический зов. Конечно,

наблюдая за мальчиками, мы можем увидеть, как они выбирают игрушку для машины, а девочки – куклу и качели. Подходит воспитатель к мальчику Умиджон и просит его доставить куклу Лолахон в больницу на своей машине. Хорошо, сестричка – спрашивает Умиджон – Что произошло с Лолахон. Таким образом, у детей пробуждаются чувства сотрудничества и помощи. И на них лежит ответственность отвезти Лолахона в больницу и так далее.

Воспитатель:

Эй, ребяташки

Весёлые девчушки и мальчишки

А ну-ка кто мне расскажет?

Счастливой семье, своей.

1-мальчик: я расскажу вам сестричка

Какая у меня семейка большая,

Дедушка, бабушка, и папа

Моя мама и два брата

Они очень добрые

Мы живем все вместе

Бабушка рассказывает сказки

Дедушка играет с нами в прятки.

У детей растут навыки работы со взрослыми. Дети учатся работать со взрослыми, задавать вопросы, высказывать свои мысли во время собеседования, устно выполнять задания и наслаждаться общением со взрослыми.

Поведение в общественных местах, в транспорте, поздравления и прощания с обращениями такие как «вы», «брат», «сестра». Использование таких слов как, «Добро пожаловать» или «Пожалуйста». Используются дидактические и театральные игры.

Эмоционально развитие детей могут развиваться а общение со старшими, слушающая разговоры взрослых, взаимодействуя с предметами и событиями во время разговоров, и участвуя в рассказах взрослых) важно, чтобы ребенок уважал свои чувства во время общения.

Общение со сверстниками развивает способность честно общаться со сверстниками и играть вместе. Это поощряет желание приветствовать и прощаться со сверстниками, называть их по имени и делиться информацией. Это подтверждается желанием выразить благодарность коллеге за помощь, принять просьбу дру-

га, внимательно выслушать слова других, выразить свое недовольство, не оскорбляя других. Недовольного маленького мальчика учат больше общаться со сверстниками и свободно высказываться в общении с друзьями. Во время игры будут развиваться навыки сотрудничества, распределения ролей и игрового контента, а также роль, которую играют в сцене. Эмоциональное развитие понятие «я» или самосознание. В Ребенке поощряется выражения своих чувств и переживаний, становится мотивированным, действовать самостоятельно, привлекать внимание взрослых и сверстников, рассказывать о своей стране, семье, любимых игрушках и проявлять интерес к народным традициям и обычаям. В ходе диалога ребенок будет формировать свое «Я».

Он сфокусирован на выборе для себя роли в игре, реагировании на собственное поведение, отображении возможностей и достижений в различных видах деятельности, а также на проявлении уважения и устойчивости к своим сверстникам. У мальчиков воспитываются качества (смелых, смелых, проницательных, быстрых, уважающих девочек) и девочки воспитываются с такими качествами, как нежность, нежность, ловкость и обожание. Ребенка учат понимать самого себя, выражать свои чувства («мне нравится», «мне не нравится»), действовать независимо («я есть») и нести ответственность за свои действия. Уверенность в себе («Я могу»). К ребенку относятся с чувством собственного достоинства. Например, когда сверстник побуждает его делать что-то неправильное или неправильное, его учат быть веж

Эмоциональное выражение. Ребенок привык выражать чувства и эмоции словами, понимать взаимосвязь между эмоциональными состояниями и их причинами, тепло общаться с родителями и взрослыми, говорить мягко, вежливо отвечать на вопросы или нервозность.

Ребёнок учиться поддерживать своего друга с помощью положительных эмоций, разрешать конфликты, учат, как с этим бороться, быть мягким в общении – он смотрит в глаза своего товарища и улыбается и говорит «давай, помиримся»,

Ребенок учиться контролировать свои эмоции, понимать радость, удивление, волнение, гнев, разочарование, вести себя, когда злишься или боишься (толкать, не толкать, отрывать игрушку от других, плакать). Если он совершает ошибку, он пытается оправдываться и меньше относиться к другим. Воспитатель с помощью игр и обсуждений обучает ребенка:

- описывать свою внешность (Кто я? Какой я?);
- умение чувствовать эмоциональное состояние себя и окружающих;
- формировать навыки самосознания.

Их учат говорить о том, что им нравится (Что им не нравится?) Использует речь, выступает с устными инструкциями, активно участвует в играх для взрослых, играет с друзьями, взаимодействует во время игры, ребенок зная какого он пола, делится ролями и содержанием выражает эмоции и чувства.

Библиография

- М.Фомичева., К.С. Шодиева. Обучение детей дошкольного возраста правильному произношению. Ташкент. Учитель -1984 г.
Г.А. Калюжин., М.П. Дерюгина. "От пелёнок к школе" – Ташкент. "Учитель" – 1988

Improvements and stimulation of educational activities by the use of the alternative pedagogical technologies

Zhilkina O

associate professor of the department of vocal and choral teacher training

Shatokhina H

*concertmaster of the department of vocal and choral teacher training
Kharkiv Humanities and Pedagogical Academy*

Summary. The article highlights new opportunities ways means of improving the learning process and improving the quality of education. The musical culture is emphasized as indispensable in the cultivation of a spiritually rich intellectually and physically developed personality. Research of the experience of world-famous teachers are considered in the context of the integration processes of modern information and technology society.

Keywords: humanization of teaching, music, teacher's creativity

The acquisition of the status of an independent state stimulated the need for a new system of education based on universal values the priority of humanistic ideas the development of the spiritual and moral potential of society the formation of a perfect harmonious comprehensively developed person. Formation of spiritual priorities that are able to consolidate the people of Ukraine and become a methodological basis for determining national interests is quite relevant.

Pedagogical practice convinces the need for continuous improvement and renewal of teaching principles. No wonder today there is a revision of learning programs from the standpoint of humanization variability of training systems overcoming formalism in assessing the importance of personal qualities.

Music plays a special role in the aesthetic culture as one of the powerful and effective means of forming a nation. It is not by chance

that Victor Hugo believed that three factors were crucial in the successful development of each nation. It is a letter a number and a note. It is impossible to imagine the spiritual world of man without music musical culture. Only as a result of the development of the spiritual culture of many generations is the social and spiritual progress of society. Musical culture as a regularity as an objective reality is closely connected with the intellectual spiritually psychological and physical development of man [4].

In the history of pedagogy in particular in the field of music-pedagogical education OA Apraksina BV Asaf'ev DB Kabalevsky Z Kodai K Orff VM Shatska and others tried to formulate and justify the main requirements for the learning process. Ukraine has embarked on a path of independent development. The tasks that are to be solved by the new society in the socio-economic political spiritual

and moral spheres are determined by the need to renew and expand the principles of learning. These are for example the tasks of enhancing the developmental influence of learning the formation of a widely developed spiritually rich, intellectually and physically developed personality the revision of training programs from the standpoint of humanization the variability of training systems overcoming formalism in assessing the importance of personal and individual qualities of a person.

World Famous Ukrainian Educators AS Makarenko VO Sukhomlinsky VF Shatalov and others worked on the problems of training effectiveness. Humanist teacher VO Sukhomlinsky emphasizes that teaching is not a mechanical transfer of knowledge from teacher to child but above all human relationships. The student's attitude to knowledge to learning depends largely on how he or she treats the teacher. In particular, VO Sukhomlinsky wrote: "I set myself the goal of making education a part of a rich spiritual life that would promote the child's development enrich her mind. Assessing students' knowledge is the ability of the teacher to find the right approach for each child the ability to nurture in her soul the fire of the desire for knowledge» [1]. According to VF Shatalov, humanistic pedagogy proclaims the uniqueness of each child and proposes to accept it as it is not to despise the individual but, in every way, to stimulate the manifestation of individuality.

Research in improving the effectiveness of educational institutions in recent decades in the West is also very important. In particular, there has been a movement to improve the quality of schools in the UK. Researchers teachers and politicians participate in conferences and publications on this topic. It is about a holistic perception of the world about the unification of all sciences into an organic whole.

Waldorf pedagogy aims to educate a person who is harmonious in all aspects of their merits thoughts feelings reveal its natural potential and prepare for contact with the world [2].

The purpose of this article is to highlight new opportunities ways means to improve the learning process and improve the quality of

education. As a result of the entry of the world community into the phase of information development the increasing role of information technologies economic progress and security of the society will increasingly be determined by its spiritual and intellectual development [3]. During the years of independence in Ukraine new priorities for the development of education were identified and accordingly a complicated process of its modernization taking into account the needs of the modern information and technological society began. The integration of Ukraine into the European world space actualizes the task of preparing a new generation of teachers who are well-versed in modern pedagogical technologies.

The problems of traditional education are manifested in such contradictions of learning as stimulation and motivation of learning. Stimulation repeatedly exceeds motivation and as a result we get the reluctance to learn. According to the concept of AS Makarenko the teacher is the bearer of progressive values and worldviews. It is respect for the other person's personality preservation of self-esteem creation of conditions for personal development. Characteristic requirements of the right style and tone of behavior in the team are constant cheerfulness and smartness efficiency and precision in work calm confidence in their abilities joyful optimistic attitude to life. AS Makarenko noted that the main task of the teacher was not to invent or impose certain traditions but to educate and preserve them.

Modern educators are finding ways to humanize individualize education and learning. The cherished dream of all parents is that children go to school with the same joy as home that the child feels happy at school that she is well. There can be many pedagogical technologies but the system of success must be universal. Such general requirements are perseverance accessibility variability and understandability. It is this approach that implies the creativity of the teacher.

Of course, each teacher has his own unique professional experience his own vision of the means of teaching. We need to think creatively about existing information and reconcile it with our own pedagogical experience. We especially want to appeal to young teachers who in today's context are a

mobile effective cohort of educators who are most likely to be receptive to and actively participate in change. Because intellectual and spiritual potential in the context of integration processes can have a significant impact on their course. Thus, it is possible to state the fact of recognition of the high mission of the teacher in the organization and stimulation of educational and cognitive activity and dependence of the effectiveness of this process on his personal qualities and vocational training. After all progressive can be created only by burning indifferent hearts.

References:

- Sukhomlinsky VO Selected works. In volume 5, Vol. 3. – Kyiv: Rad. school, 1977 – 671 p.
- Ionova EN Waldorf Pedagogy: Theoretical and Methodological Aspects. – Kharkiv: Business Inform, 1977 – 300 p.
- Zhilkina OI The role of music in the patriotic upbringing of young people. Scientific Bulletin. The Philosophy Series. Issue 24 // Kharkiv, 2007.
- The concept of civic education of the individual in the conditions of development of Ukrainian statehood // Path of education. – Kyiv 2000. – №3.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Дошкільна освіта в умовах сьогодення: детермінанти і домінанти

Пантук Тетяна Ігорівна,

доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Ярушак Марія Ігорівна,

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Павлюх Наталія Степанівна,

аспірант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Потюк Софія Василівна,

аспірант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

У сучасних умовах розвитку суспільства відбуваються динамічні процеси у різних галузях людського життя, висуваються нові вимоги до формування знань, навичок, компетенцій, мотиваційного інструментарію та способу життя особистості. Особлива роль у цьому процесі відводиться розвитку різноманітних форм мислення, креативних здібностей, соціально-адаптаційних можливостей особистості. Усі ці та інші процеси мають свій початок у ранньому дитинстві людини і тривають

ціле життя, проте їхні сенситивні періоди припадають на фазу дошкільного дитинства. З огляду на саме дошкільня все частіше привертає увагу науковців та педагогів-практиків, які усвідомлюють його важливість, самобутність, складність та вагомість для усього життя людини.

Вибір європейського вектора розвитку українського суспільства загалом та освіти зокрема – це рух до демократії, свободи, суспільного поступу та високих світових стандартів життя кожної людини.

Освіта у сучасному світі покликана готувати людину до існування в світі, який стрімко змінюється і вимагає особливих психічних, духовних, фізичних затрат і адаптаційних можливостей людини. Усвідомлюючи педагогічну відповідальність за життя та здоров'я людини з раннього віку вчені застерігають: «...ми повинні вчити молоде покоління виживати в екстремальних соціально-економічних умовах, але й виховувати у нього своєрідну культуру існування у світі, в суспільстві, включеному не тільки до глобальних «земних», але й космічних, всесвітніх процесів» [6, с. 160].

Освіта, проте, трактується сучасними ученими як найбільш консервативна складова сучасного соціуму: «Водночас національні освітні системи, незважаючи на окремі ініціативи і проекти, залишаються ізольованими і найбільш ригідними елементами сучасної цивілізації.... Реформи у цій сфері перетворюють лише речові компоненти, тобто форму освіти (її зміст, методи, засоби, цілі, програми, алгоритми тощо), не торкаючись, по суті, її «людського виміру» – людей, залучених до освітніх процесів. Системи освіти ігнорують проблеми і виклики світу, що глобалізується» [3, с. 6]. Отже, особистісна складова, повинна стати центральною домінантою та детермінантою побудови освітніх систем, зокрема системи дошкільця, як засадничого підґрунтя людського життя.

Суттєвою ознакою сучасного дошкільця є те, що глобалізація, інформатизація та технологізація визнані сьогодні його важливими об'єктивними детермінантами, які суттєво впливають не лише на формальні підходи до його організації, але й відображаються на сутнісному його вимірі та врахуванні особистісних сенсів людського життя: «Сучасні діти дошкільного віку живуть у динамічному середовищі, яке постійно розвивається. Їхніми характерними рисами стають: висока емоційна чутливість, розумова активність і обізнаність у більшості доступних сфер навколишньої дійсності, ... відмінності у ціннісних орієнтаціях» [1, с. 1 – 5].

Вважаємо, що гармонізація української освіти з європейськими стандартами вимагатиме: перетворення освіти людини на

процес, що триває усе життя; формування нового змісту освіти; розширення можливостей та засобів інклюзивної освіти; кардинальної зміни парадигми української освіти від авторитаризму до гуманізму та демократії; пильної уваги до освіти та розвитку кожної окремої особистості з урахуванням її власної життєвої траєкторії розвитку. Саме у цьому сенсі дошкільня освіта має особливе значення, бо стартові можливості дитини на початку її системного шкільного навчання визначатимуть характер життєвого поступу та відповідну життєву траєкторію [2].

Особливою домінантою сучасного дошкільця визначається індивідуальна освітня траєкторія особистості, оскільки саме вона передбачає суб'єктний підхід до дитини, врахування індивідуально-орієнтованих обставин організації освітнього простору, реалізацію тісної взаємодії закладу дошкільної освіти та родинного середовища вихованця, врахування суспільно-педагогічних обставин освітнього процесу тощо.

Сучасні науковці по-новому підходять до розв'язання питань дошкільної педагогіки, визначаючи домінантними принципи емоційного задоволення, проблемності, розуміння пізнавального матеріалу і опори на минулий досвід дитини, забезпечення єдності діяльного, емоційного та інтелектуального, пріоритетності збагачення особистого досвіду дитини, інтеграції, єдності закладу дошкільної освіти і сім'ї з питань виховання базових якостей [4, с.13 – 15]. Питання особистісного, культурного та природовідповідного розвитку дитини-дошкільника у період дитинства стають імперативом дошкільної педагогіки і потребують глибокого усвідомлення та дієвої практичної реалізації в освітньому процесі.

Педагогічна робота щодо створення оптимальних умов для дошкільного виховання дітей у умовах сьогодення передбачає:

- всебічне і глибоке вивчення дитини задля урахування її вікових та індивідуальних особливостей;
- підтримування та реалізацію тісної взаємодії родини та дошкільного закладу задля єдності педагогічних впливів;

- створення природовідповідного середовища для реалізації дошкільного виховання та розвитку особистості;
- використання арсеналу традиційних та інноваційних засобів дошкільної педагогіки;
- тісну співпрацю всіх суб'єктів дошкільної освіти задля вирішення складних та нестандартних завдань дошкільця (вихователів, батьків, соціальних педагогів, психологів);
- доцільне використання сучасних технік, методик та технологій дошкільного виховання;
- розвиток позитивної мотивації дошкільника до різноманітної діяльності та навчання.

Завдання дорослих – створити оптимальні умови для розвитку, навчання, виховання і соціалізації дитини у процесі її дошкільного дитинства. Серед них найважливішими, на нашу думку є: визнання дитини суб'єктом освітнього процесу; побудова сучасного, дитиноцентричного освітнього простору; побудова та врахування специфіки індивідуального освітнього маршруту кожної дитини як особливої та неповторної; добір і використання традиційних та інноваційних форм, методів і засобів виховання й розвитку дитини-дошкільника; створення і підтримка позитивного психологічного клімату на заняттях та у різних видах діяльності; реалізація діалогічно-розвивальної стратегії виховання і мінімізація імперативної стратегії і тактики дошкільної освіти; використання ефективних здоров'язбережувальних технологій; розвиток мотиваційної сфери дитини з урахуванням особистих, суспільних та культурно-освітніх детермінант тощо.

Очевидно, що для успіху цілісного та гармонійного становлення особистості у період дошкільного дитинства особлива роль має належати духовному спілкуванню, емоційному розумінню та підтримці, створенню ситуації успіху, всебічному заохоченню малюка, співучасть у дитячій діяльності, створення позитивного емоційного тла для навчання та ігрової діяльності тощо.

В умовах сьогодення педагоги роблять спробу створити цілісний портрет дитини,

в якому би відображалися як суспільні, так і особистісні детермінанти. Він, на думку учених повинен бути таким:

«1. Здорова дитина: рідко хворіє, не дратівлива, не має проблем із засинанням, не має запорогових страхів, мовлення розвинене адекватно вікові.

2. Фізично розвинена дитина: упевнена в побуті, самообслуговуванні, розвинені основні рухи (ходьба, біг, стрибки, лазіння), любить спорт (ковзани, лижі, теніс...), тримає рівновагу, розвинена дрібна моторика рук.

3. Соціально й особистісно розвинена дитина: комунікабельна, уміє жити і гратися в колективі однолітків, керує своєю поведінкою, без труднощів адаптується до незнайомих дорослих і нового оточення, прагне позитивних взаємин і власного успіху, розрізняє погані і гарні вчинки.

4. Організована дитина: уміє планувати й доводить до кінця свою справу, оцінює її якість, самостійно знаходить помилки та виправляє їх, без вередування долає невдачі й труднощі, які виникають.

5. Освічена дитина: спостережлива, активна в пізнанні нового, має певний запас знань про свою родину, навколишній світ, природу, любить слухати читання дорослих, робить логічні висновки, уміє міркувати, має достатній словниковий запас» [5, с. 61].

Отже, питання дошкільної освіти в її інституційному та сутнісному вимірах вимагають зважених і координованих дій усієї педагогічної та батьківської спільноти з тим, щоб період дошкільного дитинства був якомога результативнішим, одночасно найменш травмуючим для життя дитини в умовах складних суспільних обставин.

ЛІТЕРАТУРА:

- Беленька Г.В. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в умовах університетської освіти / Г.В. Беленька // Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 4. – С. 1–5.
- Пантюк Т.І. Суспільно-педагогічні детермінанти підготовки дітей до школи в Україні: теорія і практика (1945 – 2017 рр.). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора

- педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. / Т.І. Пантюк. – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобич, 2018. – 543 с.
- Роджерс Карл. Свобода учиться / Роджерс Карл, Фрейберг Джером. – М. : Смысл, 2002. – 527 с.
- Розумне виховання сучасних дошкільнят: методичний посібник. / Н. Гавриш, О. Брежнева, І. Кіндрат, О. Рейпольська; за ред. О. Брежневої. – К.: Слово, 2015. – 176 с.
- Степаненко Г.Г. Ключові чинники особистісного зростання старшого дошкільника та життєві проблеми дитинства / Г.Г. Степаненко // Основні складові неперервності дошкільної та початкової ланок освіти : матер. міської наук.-метод. конф. : зб. наук. пр. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2006. – С. 61–62.
- Франкл В. Человек в поисках смысла : сборник / В. Франкл; пер. с англ. и нем. Д.А. Леонтьева, М.П. Папуша, Е.В. Эйдмана. – М. : Прогресс, 1990. – 368 с.

Надання психологічної допомоги, спрямованої на покращення міжособистісного спілкування осіб пізньої зрілості та їх сімей

Магдисюк Л. І.,

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри практичної та клінічної психології
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;*

Головій І. І.,

*студентка 3-го курсу факультету психології та соціології
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*

У статті описано міжособистісне спілкування осіб пізньої зрілості, яке розглядаємо як процес формування емоційних взаємовідносин особи пізньої зрілості з окремими суб'єктами. Проаналізовано моделі міжособистісного спілкування, що складають три нерозривно взаємопов'язані підсистеми психіки (психічних явищ) осіб пізньої зрілості, котрі мають різноманітні функціональні якості – когнітивна, регулятивна та комунікативна. Досліджено, що одним з найбільш явних і очевидних ознак дефіциту спілкування у осіб пізньої зрілості є самотність.

Ключові слова: психологічна допомога, міжособистісне спілкування, особа, пізня зрілість, самотність.

Key words: psychological assistance, interpersonal communication, personality, late maturity, loneliness.

Проблема спілкування, зокрема міжособистісного, є однією з найважливіших і складних у психології. Спілкування утворює процес взаємодії особистостей і соціальних груп, в якому передається й засвоюється соціальний досвід, відбувається зміна структури і сутності взаємодіючих суб'єктів, формується різноманітність людських індивідуальностей, здійснюється соціалізація особистості.

Психологи у своїй роботі повинні враховувати те, що важливим чинником гармонійної життєдіяльності особистості в

пізній зрілості є міжособистісне спілкування. Міжособистісне спілкування осіб пізньої зрілості – це процес формування емоційних взаємин особистості в пізній зрілості з окремими суб'єктами, котрі її оточують, що передбачає емоційне ставлення один до одного, взаємне соціальне пізнання, певний спосіб їхньої поведінки один з одним [2].

Окремим віковим етапом, коли спілкування вважають визначальним у становленні особистості є пізня зрілість. Саме із спілкуванням окремі науковці (В. Моргун)

пов'язують провідну діяльність цього вікового періоду [1].

Потреба в спілкуванні проявляється в прагненні індивіда належати до групи, сім'ї, бути її членом, взаємодіяти з нею, брати участь в спільній діяльності, знаходитись разом, надавати і приймати допомогу. Потреба в спілкуванні проявляється також у прагненні брати участь у спільних заходах організації спільного відпочинку, вечорів, зустрічей, скоротити дистанцію між собою та іншими членами сім'ї. Отже, потреба в спілкуванні стимулює, підтримує і спрямовує діяльність людини на спілкування з іншими людьми [2].

Міжособистісне спілкування осіб пізньої зрілості розглядаємо як процес формування емоційних взаємовідносин особи пізньої зрілості з окремими суб'єктами, котрі її оточують, що передбачає емоційне ставлення один до одного, взаємне соціальне пізнання, певний спосіб поведінки їх один з одним. Тобто міжособистісне спілкування в пізній зрілості є суб'єкт-суб'єктним складним процесом, що має емоційну, пізнавальну й поведінкову складові [1].

Основу моделі міжособистісного спілкування, яку розробила О. Коваленко, складають три нерозривно взаємопов'язані підсистеми психіки (психічних явищ) осіб пізньої зрілості, котрі мають різноманітні функціональні якості – когнітивна, регулятивна та комунікативна. Перша містить процеси, що забезпечують пізнання зовнішнього середовища, орієнтування у ньому, побудову внутрішньої моделі навколишнього світу. У когнітивній підсистемі осіб даного вікового періоду важливим проявом є коректування смислу життя. Друга складається із процесів, спрямованих на побудову, організацію й регуляцію діяльності та поведінки. У регулятивній підсистемі психіки осіб пізньої зрілості важливим проявом є регулювання емоційних станів і переживань. Третя містить процеси, що забезпечують відносини між людьми у сфері діяльності й міжособистісних відносин. У комунікативній підсистемі осіб пізньої зрілості важливим проявом є міжособистісне спілкування. Остання підсистема і, відповідно, міжособистісне спіл-

кування в цьому віці є визначальними, адже саме воно зумовлює коректування особою пізньої зрілості смислу життя (його оновлення) та регулювання власних емоційних станів і переживань [3].

Ефективне функціонування цієї структури складових міжособистісного спілкування осіб пізньої зрілості зумовлюється низкою механізмів і чинників.

Механізми міжособистісного спілкування осіб пізньої зрілості аналізуємо з позицій його складових. З точки зору емоційного, провідного компонента міжособистісного спілкування в пізній зрілості, його механізмами є емпатія (здатність особи пізньої зрілості до відображення світу переживань іншої людини) та симпатія (стійке емоційно позитивне ставлення особи пізньої зрілості до інших людей). З позиції пізнавального компонента, механізмами міжособистісного спілкування осіб пізньої зрілості є рефлексія (усвідомлення людиною того, як її сприймає партнер по спілкуванню), взаєморозуміння (здатність особи пізньої зрілості адекватно розшифровувати отримане від іншої людини повідомлення), децентрація (здатність особи сприйняти точку зору іншої людини, відійшовши від власної позиції; є протиположною егоцентризму). З позиції поведінкового компонента, механізмами міжособистісного спілкування в віці пізньої зрілості є ідентифікація (спосіб розуміння партнера по спілкуванню особою через ототожнення із ним, уподібнення йому) та схильність до конструктивних способів взаємодії до співробітництва, компромісу, згоди). Саме емпатія, симпатія, рефлексія, взаєморозуміння, децентрація, ідентифікація, конструктивні способи взаємодії осіб пізньої зрілості є тими обставинами їхнього внутрішнього світу, котрі сприяють здійсненню міжособистісного спілкування [3].

Період пізньої зрілості супроводжують занепокоєність (людина намагається продовжити плідно і творчо працювати, виявляти свої здібності та можливості) або відсутність занепокоєності (приводить до гальмування розвитку та становлення, сприяє виникненню почуття непотрібності, спустошення). Часто цей період супроводжується надмірною турботою про себе тощо [6].

Оптимальне міжособистісного спілкування осіб пізньої зрілості визначається їхньою здатністю до:

- коректування смислу життя, збалансованості життєвого досвіду (его-досвіду) та перспективних життєвих смислів;

- регулювання власних емоційних станів і переживань, до розради [1].

Серед пенсіонерів за віком чимало тих, хто активно включається у соціальну активність: беруть участь у програмах неперервної освіти, залучені у центри спілкування для пенсіонерів, є членами громадських організацій. Іншу групу складають особи, що займають активну позицію щодо організації побутового та сімейного життя, окрема категорія пенсіонерів – люди, що пасивно ведуть життя (переглядають телебачення, читають газети тощо). Самотні особи пізньої зрілості, які перебувають на пенсії, що не мають фінансової чи фізичної спроможності жити самостійно, мешкають у гериатричному пансіонаті, тому їхній спосіб життя окреслюється умовами життя та правилами функціонування у закладі, а також обставинами, через які вони туди потрапили [2].

Окремої уваги потребують деякі аспекти міжособистісного спілкування осіб пізньої зрілості. Одним з найбільш явних і очевидних ознак дефіциту спілкування у осіб пізньої зрілості є самотність. Самотність – це сукупність емоцій, які виникли у відповідь на відчутий дефіцит у кількості і якості соціальних зв'язків [5]. Зокрема, досить гостро в цьому віці постають проблеми самотності через смерть чоловіка або дружини, смерть близьких друзів, зменшення кількості контактів з дітьми та онуками; проблеми бар'єрів у стосунках із представниками інших поколінь (це можуть бути близькі люди або взагалі майже не знайомі особи); проблеми через ситуаційне гіперспілкування в умовах будинку-інтернату тощо. Відбуваються зміни в міжособистісному спілкуванні подружжя: чоловік і дружина можуть стати байдужими один до одного, просто співіснувати, також можливе виникнення конфліктів та непорозумін між ними, або ж їхні взаємини зміцнюються, якщо побудовані на основі любові та дружби [4].

Самотність може проявлятися: відчаєм (панічним жахом, немічністю, відчуттям покинутості);

депресією (почуттям горя, пригніченості, спустошеності, жалістю до себе і відчуженості);

нестерпною нудьгою (почуттям неадекватності, нетерпінням, нудьгою, неможливістю зосередитись);

нелюбов'ю до себе (відчуттям власної непривабливості, нерозумності і постійним відчуття безпеки) [7].

Отже, при наданні психологічної допомоги психологи повинні враховувати, що у забезпеченні повноцінного гармонійного існування особи в пізній зрілості важливе значення має її міжособистісне спілкування з найближчим оточенням, з сім'єю. Міжособистісне спілкування осіб пізньої зрілості є процесом їхнього середнього спілкування, у результаті якого формуються, змінюються міжособистісні стосунки, з'являється симпатія, дружба, любов. Такі емоційні прояви характеризують позитивний розвиток спілкування, але воно може супроводжуватися й негативними емоційними проявами (незадоволенням, антипатією, ненавистю тощо). У міжособистісному спілкуванні (на відміну від ділового, професійного) увага особи пізньої зрілості зосереджена на особистості партнера, вік якого може бути різним, також відбувається розвиток особистості, її морально-духовне зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖРЕЛ

- Дзюба Т. М. Психологія дорослості з основами геронтопсихології: навчальний посібник / Т. М. Дзюба, О. Г. Коваленко; за ред. В. Ф. Моргуна. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 264 с.
- Засєкіна Л. В. Психологічна готовність особистості до виходу на пенсію: монографія / Лариса Володимирівна Засєкіна, Людмила Іванівна Магдисяк. – Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2018. – 290 с.
- Коваленко О. Г. Міжособистісне спілкування осіб похилого віку: психологічні аспекти: монографія/ О. Г. Коваленко. – К.: Інститут обдарованої дитини, 2015 – 456 с.
- Магдисяк Л. І. Теоретико-емпіричні межі поняття ейджизму у психології / Л. І. Магдисяк // Теоретичні і прикладні проблеми

- психології : зб. наук. пр. / за ред. Н. Є. Завацької. – Луганськ, 2013. – № 3 (32). – С. 161-168.
- Магдисюк Л. І. Якість життя особистості в період виходу на пенсію / Л. І. Магдисюк // Психологія : реальність і перспективи. Збірник наук. праць РДГУ. – Випуск 6. – Рівне : РДГУ, 2016. – С. 131-136.
- Міщиха Л. П. Творчий потенціал особистості у період пізньої дорослості: монографія / Л. П. Міщиха. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2014. – 399 с.
- Пепло Л. Одиночество и самооценка // Самосознание и защитные механизмы личности / Л. Пепло, М. Мицелии, Б. Морали. – Самара: Изд. Дом «Бахрах», 2003. – С. 261–281.

**Детский билингвизм и билингвальная среда:
логопедический аспект
(на основе работы с русскоязычными детьми в Польше)**

Коток М.

*кандидат педагогических наук,
Институт проблем воспитания НАПН Украины*

Ключевые слова: билингвизм, детский билингвизм, дети-билингвы, билингвальная среда, речевое развитие детей.

Keywords: bilingualism, children's bilingualism, bilingual children, bilingual environment, speech development of children.

Современные условия жизни общества сопряжены со значительной миграцией населения или проживанием некоренного населения в среде, в которой они, как правило, не теряют родной язык, в связи с чем, развитие речи детей дошкольного возраста протекает в условиях билингвизма. Современная психолого-педагогическая литература определяет билингвизм, как владение двумя языками на уровне родного, когда оба используются в коммуникации. Так, Л. Нелюбин называет билингвизмом одинаковое владение двумя языками, Р. Миньяр-Белоручев говорит о билингвизме как о знании двух языков, А. Швейцер конкретизирует, что за первый язык обычно принимается родной, за 2-й – неродственный, но широко употребляемый той или иной этнической общностью. При этом степень владения двумя языками может быть разной: владение устным разговорным или письменным литературным, или обеими формами. У. Вайнрайх называет двуязычием практику попеременного пользования

двумя языками, а В. Розенцвейг уточняет, что под двуязычием обычно понимается владение двумя языками и регулярное переключение с одного на другой в зависимости от ситуации общения.

Для логопедии билингвизм представляет собой особый интерес, так как он нередко становится причиной возникновения специфического рода речевых ошибок на русском языке, обусловленных как особенностями взаимодействия языковых систем, так и нарушением речевого и психического развития. Фактор билингвизма для детей с речевой и/или интеллектуальной патологией является отягощающим, что не может не сказаться на развитии речевой, познавательной, и в последствии учебной деятельности (А. Бабаева, Л. Белякова, С. Бакшиханова, О. Иншакова, Е. Голикова, С. Файед и др.).

Феномен билингвизма логопедия наделяет определенными свойствами. Так, билингвизм – это знание и владение вторым языком уже с детства на уровне «носитель»:

интегрированность в культуру народа, понимание ментальности и ощущение принадлежности к данному народу, абсолютное владение языком и языковой культурой. Еще одно свойство – отсутствие эффекта перевода. Владея вторым языком, как родным, ребенок-билингва способен «переключаться» с одного язык на другой.

Мнения специалистов о пользе и вреде билингвизма для развития ребёнка расходятся. Сторонники билингвизма указывают на то, что при благополучном развитии дети-билингвы после некоторого отставания от сверстников в раннем возрасте начинают их опережать по многим показателям в школьном возрасте и старше. Отмечено, что старшие дошкольники и школьники-билингвы в большей степени интересуются лингвистическими явлениями, чем монолингвы, поскольку его языковой опыт значительно шире [3].

Противники же билингвизма указывают на то, что речевое развитие ребёнка-билингва на ранних этапах идёт значительно медленнее, чем у сверстников-монолингвов, а такая задержка речевого развития может повлечь за собой задержки в интеллектуальной сфере и в развитии мышления, так как развитие ребёнка раннего возраста напрямую связано с общением его со взрослыми [2]. Однако результаты сравнительных исследований детей-монолингвов и билингвов отмечают у последних большую структурированность сознания, более осознанных процесс самоанализа и самоконтроля, способность вынести большую эмоциональную и интеллектуальную нагрузку. Детям-билингвам свойственна вариативность в принятии решений, ниже порог восприимчивости к трудностям и тому подобное.

Тем не менее, логопеды отмечают определенные речевые патологические проявления у детей во время становления речи в билингвальной среде.

- Больше грамматических ошибок;
- смешивают языки (по принципу легкости в произношении или какое больше употребляемо в бытовой речи);
- добавляют лишние звуки в слова (парк – парык);
- неправильно используют окончания (играю машинком);

– путаются в употреблении рода (моя мяч);

– ошибки в притяжательных местоимениях (зайчикий хаос, яблоковый сок);

– не до конца понимают переносное значение пословиц;

– смешивают интонации языков.

Необходимо помнить о качественной дифференциальной диагностике речевого развития ребенка-билингвы. Большинство из перечисленных патологических проявлений проходят с возрастом и с процессом адаптации в среде второго языка, и не требуют логопедической коррекции.

Исследования психологов (Л. Выготский, Е. Верещагин и др.) отмечают, что дети-билингвы в перспективе (по сравнению с монолингвами) отмечается более высокий интеллектуальный уровень, высокий уровень социальной адаптации вследствие коренной принадлежности к разным культурам, большая пластичность мышления и творческий подход к понятиям, большая структурированность сознания, высокий уровень самоконтроля и самоорганизации, свойственна вариативность в принятии решения, ниже порог восприимчивости к трудностям. С логопедической точки зрения отмечается больший словарный запас, чувствительность к семантическим взаимоотношениям между словами, умение делать обобщающие умозаключения, способность решать задачи, связанные с вербальной трансформацией и заменой, более развитый навык контроля обработки языковой информации, способность использовать сложные аналитические стратегии при решении невербальных задач, высокий уровень общей грамотности.

Согласно результатам, многих исследований билингвы проявляют большую чувствительность относительно коммуникативных намерений и потребностей своих собеседников, большую гибкость в общении и используют более широкий спектр коммуникативных стратегий.

Так, в процессе консультативной работы с родителями детей-билингвов, мы акцентировали их внимание на четырех основных коммуникативных стратегиях.

Принцип «один человек/родитель – один язык» является самым испытанным и

эффективным: он применяется уже почти 100 лет в разных странах. Многие родители, стремясь больше внимания обращать на речевое развитие своих детей, на возможность активизировать их способности, обращаются к этому принципу. Популярность принципа «один родитель – один язык» не уменьшается, его применением охватывается все больше стран. Этот принцип может реализоваться не только родителями, но и друзьями, родственниками, нянями, гувернантками.

Принцип «одна ситуация – один язык» разделяет языки по ситуации их применения. Родителями делается выбор, в какой ситуации на каком языке будет происходить общение.

Принцип «одно место – один язык» позволяет разделить два языка по местам их применения. Чаще всего, выбирается «домашний» язык и язык, на котором с ребёнком говорят за пределами дома. Причём, в семьях, придерживающихся этого принципа, один и тот же родитель говорит с ребёнком дома на одном языке, а вне дома – на другом.

Принцип «одно время – один язык» используется реже. Такой принцип подходит для поддержания уровня владения языком у ребёнка постарше, при условии, что вся семья владеет этим языком. Смысл такого принципа в том, что в определённое время суток либо в определённый день семья по договорённости заранее полностью переходит на общение на втором языке. Такой

принцип часто используют родители, обучающие ребёнка с детства иностранному языку, вводя традицию, например, «польских суббот».

Важно отметить, что владение языками двуязычного ребёнка не остаётся статичным – уровень владения тем или иным языком может меняться вплоть до полного забывания одного из языков.

Анализ результатов исследований логопедов и психологов показывает, что несмотря на побочные речевые патологические проявления билингвизм рассматривается как положительное явление. А билингвальная среда – как та, которая является ключевым фактором влияния на процесс становления и развития речи двуязычных детей.

Литература

- Богус М.Б. Влияние билингвизма на интеллектуальное развитие личности обучаемых // Вестник Адыгейского государственного университета. Серия «Педагогика и психология». – Майкоп: АГУ. – Вып.7, 2008. С. 47-53.
- Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие // Новое в лингвистике. – Вып. 6. Языковые контакты / Отв. ред. Ю.В. Розенцвейг. – М.: Прогресс, 1972.
- Верещагин Е.М. Психологическая и методическая характеристика двуязычия (билингвизма). – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1969
- Филимонова М.С., Крылов Д.А. Билингвизм как тенденция языкового развития современного общества // Современные проблемы науки и образования. – 2012. – № 1.

Засоби відновлення й стимуляції працездатності спортсмена

Олександр Брояковський

кандидат педагогічних наук, старший викладач

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
Імені Володимира Винниченка*

У спортивній практиці широко використовуються засоби, які спроможні інтенсифікувати процес відновлення після тренувальних та змагальних навантажень, підвищити працездатність спортсменів, забезпечити якомога більшу мобілізацію їхніх функціональних резервів і більш ефективну адаптацію. Ці засоби відновлення й стимуляції працездатності можуть бути об'єднані в три групи: педагогічні; медико-біологічні; психологічні [2].

Педагогічні засоби відновлення дають змогу керувати працездатністю спортсменів і відновним процесом за рахунок доцільно організованої м'язової діяльності, тобто підбором, варіативністю й особливостями поєднання методів і засобів у процесі: раціонального планування тренувального процесу згідно з функціональними можливостями організму, поєднання загальних і спеціальних засобів, побудови тренувальних і змагальних мікро-, мезо- і макроциклів, широке використання змін, чітку організацію роботи й відпочинку; побудови окремого тренувального заняття з використанням засобів відновлення: повноцінна розминка, підбір інвентарю, обладнання і місць для занять, вправ для активного відпочинку й розслаблення, створення позитивного емоційного фону; варію-

вання інтервалів відпочинку між окремими вправами й тренувальними заняттями; розробки системи планування з використанням різних відновних засобів у тижневих, місячних і річних циклах підготовки; розробки спеціальних фізичних вправ з метою прискорення відновлення працездатності спортсменів, удосконалення технічних прийомів і тактичних дій [1].

І якщо, наприклад, під час підготовки юних спортсменів буде широко використовуватись ігровий метод, який підвищує емоційність занять та забезпечує позитивний емоційний фон занять у цілому, можна казати про те, що використовуються педагогічні засоби відновлення.

До *медико-біологічних засобів* відновлення належать різні види масажу, всілякі електропроцедури, світлове опромінення, гідропроцедури, ультразвукові процедури, сауна й російські лазні, фармакологія та спеціальне харчування, яке набуває все більшого значення. Усі ці засоби можуть суттєво прискорити відновлювальні процеси, підвищити працездатність спортсменів та їхню стійкість до стресових умов [4].

До *психологічних засобів*, окрім створення, насамперед, тренером, позитивного емоційного фону процесу підготовки належать

Відновні засоби й заходи в системі підготовки волейболістів

Призначення	Завдання	Засоби і заходи	Методичні вказівки
1	2	3	4
Розвиток рухових здібностей з урахуванням специфіки волейболу, фізична й технічна підготовка	Відновлення функціонального стану організму й працездатності	Педагогічні: раціональне чергування навантажень на тренувальному занятті протягом дня і в циклах підготовки. Гігієнічний душ щодня, щодня водні процедури що гартують характер, збалансоване харчування	Чергування різних видів навантажень, які полегшують відновлення з механізму активного відпочинку, проведення занять в ігровій формі
Перед тренувальним заняттям, змаганням	Мобілізація готовності до навантажень, підвищення ефективності тренування, розминки, запобігання перенапруженням і травмам. Раціональна побудова тренування і відповідність її обсягу та інтенсивності ФСО спортсменів	Вправи на розтягування.	3 хв.
		Розминка.	10 –20 хв.
		Масаж.	5–15 хв. (розминання 60%)
		Штучна активізація м'язів.	Розтирання масажним рушником з підігрітою смерековою олією 38–43 °С
Під час тренувального заняття, змагання	Запобігання загальній, локальній перевтомі, перенапруженню	Психорегуляція мобілізувального спрямування	3 хв. само- і гетерорегуляція
		Чергування тренувальних навантажень за характером і інтенсивністю	У процесі тренування
		Відновний масаж, збуджувальний точковий масаж у поєднанні з класичним масажем (струшування, розминання).	3–8 хв.
Відразу після тренувального заняття, змагання	Відновлення функції кардіореспіраторної системи, лімфоциркуляції, тканинного обміну	Психорегуляція мобілізувальної спрямованості.	3 хв. само- і гетерорегуляція
		Комплекс відновних вправ – ходьба, дихальні вправи, душ – теплий/ прохолодний	8 –10 хв.
Через 2–4 години після тренувального заняття	Прискорення відновного процесу	Локальний масаж, масаж м'язів спини (а також шийно-коміркової зони і паравертебральної).	8–10 хв.
		Душ – теплий/ помірно холодний/ теплий.	5–10 хв.
		Сеанси аеро- іонотерапії.	5 хв.
		Психорегуляція реституційної спрямованості	Саморегуляція, гетерорегуляція.

У середині мікроциклу, у змаганнях і у вільний від ігор день	Відновлення працездатності, профілактика перенапруження	Вправи ЗФП відновної спрямованості.	Відновне тренування.
		Сауна, загальний масаж	Після відновного тренування.
Після мікроциклу, змагань	Фізична й психологічна підготовка до нового циклу тренувань, профілактика перенапруження	Вправи ЗФП відновної спрямованості.	Відновне тренування, туризм.
		Сауна, загальний масаж, душ Шарко, підводний масаж.	Після відновного тренування.
		Психорегуляція реституційної спрямованості	Саморегуляція, гетерорегуляція
Після макроциклу, змагань	Фізична й психологічна підготовка до нового циклу навантажень, профілактика перетренированості	Засоби ті ж, що й після мікроциклу, застосовуються протягом декількох днів.	Відновні тренування щодня.
		Сауна	1 раз на 3 –5 днів
Перманентно	Забезпечення біоритмічних, енергетичних, відновних процесів	Збалансоване харчування, вітамінізація, лужні мінеральні води	4500–5500 ккал/день, режим сну, аутогенна саморегуляція

аутогенне та психорегулювальне тренування, гіпноз, відеопсихологічний вплив та інші прийоми психогігієни та психотерапії. За допомогою цих та інших засобів можна значною мірою зменшити психологічне напруження, позбавитись стану психологічної пригніченості і в кінцевому підсумку підвести спортсмена до старту в якомога кращому стані. Особливо варто враховувати психогенні фактори (несприятлива реакція глядачів, страх програти, одержати травму, психологічний тиск суперників), які негативно діють під час змагань, щоб вчасно ліквідувати чи нейтралізувати їх [3]. Звісно ж ефективність психологічних засобів відновлення багато в чому залежить від особливостей, насамперед знову ж психологічних, конкретного спортсмена від того, наскільки він піддається психологічному впливу, і, природно, від майстерності психолога чи психотерапевта, який веде відповідну роботу.

Засоби відновлення та стимуляції працездатності, окрім розподілу на педагогічні, медико-біологічні та психологічні, розподіляються на засоби глобального, вибіркового та загальнотонізувального характеру. Засоби *глобальної дії* охоплюють своїм впливом усі основні функціональні системи організму і до них належать: сауна, загальний ручний масаж, гідромасаж.

Засоби *вибіркової дії* впливають на окремі функціональні системи й до них належить, наприклад, регіональний масаж.

До *загальнозміцнювальних* належать ті засоби, які не чинять глибокого впливу на організм спортсмена. Це, наприклад, гідротерапевтичні процедури, ультрафіолетове опромінення, аероіонізація [5].

Найбільше значення для тренувальної роботи має група засобів вибіркового впливу.

Оптимальною формою використання всіх відновлювальних засобів є послідовне чи паралельне використання декількох із них в єдиній комплексній процедурі. Засоби відновлення і стимуляції працездатності не зовсім бездоганні. Кожна процедура сама вже є додатковим навантаженням.

Відновні процеси підрозділяють на: *поточне відновлення* в ході виконання вправ; *термінове відновлення*, що відбувається відразу після закінчення роботи; *відставлене відновлення*, що спостерігається протягом тривалого часу після виконання тренувального навантаження; *стрес-відновлення* – відновлення після перенапруження [1].

Відновний період характеризується гетерохронністю нормалізації як окремих функцій організму, так й організму в цілому. Ця особливість пояснюється вибірковістю тренувальних впливів та індивідуальних особливостей

функціонування різних систем та органів у конкретного спортсмена.

Працездатність і багато лімітувальних її функцій протягом періоду відновлення після інтенсивної роботи не тільки досягають добробочого рівня, але можуть і перевищувати його, проходячи через фазу «перевідновлення», що розглядається як суперкомпенсація [5].

Відновні заходи проводяться: у повсякденному навчально-тренувальному процесі в ході вдосконалення загальної і спеціальної працездатності; в умовах змагань, коли необхідно забезпечити швидке й по можливості повне відновлення фізичної і психічної готовності до наступного етапу; після тренувального заняття, змагання; у середині мікроциклу в змаганнях і вільний від ігор день; після мікроциклу змагань; після макроциклу змагань; перманентно.

Після тренувального мікроциклу й змагань для відновлення використовуються туристський похід з іграми (бадмінтон, футбол), купанням, теренкуром, можуть застосовуватися ванни хвойно-сольові чи перлові в поєднанні з аероінгаляцією чи струмним душем (душ Шарко, підводний масаж).

Варто враховувати, що після змагального циклу необхідне фізичне й психологічне розвантаження, підготовка організму до нового циклу тренувальних і змагальних навантажень, профілактика перенапруження. З цією метою використовуються ті ж засоби, що й після мікроциклу, але протягом декількох днів, які являють собою відновний мікроцикл [4]. Фізичні засоби відновлення (сауна, ванна, підводний душ) варто чергувати за принципом: один день – один засіб. Психорегуляція рести-туційної спрямованості виконується щодня.

Регуляція сну досягається виконанням режиму тренувань і відпочинку, що сприяє виробленню рефлексів на засинання і пробудження (біоритми), комфортними умовами сну (протитруване приміщення, зручна постіль), аутогенним тренуванням, заходами особистої гігієни.

Навчально-тренувальні збори забезпечують можливість максимальної працездатності спортсменів й адаптації до умов змагань.

Психологічні засоби відновлення використовуються для прискорення реабілітації після нервового та психічної втоми [3].

При виборі відновних засобів особливу

увагу необхідно приділяти індивідуальному перенесенню тренувальних і змагальних навантажень, для цього можуть бути суб'єктивні відчуття спортсменів, а також стандартизовані функціональні проби.

Ефективність засобів відновлення та стимуляції працездатності багато в чому пов'язана з їхнім використанням з ретельним урахуванням завдань етапу підготовки спортсмена, його підготовленості, функціонального стану та ін. Необґрунтоване використання засобів відновлення та стимуляції працездатності може тільки завдати шкоди [1]. Так, наприклад, недоцільним може бути використання засобів відновлення після напруженої тренувальної роботи, яка спрямована на розвиток загальної витривалості, аеробних можливостей, тобто тієї роботи, ефективність якої зумовлена глибиною після-робочих змін. І навпаки, коли ефективність тренувальної роботи пов'язана не тільки з післяробочими змінами й глибокою втомою, тобто коли функціональні можливості підвищуються безпосередньо в ході занять, використання відновних процедур дуже потрібне. Прикладом можуть бути заняття, які спрямовані на вдосконалення техніки тактичних варіантів, підвищення швидкісних можливостей [2].

Використання відновних засобів у край необхідне й під час змагань. Таким чином, засоби, які звичай застосовуються для відновлення, все ширше є як засоби попередньої стимуляції працездатності спортсменів.

Література:

- Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения. – К.: Олимпийская литература, 2004. – 808 с.
- Карпман В. Л. Тестирование в спортивной медицине / В. Л. Карпман и др. – Москва: Физкультура и спорт, 1998. – 178 с.
- Келлер В. С. Теоретико-методические основы подготовки спортсменов / В. С. Келлер, В. Н. Платонов. – Львов: Украинская спортивная ассоциация, 1993. – С. 32 – 45.
- Похоленчук Ю. Т., Свешникова Н.В. Сучасний жіночий спорт. – Київ, «Здоров'я», 1987.
- Железняк Ю.Д., Івойлов А.В. Волейбол (підручник для ИФК). – М., ФИС, 1991, с. 200-210.

Legal education – the basis of social development

Ergashev Darvon Ulug'bek ugli

11th grade student of school №29 Sharof Rashidov district, Jizzakh region, Uzbekistan.

Annotation: Right education and upbringing as the basic development of society. In this article we are talking about right education, right upbringing, right culture, right literacy, these concepts are scientifically validated, as basic and guaranteeing the formation of democratic and right state.

Key words: right, right culture, right literacy, training and education, right consciousness, harmonious generation, human rights.

Argument

Legal literacy, knowledge and capacity, research and initiative, youth and the future

As we move towards a lawful state, our young people need to be fully aware of laws, major changes in government, and freedoms for individuals and citizens. Today, independent democratic Uzbekistan is forming and developing a democratic civil society. "We are with you," said the President of the Republic of Uzbekistan IA Karimov at the 11th session of the Supreme Council of the Republic of Uzbekistan on December 8, 1992. Undoubtedly, every liberated nation seeks its own path, and seeks to develop its own model of building a new society. We also determine the path of socio-economic, spiritual development and development of the Republic, which is typical for the national state. At the same time, we will build a democratic law-based state and civil society based on a stable and fair market economy and open foreign policy." [1] This requires them not only to know their rights, free-

doms, and responsibilities, but also to practice them in civil society building and reform. Establishment and strengthening of civil society in the country, deepening of democratic reforms, improvement of its legal bases, legal bases, close political and legal activity, level of consciousness and awareness of the citizen. The demand for legal knowledge and culture in the country is on the rise. Indeed, the higher the level of legal knowledge, culture and spirituality of the population, the stronger the rule of law, the stronger our independence. The rules that every person living in a state of law cannot achieve moral and moral maturity without knowing the laws of the state, the laws and legal norms established by society. Legal knowledge and culture are one of the most important factors of the nation's maturity and human development. While the formation of legal knowledge and culture begins with the family, it is theoretically and practically taught, developed and stabilized in educational institutions. "Education should be directed to the

full development of the human personality and to the strengthening of respect for human rights and fundamental freedoms” [2]. The more a person is legally educated, the more highly educated is the moral and ideological, the more enlightened he is. Legal education is also important for building and consolidating a democratic state and civil society. After all, education cannot be a perfect human being without reforming the education process, without conveying the achievements of legal culture, legal enlightenment and enlightenment. It is worth remembering the words of our President: “Reform is not for the sake of reform, but for the sake of humanity and for the benefit of humanity” [3]. The National Program for the Development of Legal Culture in Society, approved by the Oliy Majlis on August 29, 1997, is of great importance in improving the legal education in educational institutions of the country. In particular, the Resolution of the Cabinet of Ministers on May 29, 1998 № 235 was adopted to implement the tasks set in the program of secondary special vocational education. its execution is ensured. Educational programs are organized in educational institutions on the basis of national programs and legal education – legal acts on upbringing, legal culture. Their work plans include activities in cooperation with local courts, prosecutors and police. In addition, a joint action plan for youth education has been developed and events are being organized. Curricula and normative and methodological criteria for legal education and legal education in academic lyceums and vocational colleges, universities and other educational institutions are developed. One of the main objectives of legal education is to teach young people the formation of legal awareness, their respect for society’s requirements, the state’s rules, national customs and traditions. In addition, the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, the State Press Committee of the Republic of Uzbekistan and other interested organizations are working to coordinate the publication of legal literature and

to improve the quality of publications. Because the basis of legal education is the legal literature.

The National Program for the Advancement of Legal Culture in Society states that the State is an integral part of the cultural life of the society and takes special care of the legal culture. The Head of State said: “Legal culture, legal knowledge and material, moral, moral and other ideological factors are formed and developed. Legal culture is a standard for the maturity and awareness of citizens. Only someone with legal knowledge and able to apply it can be considered as legally educated and cultured” [4]. First, there is a problem with providing legal education institutions with legal professionals. To address this, it is necessary to strengthen cooperation with universities and to create a mechanism for involving graduates in institutions. Secondly, there is a lack of methodological guidelines for legal education – educators. It is necessary to develop methodological manuals for effective training of teachers with the involvement of leading scholars, lawyers and experienced lawyers in the field.

This means that we should not only be proud of our achievements in the field of legal education but also remember that there are many shortcomings that we have to do. Indeed, legal education is a key factor and a key pledge to civil society. The legal basis for the stability of the rule of law is the solidarity of law and order in society based on the will of citizens, the protection of their rights and freedoms.

References

- Karimov I.A. O‘zbekiston – kelajagi buyuk davlat // Karimov I. O‘zbekiston: milliy istiqloq, iqtisod, siyosat, mafkura. 1-tom. – T.: “O‘zbekiston”, 1996. 123-bet.
- Inson huquqlari bo‘yicha butun jahon deklaratsiyasi. 26 modda. 1948 y. 10 dekabr
- I.A. Karimov. Inson, uning xuquq va erkinliklari – oliy qadriyat. T. «O‘zbekiston», 2006 y. 62-63 betlar.
- I.A. Karimov. Bunyodkorlik yo‘lidan. – T. «O‘zbekiston», 1996 y. 186 – bet.

Cultural tourism as a factor of development of social and cultural competences of students in tourist activity

Nafasov Doniyor Shernafasovich

The Research Investigator for PhD Degree, Faculty of Pedagogy, Urgench State University, Uzbekistan. E-mail address: nafasovdoniyor@gmail.com

Uzbekistan, on the way of strategic development, pays great attention not only to the economic, political and legal reforms, but also to the social life, culture and enlightenment of the people. The cultural heritage of Uzbekistan is invaluable in upbringing the sense of national pride, patriotism, devotion and humanism of contemporary generation. Introducing cultural wealth to the world public, attracting tourists, to reach it to the youth' consciousness, and get them acquainted with the holy pilgrimages.

Cultural tourism is more developed than other types of tourism in Uzbekistan. The development of cultural tourism is more profitable, since other types of tourism are more difficult to reach in the near future in Uzbekistan. The yield is higher in the provinces that offer cultural tourism than the regions offering recreational tourism. Recreational tourism is a popular form of tourism for many countries. Tourists usually travel to Spain, Italy, France, and Austria for leisure. Leisure travel is diverse and includes entertaining programs (theater, cinema, festivals, etc.), hobbies (hunting, fishing, music, art, etc.). It may also include ethnic tours related to the study of the national culture of the host country. [1]

People are interested in tourism at their early ages. For instance, young people in Uzbekistan travel to nearby cultural sites and

health resorts with friends, classmates or parents. During the tourist trips to the mountains, young people will be able to exercise in the field, improve their physical condition, and develop their knowledge and skills. In the course of these tourist activities, adults will be able to strengthen their work skills and provide cultural time-out.

Tourism is driven by the desire to discover new sites, to look for changes in the environment and to experience impressions, and this term was originally come from French. Tourism mainly involves the entertaining activities of people. In addition, tourism includes meeting with old friends and get relaxation during such trips. Tourism plays an important role in educating the younger generation and its impact on the youth mentality should not be forgotten:

Tourism contributes to upbringing the youth with the patriotic sense! Anyone who travels in his or her own country learns what natural and cultural resources his country owns;

People are proud of their homeland, realizing its historical cultural heritage.

The travel will strengthen the young people, develop their world-outlook, prepare them for independent life, strengthen their love for the country, and prepare them both physically and mentally for the protection of

their country. [2]

At the beginning of the 20th century, the "Traveling Students" movement was emerged in countries such as Germany, Denmark and Belgium. Its charter emphasizes the need for heavy-duty travel to educate the younger generation. Taking into account the political situation of the time, the purpose was to train young people to train their future soldiers by teaching them tourist exercises.

The World Tourism Organization later established in 1967, issued the following slogan:

"Tourism is a global way of providing effective meetings and dialogues between members of various faiths and religions, atheists, and people who are interested in learning about religion." [3]

So, the tourism promotes human values. Therefore, it should be considered not only in physiology, but also as a factor of recreational recovery in the development of the individual and his or her dignity.

Tourism is not only an activity associated with everyday life, recreation and leisure, but also a symbol of the unity of people and the environment. Article 21 of the WTO Declaration signed in Manila emphasizes that psychological factors in tourism must be prioritized over technical and material factors. These factors include: unlimited expansion (from Latin expand, spread), education, superiority of human dignity, recognition of each culture's uniqueness, and preservation of the psychological characteristics and mentality of peoples.

Cultural tourism refers to the activities of tourists interested in the culture, history, ethnography, archeology, folklore, and lifestyle of other peoples. During cultural tourism, people travel to local theaters, national art and folk arts venues to gain a deeper understanding of the cultures of different nations. Even some tourists do not refuse to visit the homes of the locals, which is considered the best way to get acquainted with the culture of the resident.

By the specialists of 'Uz-tour-service' Republican Foreign Trade Economic Unitary Enterprise, established in September, 2000 by the National Company 'Uzbek-tourism' it was noted that the main purpose of tourists is to get acquainted with the world, to get acquainted

with the history and culture of the peoples of the world, to further strengthen the ties. According to these experts, the purpose of tourism is to study the world culture; to get acquainted with human values and architectural monuments created in different regions, to be inspired by the man-made miracles; comparative study of cultures of different peoples; visiting sacred places of worship, performing human duty; and further develop and strengthen cultural and educational ties between people through it.

Cultural tourism lovers are interested in the population of tourist destinations, history (archeology, ethnography, and local history), living conditions and national crafts. However, no matter how strong their desire to get to know the local life, these tourists may likely to abandon their hope, if travelling cause discomfort, difficulty or danger for them. While some of the cultural tourists like to travel in groups of other tourists like themselves, others prefer solo or smaller groups. Some tourists make their own decisions about planning their own journey, such as where to go and how long to stay there. They may also obtain a temporary interpreter from the local community. Some other tourists entrust their travel arrangements to tour administrators.

In short, cultural tourism introduces students to the cultural monuments of the nation and increases their interest in learning about other peoples' cultures.

In order to travel, there must be tourism resources first. There are a lot of resources that can be used to promote cultural tourism in Uzbekistan. For example, there are over 4000 architectural monuments in the Republic. Most of the monuments offered to tourists are of the 12th and 20th centuries. The students may be invited to visit the ancient cities of Samarkand, Bukhara, Khiva and the Nurata mountain range. As well as, the results of archeological excavations in many ancient cities, familiarity with the unique animals in our nature reserves can make a great impression on cultural tourism lovers.

Secondly, the resources for the development of cultural tourism (like other types of tourism) are not sufficient. In other words, the local tourism infrastructure must be well developed. In order to develop tourism infra-

structure, Uzbekistan Airways has become the best airline in Central Asia to develop touristic infrastructure; the service on the route Tashkent – Bukhara has been improved, the high-speed train Tashkent – Samarkand has been launched, besides, the Navoi – Karakalpakstan railroad has been built, and soon the railroad from Karakalpakstan to Khorezm through the Amu Darya is built. The bridge was built and commissioned. Also, a number of new modern hotels have been built and many airports modernized in Tashkent, Samarkand, Khorezm and other regions.

Thirdly, it is necessary to train specialists who will pursue the right marketing policy for promotion of cultural tourism products of Uzbekistan in the international and domestic tourism markets. Since, in the case of intense competition, finding and working with consumers who are interested in our products to attract tourists to our country can only be achieved by a well-known marketing expert who knows the tourism industry well. In order to solve this problem, the Faculty of International Tourism was established at the Tashkent

State Economic University, where qualified specialists for the tourism industry are trained.

In conclusion, one of the most important tasks of today is to develop the tourism culture of the students, to conduct scientific research in this area, to use innovative pedagogical technologies in the educational environment, to develop positive attitudes towards the preservation of our cultural heritage.

It is clear from the foregoing that Uzbekistan has the potential for further development of cultural tourism and its development will promote international relations. The development of international relations brings our people closer to other nations, enhances cooperation among them, and increases the foreign investment and the touristic culture of the youth.

References

- Rochelle Turner, *Travel & Tourism, Economic Impact.*, World Travel & Tourism Council Uzbekistan, 2017
www.economics.uzreport.uz
<http://khorezmscience.uz>

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Искусство как своеобразное средство воспитания

И.М. Арзиматова

Кандидат философских наук, доцент, ФерГУ, Узбекистан.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы воспитания нового человека в условиях гражданского общества, задача рассмотрения искусства как своеобразного средства воспитания.

Ключевые слова: гражданское общество, воспитание, мировоззрение, нравственность, эстетическая культура, эстетическое воспитание, искусство, личность, модель.

Annotation: The article discusses the issues of educating a new person in a civil society, the task of considering art as a kind of educational tool.

Key words: civil society, education, worldview, morality, aesthetic culture, aesthetic education, art, personality, model.

Сегодня гражданское общество поставило на повестку дня задачу успешного воспитания нового человека, воспитания в нём широкого мировоззрения, высокой нравственности и задач, связанных с нормами формирования эстетической культуры. Научно-технические изменения внесли большие изменения не только в жизнь человека, но и в систему его воспитания, выявив новые смысловые грани старых проблем, превратив рациональную и эмоциональную пропорциональность в острую проблему. В их число входит задача рассмотрения искусства как своеобразного средства воспитания.

Во многих произведениях, имеющих отношение к теории эстетического воспитания (Платон, Аристотель, Шиллер, Гегель, русские революционные демократы) искусству отведено именно это место. Однако, несмотря на то, что в эстетической дисциплине данная проблема существует на протяжении долгих лет, она до сих пор не исследована до конца, не раскрыты при-

сущие её свойства и механизмы воспитательного воздействия искусства на человека. Не определив множества теоретических аспектов, невозможно точно проанализировать многогранные диалектические связи искусства и личности. В свою очередь, невозможно достичь более эффективного прогресса воспитательной практики.

В области структуры искусства и личности последние исследования дают новые основания для внимательного изучения своеобразных свойств искусства как важного средства в воспитании человека. Процесс изучения воздействия искусства на личность состоит из множества современных методов и путей методологии, в частности, идеи системы и структуры, двусложной динамичной системы и требует использования в моделировании некоторых граней художественного образа и личностных связей.

В искусстве с целью изображения своеобразных свойств действительности в последние годы ряд исследователей стал применять термин «модель». Например, не-

мецкий ученый-эстетик Х.Редекер пишет: «Наслаждаться искусством – это, в первых, вход в модель вселенной и внимательное наблюдение за ней, как будто видишь по-настоящему, в то же время не по-настоящему, а играючи... Слушатель, получив толчок от произведения, создаёт для себя картину мира, представляет перед глазами подобие литературного изображения» [1]. Модель по обстоятельствам своего возникновения, по своему смыслу и задаче – явление единственное и неповторимое, лишённое недостатков. Вместе с этим присуще только ей свойство направлено на изобретение всеобщей, внушительной вещи. В модели – форма действительности по отношению к оригиналу, будучи одинаковой для всех, выдвинута на передний план. Она отличается своеобразием всей структуры, в качестве собственного выбора модели.

Искусство осваивает мир своим отношением к человеку, в свою очередь, предмет искусства, в качестве ответственного связующего между человеком и миром, проявляется во всей своей очевидности. Эти связи являются спецификой субъективно-объективных отношений и посредством их воплощаются в жизнь все виды человеческой деятельности.

Искусство всеми своими художественными средствами выражения направлено на убеждение людей в то, что в реальной жизни происходит всё точно так же. Как писал русский писатель Ф.М. Достоевский, у настоящего мастера персонажи «почти действительные». Делая акцент на этом свойстве, М.С. Каган связывает его со своеобразными свойствами моделирования действительности искусства. «Модели художественных образов», – пишет он, – будучи моделями научными, отличаются от них, истолковывая мир «между прочим», но и с нашей стороны почти присутствует и стоит в одном ряду с воспринимаемой «иллюзионной действительностью»[2].

В искусстве иллюзия имеет своеобразный вид и модель, берётся в качестве самоизменяющегося объекта. Вместе с этим восприятие искусства со стороны слушателей, зрителей и учащихся сохраняет постоянное нереальное чувство, иллюзионность моделей искусства.

Воспитательная функция искусства – воздействие посредством всех воспитательных каналов воздействия на личность, является своеобразным связующим между двумя системами (модели и личности). В таком случае необходимо предусматривать одностороннюю, гносеологическую цель и признание искусства как своеобразного носителя настоящей красоты, вместе с тем, понимать открытое воздействие со стороны художественных средств на формирующееся мышление искусства [3]. Всестороннее воздействие искусства на личность обладает сложным охватом. Здесь выражены сформировавшиеся впечатления или другие средства, правда является лишь одной составляющей системы всеобщего воздействия.

Искусство является средством всестороннего и сильного воздействия на формирование личности, однако в педагогической практике его широкое применение требует понимания в области искусства, требует быть сведущим, тонко чувствовать своеобразие свойства моделей художественных образов, знания искусного применения накопившихся теоретических знаний со стороны науки.

Литературы

- Редекер Х. Отражение и действие. Диалектика реализма в художественном творчестве. М., 1971, стр.79.
 Каган М.С. Лекции по марксистско-ленинской эстетике. Стр.33.
 Вопросы теории эстетического воспитания. М., 1970, стр. 87-88.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Difficulties to improve pupils' ability of speaking foreign languages in school

Bobomirzayev Bekzod Bozaraliyevich, Kholova Mavluda Karimjon qizi,
Tursunqulova Xadicha Utkir qizi

Students, Samarkand State Institute of Foreign Languages, Samarkand, Uzbekistan.

Annotation: This article describes how to improve speaking skill and usage of some difficulties to increase methods. Additionally, there is given solutions for some problems among pupils while speaking in target language and role of teachers to improve pupils' speaking skills.

Key words: Listening, speaking, writing, reading, methods, techniques, abilities.

There are 4 main areas of studying English. These are: reading, listening, writing, and speaking. They play an important role in learning and teaching English. By reading we read and translate books, stories and novels in English. By writing, we can write stories, fairy tales, and letters mainly to our friends. Listening helps us to understand English speakers or those who speak English. Through speaking, we are able to learn to speak a foreign language as if it were native speakers. As scholar Djalolov said "Improving speaking abilities in the target language plays crucial role in enhancing learning foreign languages process". When we were answering or telling monologue to our listeners, we express our opinion. That is why, learning to speak is a key link, and when we learn to speak we use grammatical and phonetic principles that play an important role in expressing of one's mind. [1.343]

There are several effective and proven ways to teach speaking skills, and here are some of them:

1. The technique of repetition is first used in France and Germany, used by soldiers to learn the language of the enemy. Now it is

used for learning a foreign language. In this case, the teacher says the word, and the students repeat the word spontaneously. As a result of this: Grammatical errors are neglected.

2. The method of communication with native speakers is one of the most commonly used techniques. There is a significant attention for creating convenient atmosphere for the learner to become mainly in communication. However, this method also neglects the grammatical errors. Learners can use this technique with the help of foreign language speakers who use this language as a second language. It is also desirable to reduce the need for the mother tongue.

3. Method of learning how to speak through exercises – this occurs mainly through exercises. In this case, the role of the teacher is not only the observation the training of the learners, but also intriguing students by giving interesting tasks and exercises. Trainees should also practice independently. Teachers make opportunities to self study for their students.

As examples, here some following exercises:

- Telephone Conversation Training;
- Asking for help or asking someone for help;
- Demonstration play of patient and physician interviews in the hospital;

Play the conversation between the seller and the buyer in the market. In this method, the teacher should correct the mistakes of the learners.

4. Comparison Method – The rule of method is the development of speaking by comparing two languages. That is, the student compares his native language and target language which he is learning. The purpose of this method is to develop students' ability to speak and write. In order to do this, the learner creates speech in the native language and translates it into the language he / she is learning, thus enhancing his ability to speak and speak.

We can reveal many such kind of examples. However, in some schools and colleges, as a result of misusing these methods, they encounter some difficulties with the use of these techniques among language learners. Learners suffer from difficulties mostly with speaking.

Reducing the interest towards a target foreign language occurs for especially those who are unable to make sentences in a foreign language, and as a result of this, they speak their native language even during classes. Or else, being afraid of making mistakes when they are speaking in a foreign language can cause the same results. In addition to that, it can be a result of scarcity of listening skills in the foreign language which happened as a matter of fact that shortage of comprehending and working skills in a foreign language for many learners are unable to understand and work. Furthermore, as far as students do not understand listening materials, it will negative affect them to express themselves in ordinary discussions and, as a consequence of this, are separated from the group.

Many students face hardships with learning words by heart in a foreign language, they will learn only simple words. Eventually, they have handicaps when they are speaking and listening in a foreign language. They used to speak whole day their own language prior to learn another language. Therefore, they adapted to use more native language-learners speak the same language during their foreign language lessons. After the lesson, more native speakers use their own language to express their thoughts in this language. Shame on mistakes-many students think that speaking a foreign language is good knowledge of grammar, and they are ashamed to make mistakes because of not knowing grammar. As a result, their interest in the language is diminished.

The role of the teacher in correcting these mistakes is important, that is, it is important for the teacher to improve his or her speech, rather than the role of simply instructor. Almost every student has these shortcomings, and it takes a lot of patience and time to overcome them. In this context, the role of the teacher is vital if the teacher is able to work with each student's shortcomings individually, correct their mistakes, and work together with the student on various exercises, deficiencies will be reduced and completely eliminated.

References

- Jeremy Harmer – “The Practice of English Language Teaching”- © Pearson Education Limited 2007
- J.Jalolov “ Foreign language teaching methodology”, O'qituvchi nashriyoti, T.:2012
- Heather Fry Steve Ketteridge Stephanie Marshall – “A Handbook for Teaching and Learning in Higher Education Enhancing Academic Practice Third edition” 2009
- Dra. María Rodríguez Rodríguez -The importance of teaching listening and speaking skills, 2011 – 2012

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

The role of fun games in english for kids

Alikulova Nodira, Tukhtayeva Gulbahor

Students, Samarkand state institute of foreign languages, Uzbekistan. E-mail address: safinabegim@bk.ru

“Play is our brain’s favourite way of learning” – Diane Ackeman

Among many sources of children’s interest in the language learning process, games seem to be very important. This is because games help children to make and sustain the effort of learning. But, some people consider that the games are unnecessary things in learning process. However, games are significant part of lesson for children during the whole class. It is also, games provide language practice in the different skills- speaking, writing, reading and listening.

Young language learners like playing games during a class and they take part a game with more interest and willingness than other subjects. Games encourage children to interact and communicate. Yet, there are teachers who do not want to play a game think games are waste of time, make noisy in class. However, children learn better when they are active.

Children learn through the process of playing the game. For instance, the rules of game, time management, evaluating of the game and etc. By playing a game, they may be able to understand a new concept or idea, take on a different perspective or experiment with different options.

El Shamy in defines a game as a “ competitive activity played according to rules

within a given context, where players meet a challenge to achieve an objective and win”.

Games provide a context for engaging practice. Every teacher should know children need a lot of practice to practice to internalize important vocabulary and structures. While playing games, children develop a variety of connections with content and can form positive memories of learning. Games develop children’s attention for the class.

If games are perfectly designed, they may become an excellent and essential part of a children’s learning programme. Games are advantageous at this point, because they reduce anxiety, increase positive feelings and improve, self-confidence.

Counting the benefits of games, can be summed up:

Games are learner- centered

Games create a meaningful context for language use

Games increase learning motivation

Games reduce learning anxiety

Games develop children’s creativity.

There are lots of benefits to playing games. When planning lessons, teachers should try to incorporate at least one game a day into one of the key learning areas as either a teaching and learning tool, assessment strategy and motivation.

10 benefits to playing games:

More Motivation

Controlled Competitiveness

Strategy Stimulator

Peer Positivity

Smaller Stress

Mighty Memory

Class Cooperation

Alert Attention

Friendly Fun

New Knowledge

Each benefits has their own aims. For example, Alert Attention.

Playing games requires students to pay great attention to detail. As games can move quickly, when playing a game, a child needs to be alert and attentive.

Games help children to become part of a team as well as take responsibility for their own learning. Games can provide a valuable learning experience in which the children practice and revise language only if they are carefully chosen, according to children's styles of learning.

During the class, teachers may play such kind of games. These games help their lessons which to be perfect.

Games for kids

Pointing to flashcards on walls

Running to flashcards

Red, red, blue

Jumping into hoops

Swapping places

Memory matching

The alphabet game

This game is used for children who is beginner learners. At this game has some cards before the playing. The game helps us to know children's knowledge which is how to learn the letters.

Questions	Answers
Find letter a	Is for apple
Find letter b	Is for banana
Find letter c	Is for cat
Find letter d	Is for duck
Find letter e	Is for elephant
Find letter f	Is for fish
Find letter g	Is for goose

After teaching new method to the class, provide children with a game that will consolidate their understanding and make connections with what they already know. So, students who wants to be an English teacher choose have a lesson with games. This is because games improve children's knowledge and interests for English more.

References:

"Fun English for kids ". Fiona L Cooper

"Advantages of using games in teaching English ".

Abdelrazig Ibrahim

"Teaching English with games " Hana Joy, Katie

Autry

<https://teacher.pl/>

www.teachstarter.com

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Integration of information and communication technologies in enhancing teaching and learning

Usmonjonov Muxammadisxoq Utkirbek ugli, Muzaffarova Sitora Axror qizi

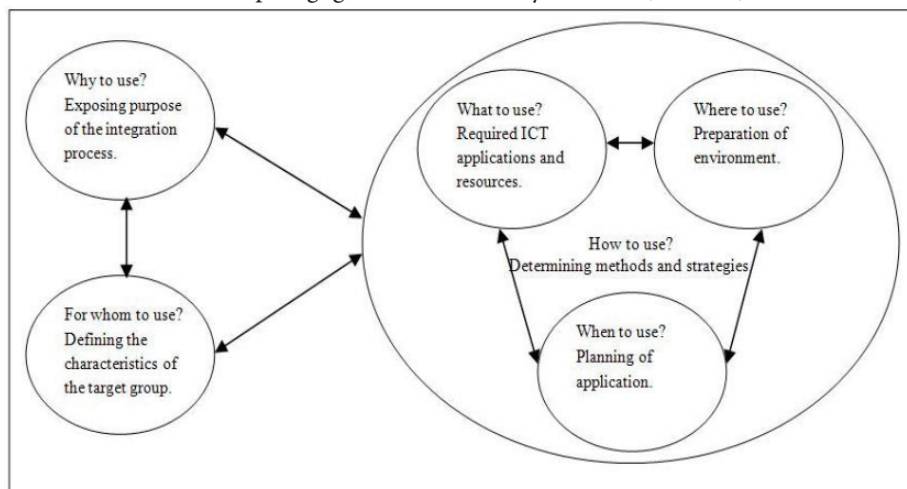
Student of Tashkent University of Information Technologies named after Mukhammad al-Xwarizmi, Uzbekistan.

Many scholars agree that at the dawn of the 21st century education delivery should not continue to be as business as usual. The traditional three Rs-literacy (Reading, Writing, and Arithmetic) is challenged by an unprecedented rapid creation and dissemination of knowledge and information hence the move from an Industrial Society to a Knowledge Society. As Kwando puts it, the Knowledge Society is the society that knows how to use information. For the effective use of information, one needs more than traditional reading, writing, and arithmetic skills. Can ICTs help to meet the educational requirements of the digital era? The answer to this question is not straightforward as it may seem. First of all ICTs are not a certain magic wand that educationists can shake to fix all the educational challenges faced in the current knowledge society. The demands and concerns facing the education enterprise were not created by ICTs and will not be resolved by ICTs either. It is going to be very difficult—if not impossible—for countries to meet the objective of effective learning for all, anywhere and anytime.

Why should ICTs be used in teaching and learning? In answering the question: “Is tech-

nological infusion necessary in higher education?” Miller et al, recognize that technology-based teaching may not be essential in all classes but generally it is most facilitative as a result of providing relevant examples and demonstrations; changing the orientation of the classroom; preparing students for employment; increasing flexibility of delivery; increasing access; and satisfying public demands for efficiency. “The whole purpose of using technology in teaching is to give better value to students”. This better value should also impact the learners/students performance. The effective utilizations of new technologies in education entail both “assimilation” and “accommodation” processes between the existing and novice pedagogical culture.

Integration of Information and Communication Technologies (ICT) into teaching and learning process is a growing field which has variety of definitions according to point of view. Based on the premise that “The integration process should strengthen learning of students”, there was a need to present an integrated point of view in the application of these processes and to develop some concrete examples for teachers.

Unified Model of Integration of ICT Into The Teaching- Learning Process

Accordingly, teachers need to know why and how to use ICT applications and resources. However, in a study by Usual, Mumu, and Demiraslan, it was observed that although teachers stated that they believe in the benefits of the integration of ICT, they did not know how to realize that. This result brought about concrete sample applications support provided for teachers except in-service training and technical support.

This model is not a linear model, but a cyclical model. That is to say, whereas questions on “who”, “why” and “how” are the primary questions to be answered in the integration process, “how” questions should be answered within the context of “what”, “where” and “when”. All the structures formed under the guidance of the questions in the model are taken into account, both individually and as a whole.

By considering that education has been using the technology for expanding and developing different processes of the educational system more than one century, it is not surprising that new technology arrival has raised the interest in obtaining knowledge by various methods of presenting knowledge. Today technology-base education is attainable at the universities of developed countries. Smart schools have made a leap in virtual learning. On-line learning and remote training are

among new education forms in the new century. By evolving the learning environments at the beginning of 21st century, individuals and societies put heavy responsibility on the shoulder of educational institutions and their traditional structures by their increasing need of education. Today various informational and communicational technologies have the ability of facilitating the education and learning process. Beauchomp & Parkinson, in a study under the title of «The students view of sciences during transferring from rich technology environment at the elementary course to the high school with low technology equipment» concluded that although the high school students were annoyed by insufficient access to computers and other information technologies, they enjoyed the course by the efforts of sciences teachers.

ICT integration is a comprehensive process of applying technology to the educational system to improve teaching and learning. Its success depends not only on the availability of technology, but also heavily on the pedagogical design. Though there is no one formula for determining the optimal level of ICT integration in the educational system, creative teachers at all levels of education have always found ways to incorporate innovative teaching aids and strategies in their classes.

References

- Robinson, Rhonda; Molenda, Michael; Rezabek, Landra. "Facilitating Learning" (PDF). Association for Educational Communications and Technology. Retrieved 18 March 2016.
- Richey, R.C. (2008). "Reflections on the 2008 AECT Definitions of the Field". *TechTrends*. 52 (1): 24–25. doi:10.1007/s11528-008-0108-2.
- D. Randy Garrison; Terry Anderson; Definitions and Terminology Committee (2003). *E-Learning in the 21st Century: A Framework for Research and Practice*. Routledge. ISBN 978-0-415-26346-7.

Дошкольная образовательная организация и семья: взаимодействие ребенка и педагога

Махмутазимова Юлдуз Рахматовна

Самостоятельный соискатель, Институт переподготовки и повышения квалификации руководителей и специалистов дошкольных образовательных учреждений, Узбекистан.

Аннотация: В этой статье говорится о дальнейших путях развития совместной работы в дошкольном образовании по развитию устной речи с детьми. Также в этой статье говорится о расширении совместной работы, воспитателей и родителей, даются методы в успешной совместной работе с семьей и участниками педагогической деятельности.

Ключевые слова: ДОО, семья, воспитатели, дети, родители, у, подготовка, совместная деятельность, отношения, воспитания, взаимодействия, родительские собрания, стиль, общения.

Введение

Семья и детский сад – два воспитательных феномена, каждый из которых по-своему дает ребенку социальный опыт, но только в сочетании друг с другом они создают оптимальные условия для вхождения маленького человека в большой мир. Только в гармоничном взаимодействии детского сада и семьи можно компенсировать и смягчить друг друга.

Когда родители становятся непосредственными творцами интересной жизни детей и в детском саду и дома возникает интерес и доверие, что позволяет узнавать о культурных традициях других семей, о различных подходах к воспитанию. Это помогает в дальнейшем избежать проблем в детско-родительских отношениях и быстрее находить верный выход из трудной ситуации.

Нельзя останавливаться на достигнутом, нужно продолжать искать новые пути сотрудничества с родителями. Ведь у нас

одна общая цель – воспитывать будущих созидателей жизни. Каков человек – таков мир, который он создает вокруг себя. Хочется верить, что наши дети, когда вырастут, будут любить и оберегать своих близких.

Воспитание в семье – прежде всего общение, которое отличает особый тон, «присоединение» к внутреннему состоянию ребёнка, непосредственное влияние на него. В общении решается задача – совершенствовать взаимодействие с ребёнком, изменение его состояния и поведения. Однако семья таит в себе и определённые сложности, противоречия, недостатки воспитательного воздействия.

Основная часть

Многие дошкольные организации, как города, так и села, сегодня ориентируются на поиск таких форм и методов работы, которые позволяют учесть актуальные потребности родителей, способствуют формированию активной родительской позиции. Со-

временные условия деятельности дошкольных организаций выдвигают взаимодействие с семьей на одно из ведущих мест.

С целью разрешения основной выявленной проблемы – недостаточно тесных и доверительных отношений педагога с семьей – был разработан проект “Навстречу друг другу”. Детский сад вместе с родителями несёт ответственность за становление личности ребёнка.

А как привлечь семьи к участию в жизни детского сада?

Как сделать так, что бы от этого процесса получали удовольствие и дети, и педагоги, и сами родители?

Практика работы в детском саду показала, что родители интересуются, что происходило с ребёнком в течение дня, какие достижения или трудности принёс ему день; а воспитатели получают от родителей информацию о долгосрочных целях, надеждах и чаяниях в отношении будущего их ребёнка и семьи, однако:

- между педагогами и родителями нет достаточного взаимодействия;
- у родителей наблюдается педагогическая и психологическая непросвещённость;
- отсутствует интерес к традиционным (к средней группе падает), формам общения: собрания, консультации, беседы;
- со стороны родителей уделяется недостаточное внимание к личности ребенка;
- дети излишне интеллектуализированы и заорганизованы.

Родителями были предложены наиболее интересные, новые и приемлемые в детском саду формы работы, поэтому я решила заняться проблемой “Новые формы сотрудничества с семьей”. Мною условно были выделены три направления работы:

– детско-родительские отношения – сотрудничество педагогов и родителей. – взаимодействие ребенка и педагога

В процессе работы проведены следующие исследования:

- Эмоциональное самочувствие дошкольника в семье и в ДОО
- Детско-родительские отношения
- Стиль семейного воспитания
- Стиль общения педагога с родителями

Детские годы – самые важные в жизни человека. И как они пройдут, зависит от взрослых – родителей, педагогов.

Литературы

Государственные требования к развитию детей раннего и дошкольного возраста Республики Узбекистан Т-2018 г

Государственная учебная программа дошкольного образовательного учреждения «Илк кадам» Т-2018 г

П.Юсупова « Дошкольная педагогика» Т-1997 г
Котова Е.В. Детско-родительские отношения в различных типах семей: монография. Красноярск: РИО КГПУ им. В.П. Астафьева, 2004. 156 с.

Немов Р.С. Общая психология. М. Просвещение -ВЛАДОС 1995.г 576 с

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Система образования малайзии: период британской колонизации

Турдиева Дилафруз Махмуджановна

Преподаватель кафедры, Юнеско по религиоведению и сравнительному изучению мировых религий, Международная исламская академия Узбекистана, Узбекистан.

Аннотация: Исследований, выполненных в отечественной науке и опирающихся при этом на первоисточники, совершенно недостаточно. Особое внимание в статье уделяется рассмотрению системы образования в период Британской колонизации.

Ключевые слова: Малайзия, образование, помощник директора, колледж имени Султан Идрис, сельское хозяйство.

Annotation: Research carried out in domestic science and relying on the primary sources is completely insufficient. Particular attention is paid to the study of the education system during the period of British colonization.

Keywords: Malaysia, education, Assistant Director, College named by Sultan Idris, farming.

До британской колонизации образование в Малайзии было неформальным и ограничивалось приобретением жизненно важных для выживания навыков, таких как рыбалка и сельское хозяйство для мальчиков, кулинария и шитьё для девочек. Если ученик хотел продолжить учёбу, он должен был посвятить свое время учению и жил с гуру, обучаясь различным навыкам. Более продвинутый тип образования в этот период основывалось на исламских знаниях. Студенты изучали Коран под опекой хатиба, в хижине, или в его доме и мечети.

Хотя в те времена были христианские миссионерские школы, которые были созданы во время португальской и голландской оккупации, они не получили большого отклика от малайской общины, которая боялась, что христианство повлияет негативно на их детей. Во время британской

колонизации было четыре типа школ. Это были школы с английским, средне-малайским, китайским и тамильским языками. До 1858 г. малайские народные школы получали поддержку от Ост-Индской компании. Это были те годы, которые малайские народные школы подвергались контролю со стороны правительства. В местных школах на малайском языке учебная программа была элементарной и достаточной для удовлетворения потребностей жителей. Студентов обучали основным трем навыкам чтению, письму и арифметике. В дополнение к этому преподавались другие академические предметы, такие как малайская история и география.

Несмотря на то, что в то время образование было бесплатным, малайское народное образование получило мало внимания от малайского общества. Преимущества

такого образования казались для малайцев банальными, а такие навыки, как чтение, письмо и арифметика, играла незначительную роль в жизни сельского населения. Также, дети помогали в выполнении обязанностей дома или в поле, и это очень способствовало низкой посещаемости школ. В связи с этим британское правительство было вынуждено ввести обязательное образование в конце 1880-х и начале 1890-х годов. Малайским руководителям было поручено поощрять родителей отправлять своих детей в школу. Благодаря этим усилиям британцев число учащихся в малайских национальных школах увеличилось до 8 000 в 1909 году, число малайских национальных школ в Федеративных и не Федеративных Малайских штатах также увеличилось.

1916 год был действительно значительным годом в истории малайского образования и положил начало ряду новых постов для китайского и индийского образования. В том же году британское правительство учредило должность помощника директора по образованию малайских школ. Три года спустя появился главный инспектор для английских школ. В 1924 году была создана должность помощника директора по образованию в китайских школах, и, наконец, в 1930 году появился инспектор по тамильским школам.

В то время как малайские народные школы предоставляли образование только на начальном уровне, курсы подготовки учителей организовывались в Малайском колледже в Сингапуре, Малакке, Маганге, Пераке, учебном колледже имени Султана Идриса в Танджунг-Малиме, Пераке, в 1935, в Малайском женском учебном колледже в Малакке.

Учебный колледж имени Султана Идриса был основан в 1922 году. Однако, в отличие от большинства других педагогических колледжей тогда и сейчас, был на-

целен на то, чтобы обеспечить учителей начальными навыками садоводства и ведения сельского хозяйства. Затем эти учителя отправлялись в отдаленные деревни и обучали фермеров новейшим научным методам в сельском хозяйстве и фермерства. Студенты, поступившие в эти школы, имели возможность получить технические и торговые навыки. Некоторые из них даже сдавали экзамен Кембриджской высшей школы.

Первая английская школа была основана в 1816 году Р.С. Хатчингсом в Пенанге и известна как «Бесплатная школа Пенанг». Вскоре последовали другие английские миссионерские школы как, «Старшая школа Малакка» (1826 г.), «Бесплатная школа Сингапура» (1834 г.) и «Институт Виктории» (1893 г.). Однако в начале 20-го века эти миссионерские школы испытывали финансовые трудности и в конечном итоге были переданы британскому правительству.

Английские школы были наименее популярными среди малайцев из всех различных типов школ, которые существовали в Малайе в конце 19-го и начале 20-го века. Как мы видим, система образования не была синхронизирована во время британской колонизации и в значительной степени оставалась отдельным этническим группам. Существовали различные типы школ, которые обслуживали определенную этническую группу, используя средства обучения, которые варьировались в зависимости от каждой из этих этнических групп.

Литературы

- Roshani Hashim. Educational Dualism in Malaysia: Implications for Theory and Practice. Kuala Lumpur: "The other press". 2011. 271 p.
- Muslehuddin, Mohammad, Sociology and Islam: A Comparative Study of Islam and Its Social System, Kuala Lumpur: Islamic Book Trust. 1999
- Martin Rudner. South East Asian Studies, Vol. 15, No.1, June 1977.

Автолиты – новые объекты изучения в магматических породах ауминзатау (западный узбекистан)

Амиров Элмурод Мансуриддин угли, Карабаев Маматхон Садирович,
Оролов Азиз Каимжанович

Институт геологии и геофизики им.Х.М. Абдуллаева Госкомгеологии РУз.

Аннотация: На основе изучения состава, петро и геохимических особенностей включений и вмещающих их гранитоидных пород установлена их идентичность и сделан вывод о соответствии меланократовых обломков к более ранней фазе рассматриваемого гранитоидного комплекса и они отнесены их к группе автолитов.

Ключевые слова: Ауминзинский интрузив, гранодиориты, граниты, диориты и кварцевые диориты, минеральный состав, петрохимизм, автолиты.

Annotation: Based on the study of the composition, Petro-and geochemical features of inclusions and granitoid rocks containing them, their identity is established and the conclusion is made that the melanocratic fragments correspond to the earlier phase of the granitoid complex under consideration and they are assigned to the autolith group.

Keywords: Auminzinsky Intrusive, granodiorites, granites, diorites and quartz diorites, mineral composition, petrochemistry, autoliths.

Проблема образования мафических включений округлой формы в кислых интрузивных породах давно привлекает внимание исследователей. Как известно, включения играют очень важную роль в познании особенностей состава, условий локализации вмещающих их магматических тел и позволяют судить о специфике состава магмогенерирующей среды и об условиях зарождения магм [1-3]. В сводной работе Х.Д. Ишбаева [2] проведено типизация включений в магматических образованиях, где автолиты рассматриваются как фрагменты глубинных пород, реститами, продуктами интрателлурической кристаллизации и другие. В целом, они представляют собой продукты более ранней консолидации маг-

мы, т.е. образования, генетически связанные с породами, образующиеся в связи с эволюцией магматических очагов. В данной работе рассматриваются морфологические особенности и вещественный состав включений в гранодиоритах Ауминзинского интрузива в Центральных Кызылкумах (Западный Узбекистан). В центральной и северо-западной части интрузива в гранодиоритах обнаружены многочисленные включения темноцветных обломков. Форма их разнообразная: округлые, яйцевидные, сглажено-округлые, размер которых колеблется от 3 см до 1,5 м в поперечнике. Контакт с гранодиоритами четкие. Следует отметить, что эти включения встречаются только в гранодиоритах основной фазы.

Аналитические методы. Для изучения данных включений в гранодиоритах применялись современные методы: пороодообразующие минералы изучались под поляризационным микроскопом “Nikon ECLIPSE LV100N POL”; методом ICP-MS были определены концентрации петрогенных и рудообразующих элементов во включениях и вмещающих гранодиоритах; на основе определения химического состава построены диагностические диаграммы и выявлены петрогеохимические параметры пород. Результаты петрографических, минералогических, петрохимических и геохимических исследований обработаны с использованием программных продуктов Petro Explorer и др. Микроскопическими исследованиями установлено принадлежность включений от диоритов и кварцевых диоритов до монцогранодиоритов. Они внешне темно-серые породы порфирированного строения с неравномерной зернистой основной массой, в сочетании призматически-зернистой и пойкилитовой структурой. Состав представлен плагиоклазом (олигоклаз-андезин, 60-70%), моноклинным пироксеном (2-3%), роговой обманкой (15-20%), биотитом (5-10%), калиевым полевым шпатом (3-5%) и кварцем (5-7%). Состав и петрохимические особенности включений и вмещающих магматических образований отражены в специальных таблицах (рис. 2а). Включения, по сравнению с вмещающими их гранодиоритами, характеризуются относительно повышенным содержанием окислов титана, алюминия, железа, магния, кальция, натрия и низким – кремнезема и калия, что сказывается на их минералогическом составе, которое приведено выше. На диаграмме TAS включения попадают в поле нормальных кварцевых диоритов и гранодиоритов, тогда как вме-

щающие гранодиориты и граниты образуют компактное поле в рядах нормальных пород.

Составы включений и вмещающих гранитоидов Ауминзинского интрузива образуют единый тренд на бинарных диаграммах Харкера по всем окислам по отношению к кремнезему, что свидетельствует об их родственном характере.

Распределение микроэлементов и суммарного содержания редкоземельных элементов в породах Ауминзинского интрузива идентичны как в гранодиоритах, гранитах, так и в изучаемых включениях.

Приведенные результаты исследований позволяют сделать заключение, что меланократовые включения, обнаруженные в Ауминзинских гранитоидах, по петро- и геохимическим особенностям относятся к родственным образованиям по отношению к гранитоидам и являются представителями более ранней фазы рассматриваемого гранитоидного комплекса, что позволяет отнести их, по классификационным признакам [2], к группе автолитов. Последние, по видимому отражают характер гравитационной дифференциации единой магматической камеры, формировавшей указанные разновидности интрузивных пород.

Литературы

- Г.А. Валуи. Образование автолитов в гранитоидах как флюидно-магматическое расслоение расплавов //Тихоокеаническая геология. 1997. Том 16. №1. – С. 11-20.
- Ишбаев Х.Д. Ксенолиты и гомеогенные включения в магматических образованиях (на примере Кызылкумо-Кураминского окраинно-континентального вулканического пояса). –Т.: ГП “МРИТИ”, 2016. – 176 с.
- Ферштатер Г.Б., Бородин Н.С. Петрология автолитов в гранитоидах //Изв. АН СССР. Сер. геол. -1976.- №2.- С.36-48.

The importance of psycholinguistics in teaching english

Rukhsat Baratova, Nodira Rakhimova

Navoi State Pedagogical Institute, Navoi, Uzbekistan. E-mail address: ruhsatbaratova@gmail.com

Abstract: The article outlines the significance of psycholinguistics and its role in overcoming the language barriers of non-native students of higher educational establishments.

Key words: Psycholinguistics, discipline, behaviour, speech, accent, intonation

Аннотация: В этой статье рассматривается важность психолингвистики и ее роль в переступлении языкового барьера для ВУЗов стран не говорящих на английском языке.

Ключевые слова: психолингвистика, дисциплина, поведение, речь, акцент, интонация.

English is spoken in almost every country in the world. It is gaining popularity almost everywhere. This is also being applied in our country as well as other countries. In higher educational institutions of the Republic of Uzbekistan, there are faculties of foreign languages; most of them are aimed at learning and mastering the English language. For that reason students of the faculty are taught various disciplines such as grammar, writing, reading, listening and speaking.

From my own experience, I realized that the most difficult of this process is the conversational style. At Navoi State Pedagogical Institute, the faculty of English languages and literature prepares future specialists who must be fluent in speaking English. Before entering the university, students do not have the opportunity to practice their English which leads to many challenges for both students and teachers. Relying on my own experience, I realized that there is a certain barrier, not only for me, but also for other students. Knowing three main skills: reading, grammar, and writ-

ing makes it impossible to learn to speak English confidently. It is not easy for students to start speaking English in class as the language barrier plays a significant role.

In the middle of the last century, a new direction in science called psycholinguistics appeared. Psycholinguistics – the study of the relationships between linguistic behaviour and psychological processes, including the process of language acquisition. Within the framework of psycholinguistics, there are studies focused on the philosophical aspects of linguistics and psychology. With this subject, teachers would be able to eliminate the language barrier in students.

These include works on the interaction of language and thought; language and consciousness. The subject of psycholinguistics is the relationship of personality with the structure and functions of speech activity.

There are several definitions of psycholinguistics. One of them is this: psycholinguistics is a science that studies the processes of speech formation, as well as the perception

and formation of speech in their correlation with the language system.

This definition notes that psycholinguistics has three subject areas:

- 1) The production of speech;
- 2) Speech perception;
- 3) Formation of speech.

In each case, it is assumed that psycholinguistics refers to those aspects of these types of speech activity that are conditioned by the language system. With this approach, the subject of psycholinguistics can be the processes of speech production and perception in their correlation with the physiological and mental state of the communication participants. Here, the processes of speech are not related to the language system, but to the person, to his/her psyche.

In psycholinguistics, there are a number of problems affecting areas related to cultural studies and national psychology. In particular, the General statement is that the differences in the language picture of the world are caused not only by the structure of the language, but also by different views of the world by native speakers of this language.

National cultural features of communication are manifested in at least two aspects. This is, first, the ratio of language, thinking, memory, communication, and in general, the place of language in different types of human activity. Second, these are processes and means of communication that have national specifics.

In our institutions, little attention is paid to the development of spoken language where more practice is needed. Students of our Institute are given one-month practice once a year at schools, but this is not enough to master full spoken language at the free level. This is quite enough for students who want to complete only a bachelor's degree, but for students who want to complete a master's degree and become philologists or translators, they need to have practice in places where they can use their foreign language. Students must learn how to think as native speakers, to understand their accents, intonation etc. After all, communication only with the teacher is not enough. Students should be assigned unusual research projects related to different fields, so that students may try themselves in different spheres. The study and understanding of the role of psycholinguistics in the English language teaching methodology plays an important role for the production of qualified specialists with good command of English language.

References

- Tsygankova V. 2013. "Psycholinguistic bases of speech development methodology", Yekaterinburg, Russia.
- Sorokin Yu.A. 2001. "Text and its study using linguistic and psycholinguistic techniques", Russia.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Developing reading skill in using integrated skills

¹Nazaraliyeva.M.A., ²Saydaliyeva M.U.

¹Lecturer, Fergana Polytechnic Institute, Uzbekistan.

²Student, Fergana Polytechnic Institute, Uzbekistan.

Annotation: The goal of this article is to identify the integration of the four skills of the English language reading and listening comprehension, written and oral expression in lessons of Higher education observing the way in which they are taught to determine if the application of the Integrated-skill.

Key words: Integrated skills, comprehension, vocabulary, interaction, combination, listening, speaking, writing, literacy, development, connection.

Аннотация: В этой статье идёт речь о том, как важно интегрировать навыки в обучение английского языка. Эти навыки- читать, слушать, писать и говорить. Навыка чтение играет большой роль при обучение иностранного языка.

Ключевые слова: интегрированные навыки, лексика, взаимодействие, сочетание, прослушивание, считывание, говорящий, письменный, грамотность, развитие, соединение.

Integrated Skills focuses on the four main English skills – reading, writing, speaking and listening. Students will learn the basic skills they will need to communicate basic needs in English but gaining reading skill can be problematic because of several reasons. They will have a lot of opportunities to practice in class and will learn skills they will need to communicate with English speakers outside of the classroom and to improve their comprehension in reading material. This article is about to mix four skills to achieve good results in reading.

Reading is a skill many people take for granted, but the act of reading and properly comprehending a text is a complex and interactive process. It requires several different brain functions to work together and most often requires one to puzzle through multiple layers of context and meaning. Reading comprehension is the understanding of what a

particular text means and the ideas the author is attempting to convey, both textual and sub-textual. In order to read any text, your brain must process not only the literal words of the piece, but also their relationship with one another, the context behind the words, how subtle language and vocabulary usage can impact emotion and meaning behind the text, and how the text comes together as a larger, coherent whole. As you can see, reading comprehension involves many processes happening in your brain at once, and thus it can be easy for some aspects of a text to get lost in the muddle. But the good news for anyone who struggles is that reading comprehension is a skill just like any other. It must be learned through practice, focus, and diligence, but it absolutely can be learned. Reading and comprehension rely on a combination of vocabulary, context, and the interaction of words. So you must be able to understand each moving

piece before you can understand the text as a whole. Enriching vocabulary can be processed through listening and speaking. It is essential for teachers to teach comprehension strategies, such as identifying and stating main ideas, summarizing and retelling, generating and answering questions, and using graphic organizers or story maps to aid in the recall of stories or information from expository text.

Discussion of text, development of vocabulary and background knowledge, and analytic thinking can all be done through oral language and discussion before students are able to read material that is challenging enough to teach comprehension. Other than that students can learn new words from podcasts, interviews, radio news while listening them. The same applies to listening to music. Before you listen, you must know some background about the genre, composer or piece. While you listen, you are concentrating on the experience by becoming familiar with the music as you listen to it many times. After you listen, you interpret what you have just experienced by making judgments about the music. Knowing the background of the music we listen to can be beneficial. We can learn about the composer, the time in which he/she lived or the style of the piece. Learning about and playing some of the instruments that are used can also provide students with some good vocabulary to use later as well as using vocabulary words learned in music class. Oral language plays an important role in the development of literacy skills. Listening helps improve speaking skill and speaking increases reading comprehension. While speaking people try to explain their opinions with words. In reading, they should catch the meaning. The link between speaking and reading is mean-

ing. For many years reading and writing were (and sometimes still are) taught separately. Though the two have usually been taught by the same person. But reading and writing are more interdependent. One of the primary reasons that we read is to learn. Especially while we are still in school, a major portion of what we know comes from the texts we read. Since writing is the act of transmitting knowledge in print, we must have information to share before we can write it. Therefore, reading plays a major role in writing. At the same time practice in writing helps, children build their reading skills. This is especially true for younger children who are working to develop phonemic awareness and phonics skills. Phonemic awareness develops as children read and write new words. Similarly, phonics skills or the ability to link sounds together to construct words are reinforced when children read and write the same words. For older children practice in the process of writing their own texts helps them analyze the pieces that they read. They can apply their knowledge about the ways that they chose to use particular language, text structure or content to understand better a professional authors construction of his or her texts.

References

- Integration of the four skills of the English language and its influence on the performance of second grade high school students. Chile 2011
- Oxford, Rebecca. (2001) Integrated Skills in the ESL/EFL Classroom. ESL Magazine, Vol. 6, n°1, January/February 2001.
- <https://www.k12reader.com/the-relationship-between-R-&W>.
- <https://keystoliteracy.com/blog/listening-reading-comprehension-link/>

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Tourism – is a modern means of aesthetic education

B. Mirzarakhimov

Lecturer, Fergana State University, Uzbekistan.

Annotation: The article speaks about the formation, education and upbringing of the aesthetic tasks of tourism. Also the dialectical analysis of the combination of tourism historically and modernity.

Keywords: Aesthetic education, tourism, pilgrimage, enlightenment, gnoseological practice, Islam, aesthetic-emotional.

Aesthetic upbringing is a complex and multifaceted process that is related to one's thinking and outlook. In these processes, we can see that the aesthetics are practically self-evident through the culture of tourism. Not only does man enjoy the beauty and the beauty through his travels to nature, but he also masters it delicately. Tourism not only actively promotes human creativity, but also enhances their ability to understand and appreciate their aesthetic value. Tourism develops a culture of aesthetic attitude to nature and social processes of society. It also serves to instill a sense of grandeur in our historical spiritual heritage, to create a sense of national pride and national pride. For this reason, tourism is an important means of aesthetic education with the creation of material and spiritual beauty.

Hussein Voiz Koshifi commented on the issues of travel ethics and aesthetics and content. "... If they ask you why they are going to travel, answer that Sufis travel for three things: to visit the great saints, or to see the nobility of the soul, or the nobility of the martyrs who have taken the path of teaching. The benefits of traveling are, first of all, beneficial to the body's quality, as the air changes and

the muscles harden, as the action reduces body moisture and improves blood circulation. Secondly, the saints have a great reward for visiting the grave of great people. Third, laziness eliminates laziness, because staying in the same position will result in sluggishness and illness, and the body's nutrients and water shortages. Fourth, it removes sorrow and sadness, because the more a person goes on traveling, the harder it is for him to travel. Seventh, traveling brings more knowledge, because there is much to be learned while traveling." [1]

According to the 15 th-century scholar Hussein Voiz Koshifi, the rules developed by aesthetics have something in common with tourism. It is not hard to know how tourism is aesthetic education today. As it turns out, tourism in social development is a moral phenomenon that becomes a value, a means of aesthetic upbringing that meets both material and spiritual needs.

The aesthetics and principles of tourism in some ways also determine its main objectives. We will try to address these tasks.

Forcing is the main task of tourism. Travel is a spiritual process that cleanses the human heart.

The process of travel requires that a person turn away from bad manners and strive to be kind, to remove all worldly desires from the heart. As a result, it rises from impurity to purity. It cleanses the human heart and creates what it needs in everyday life, reflecting its true state: pure as water, crystal clear, glass-like.

Pilgrimage means going somewhere. A pilgrimage is, in essence, a pilgrimage to sacred sites, to the graves of saints and to cemeteries. [2]

According to Islamic belief, seeking help from the spirit of the saint is viewed as shirk and is considered a grave sin. Instead of asking the pilgrims for their salvation, it is better to pray for them and to give their charity to the soul of the rewards of charity. When visiting the shrines of saints, it is usually recited and prayed for the deceased.

Education is also one of the main tasks of tourism. Tourism also plays an invaluable role in bringing young people the different views of ancestors about the shrines as sacred value. In particular, the visit of the younger generation to the shrines serves as a platform for communication between young people and the elderly, and it is important for them to gain valuable information about their history, traditions and values, customs and ceremonies, and to expand their spiritual outlook.

Well-known British sociologist J.Urri has interpreted tourism as a social program, a modern way of knowing the world. [3] In this context, tourism is focused on the increasing

awareness of knowledge through the aesthetic and emotional effects of a person. In this sense, tourism can be called a gnoseological practice.

The task of upbringing. Tourism as a teacher influences human emotions, evokes aesthetic experiences, and thus develops the ability to distinguish evil from good. The educational task of tourism is to gain knowledge and experience as a result of the journey, and to become more empathetic, to overcome difficulties, to miss and cherish the country, to respect the views and customs of other nations. Tourism plays an important role in the growth of human outlook and spiritual maturity. [4]

The following can be summarized as the modern means of tourism in promoting aesthetic education. Tourism is a process designed to meet human aesthetic needs, enabling you to see, learn and enjoy aesthetic places. Tourism as an integral part of the spiritual upbringing promotes harmonious development of a person in aesthetic processes

References

- Hussain Voiz Kashifiy «Futuvatnomai Sultoni» Tashkent Publication of A.Kadyri's People's Heritage, 1994, P. 62.
- Osman Hasil. Oddness. – Tashkent: NUUU “Uzbekistan”, 2016. – P. 268.
- Urry J. The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies. London: Sage. 1990. P. 2.
- B.H. Mirzararakhimov NamEU Scientific Bulletin, 2019 issue 1., Pages 140-145.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

The effects of educational games on pupil speaking during the lesson

Rajapova Nasiba¹, Jumaniyazova Guzal²

¹Teacher, Khorezm Specialized School of Art, Urgench, Uzbekistan.

²Master student, Urgench State University, Urgench, Uzbekistan.

E-mail address: article_01@mail.ru

One of our main goals is to radically reform the quality of education and increase the number of competitive cadres in the country, which is one of the main components of the social sphere in Uzbekistan. President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyayev, the Fourth Section of the Strategy of Action for the Development of Uzbekistan for 2017-2021, adopted on February 7, 2017: Education in Social Sphere Special attention is paid to measures aimed at improving and developing the industry. At the same time, the role of educating the younger generation in primary education is enhanced, and research and implementation is a unique process.

State educational standards aim to improve pupils' ability to express their thoughts and ideas clearly and in oral and written form. It emphasizes that mother tongue is an important process not only in education but also in the whole education system, with a focus on this process. It is well known that speech is a means of expressing one's thoughts, through which a person expresses pupil's own thoughts and feelings. Not only do elementary school learners use memorizing techniques, such as memorizing, explaining or repeating words,

but also using technologies that help them improve classroom performance and pupil learning.

Nowadays, one of the main tasks of primary education is to ensure that the acquired knowledge is well-grounded and well-grounded, to develop creative thinking in the development of the skills and abilities to apply it, and to create the skills Increasing wealth and developing the ability to reach audiences is a pressing issue.

From this point of view, modern pedagogical factors, tools, techniques are applied to the teaching process in the elementary textbooks and native language textbooks in normalizing the verbal and written speech of the pupils and their proportionality. and the use of technology will prepare the ground for the development of the child's initial speech culture competence. Given that children move from game activities to learning activities in the primary school, based on their age and psychosocial characteristics, they are a key tool in developing a world of gaming and self-awareness and the development of connected speech. is calculated. Here are some of the games that pupils are very interested in.

“The Truth and the False” educational game

This game can be used by all subjects. If a teacher confuses the current rule, the student must reply by lying and correcting the actual form. For example, what are the words for the symbol of the person and thing, and what? answers to your questions. So what are the words that the reader lied about, the symbol of the person or thing? what kind of The answer is yes. This is how the game will look. This game improves the ability of the pupil to think logically, think and express their opinion.

“The map of the road” educational game

Pupils are asked to describe the road to school or home. Pupils monitor and study the destination, destination and return for several days. They are then presented orally. In this game that requires effort and attention, the pupil has the necessary tools to instill a sense of attachment to the environment. Using these games helps pupil develop speech, develop vocabulary, and develop basic skills such as independent thinking.

“What do we use?” educational game

This educational game give pupils the name of the subject that can be used as often as possible. Each pupil is welcome to comment. For example, you can use the board. There are different ways to use it: practice writing on a whiteboard and writing examples, drawing and so on.

The teacher is the subject of several pupils who play this game. Pupils gather information on the topic at home and serve as the lead speaker in the classroom. For example, «Motherland is as sacred as a temple», «Let's save nature, friends!» And «My favorite hero». At the end of the lesson, the “Best Speaker” will be identified and the other pupils will be nominated.

“My story” educational game

The teacher writes a few words on the blackboard. For example, Dilfuza, windows, books, snow. Pupils independently create storytelling. Not only will the vocabulary in-

crease, but they will also develop grammatical spelling skills. When a teacher encourages active pupils, the pupils' self-confidence and activity increase.

“Against swim the flow” educational game

This game helps develop logical thinking and speech. The game can be played individually or as a group. In the context of the game, the teacher says a word to the reader, and the student must find a word that is contrary to the meaning of the word. For example: dark and light day and night, big and small, low, bitter, sweet, long, short, hard-working, lazy.

“Find the excess” educational game

This game is played without pictures. The pupil or children are given the words of one group and the name of one subject belonging to another group. For example, apples, pomegranates, carrots, grapes. The student should be asked to base his or her opinion on what they are saying. Not only will these games help you to develop your thinking, but it will also contribute to speech growth. Playing individually is a good idea, and when competing in a group, it increases the interest of pupils.

It is essential for pupils to develop themselves as freelance thinkers and creators. They need to be comprehensively developed. It is necessary. The new model of education will lead to the formation of a free-thinking individual in society. The foundations of all moral and ethical virtues are strong only if they are formed from childhood.

References

- Mirziyayev Sh. “Strategy of Development of Uzbekistan for 2017-2021”, “Uzbekistan”, Tashkent – 2017
- Kosimova K., Matchonov S. and others. Methods of teaching native language. Tashkent, 2009
- Pedagogy. Textbook for Bachelor Degree in Teacher Education and Pedagogical Education. Tashkent, 2010
- Matchonov S. and others. Organization of elementary school lessons based on pedagogical technologies. Tashkent

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Improving the quality and efficiency of the use of project in educational process in academic lyceums

K. D. Djakaeva, G. P. Xolmuratova

Teachers of the academic lyceum of Karakalpak state University, Nukus, Republic of Karakalpakstan.

Abstract: Academic lyceums deal with the projection of educational processes and the development of independent learning skills.

Keywords: quality of education, skills, independent knowledge, talents, skills, projection.

Raising the next generation is a delicate, demanding and responsible process. It is important to closely monitor the formation of students as teachers. He must have pedagogical knowledge and skills, leading the pedagogical process. Only then will the teacher be able to fully understand the nature of the pedagogical phenomenon and acquire pedagogical technologies and professional skills.

Each period has its own rules, requirements, and requirements. One of the main requirements of today is a radical reform of the education system. Education and training are of paramount importance at all stages of life-long learning. Optimization of the number of academic lyceums in recent years, improving the quality of their education, and there is a need to implement a number of measures to update the content and radically improve the recruitment of young people entering higher education institutions. To solve the existing problems in this area, The presidential Decree "On measures to further improve

the activities of secondary special and vocational educational institutions" was adopted. The solution is aimed at improving the quality and efficiency of academic lyceums, hiring the most talented graduates of secondary schools to study in these institutions, and creating more opportunities for young people to take up their chosen professions and professions. implementation of tasks.

In today's rapid development, it is planned and implemented the effectiveness of training highly qualified personnel using new pedagogical technologies that meet modern requirements, and the use of new pedagogical technologies in the educational process. Indeed, achieving high results from effective classroom learning depends on proper planning, organization, and implementation of the learning process.

When developing a course, it is recommended to use the content of the lesson, the purpose of the lesson, to determine the expected result, the correct choice of methods, forms and tools, as

well as criteria for evaluating the student's knowledge, skills and abilities.

In addition, the interest in the use of pedagogical and information technologies, innovative technologies and interactive methods in the educational process is becoming more and more relevant, which requires the training of highly qualified personnel to keep up with modern achievements of science and technology. sets new requirements.

Each subject, the curriculum developed by each teacher, the model, and the technological map of the lesson will help the student fully understand the subject, understand it, and start the learning process. In particular, the development of a technological model and map based on the needs and abilities of students will allow them to use it in the training center as a person and thus increase the effectiveness of training.

The development of educational technologies for teaching natural sciences involves the following sequence of actions of the teacher and the results of his activities.

The sequence of the teacher's movement results of activity

A teaching sequence	Result of activity
1. Projection of training technology	The model of technology of training
2. Gradual planning of joint activities with students in the classroom	Technological map of the educational process
3. Development of organizational and didactic support for the educational process	Appendices to the technological map of the educational process: teaching materials, handouts and visual AIDS

Before developing and planning learning technologies in the learning process, the model is developed based on the following steps.

The technological map describes the sequence and content of the stages of teacher and student activity and the tools used in them. The technological map will help to control the independent work of students.

Appendices to the roadmap include: a list of questions used to improve student learning; instructions for group work, rules that students can rely on as a result of their learning activities; slides, diagrams, and other visual materials used by the teacher in the learning process; additional discussion questions; and Criteria and indicators for evaluating groups and individual activities.

The use of various pedagogical technologies and modern teaching methods, students' independence, freedom of thought, research, creative approach to each issue, responsibility, research, analysis, effective use of scientific literature. increases their interest in learning, science, and the profession of their choice, as well as their respect for the teacher.

Thus, the introduction of innovative factors in the education system when projecting training processes in academic lyceums will help to improve the efficiency of teachers and improve their skills. This will improve the quality of education and increase efficiency.

References

- The decree of the President of the Republic of Uzbekistan PQ 28-29 "On measures to further improve the activities of institutions of secondary special and vocational education".
- Tozhiev M., Khurramov A. Modern teaching methods used in the organization of the educational process based on pedagogical technologies. Tashkent. Science and technology, 2014.

Methods for solving problems using new proven identities

Nukusbay Jumabayev

Docent of the Nukus State Pedagogical Institute, Uzbekistan.

Abstract: This math article shows new methods for solving some complex problems in a simple way.

Keywords: Increase the sum of the square, the identity, the values under the root.

You have to use different formulas to solve new math problems. Such formulas are first proved as an identity and then used to solve problems.

May $\frac{1}{a} + \frac{1}{b} + \frac{1}{c}$ (in this way $a \neq 0, b \neq 0, c \neq 0$) the amount given.

When we raise this amount to quadrate, the there will be

$$\begin{aligned} \left(\frac{1}{a} + \frac{1}{b} + \frac{1}{c}\right)^2 &= \frac{1}{a^2} + \frac{1}{b^2} + \frac{1}{c^2} + \frac{2}{ab} + \frac{2}{bc} + \frac{2}{ac} = \frac{1}{a^2} + \frac{1}{b^2} + \frac{1}{c^2} + \frac{2c}{abc} + \frac{2a}{abc} + \frac{2b}{abc} = \\ &= \frac{1}{a^2} + \frac{1}{b^2} + \frac{1}{c^2} + \frac{2a+2b+2c}{abc} = \frac{1}{a^2} + \frac{1}{b^2} + \frac{1}{c^2} + \frac{2(a+b+c)}{abc} \end{aligned}$$

such kind of equality.

If in the equality will be this $a + b + c = 0$, so there will be such kind of equality

$$\left(\frac{1}{a} + \frac{1}{b} + \frac{1}{c}\right)^2 = \frac{1}{a^2} + \frac{1}{b^2} + \frac{1}{c^2} \Rightarrow \sqrt{\frac{1}{a^2} + \frac{1}{b^2} + \frac{1}{c^2}} = \left|\frac{1}{a} + \frac{1}{b} + \frac{1}{c}\right|$$

$a + b + c = 0 \Rightarrow c = -(a + b)$ this meaning we will use for the next equality, then there will be the identity like this:

$$\sqrt{\frac{1}{a^2} + \frac{1}{b^2} + \frac{1}{c^2}} = \left|\frac{1}{a} + \frac{1}{b} + \frac{1}{c}\right| \Rightarrow \sqrt{\frac{1}{a^2} + \frac{1}{b^2} + \frac{1}{(a+b)^2}} = \left|\frac{1}{a} + \frac{1}{b} - \frac{1}{a+b}\right| \dots\dots(1)$$

If (1) in the identity a change to $\frac{1}{a}$, so there will the identity similar to the below:

$$\sqrt{a^2 + \frac{1}{b^2} + \frac{a^2}{(ab+1)^2}} = \left| a + \frac{1}{b} - \frac{a}{ab+1} \right| \dots\dots\dots(2)$$

If (1) in the identity a with $\frac{1}{a}$ and b with $\frac{1}{b}$ change, then there will be the identity like as in the below:

$$\sqrt{a^2 + b^2 + \frac{a^2b^2}{(a+b)^2}} = \left| a + b - \frac{ab}{a+b} \right| \dots\dots\dots(3)$$

Using these proven (1), (2) and (3) identities we solve new given tasks:

Example-1. Simplify phrases

$$S = \sqrt{1 + \frac{1}{2^2} + \frac{1}{3^2}} + \sqrt{1 + \frac{1}{3^2} + \frac{1}{4^2}} + \sqrt{1 + \frac{1}{4^2} + \frac{1}{5^2}} + \dots + \sqrt{1 + \frac{1}{(n-1)^2} + \frac{1}{n^2}}$$

Decision. Each adding of given amount (1) using this identity we will write as below:

$$\begin{aligned} S &= \left(1 + \frac{1}{2} - \frac{1}{3}\right) + \left(1 + \frac{1}{3} - \frac{1}{4}\right) + \left(1 + \frac{1}{4} - \frac{1}{5}\right) + \dots + \left(1 + \frac{1}{n-1} - \frac{1}{n}\right) = \\ &= 1 + 1 + 1 + \dots + 1 + \frac{1}{2} - \frac{1}{n} = n + \frac{1}{2} - \frac{1}{n} = \frac{2n^2 + n - 2}{2n}; \end{aligned}$$

Example- 2. Solve this

$$\sqrt{1 + 2019^2 + \frac{2019^2}{2020^2}} + \frac{2019}{2020}$$

Decision. To solve the given phrase (2) use the identity:

$$\begin{aligned} \sqrt{1 + 2019^2 + \frac{2019^2}{2020^2}} + \frac{2019}{2020} &= \sqrt{2019^2 + \frac{1}{1^2} + \frac{2019^2}{(2019 \cdot 1 + 1)^2}} + \frac{2019}{2020} = \\ &= 2019 + 1 - \frac{2019}{2020} + \frac{2019}{2020} = 2020. \end{aligned}$$

Example- 3. Solve this equation

$$x^2 + \frac{x^2}{(x+1)^2} = 8$$

Decision. We add 1 to given both sides of equation and using (2)the identity adjust the task:

$$x^2 + \frac{x^2}{(x+1)^2} = 8 \Leftrightarrow x^2 + \frac{1}{1^2} + \frac{x^2}{(x \cdot 1 + 1)^2} = 8 + 1 \Leftrightarrow \left(x + 1 - \frac{x}{x+1}\right)^2 = 9 \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow \left(\frac{x^2 + 2x + 1 - x}{x+1}\right)^2 - 3^2 = 0 \Leftrightarrow \left(\frac{x^2 + x + 1}{x+1}\right)^2 - 3^2 = 0 \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow \left(\frac{x^2 + x + 1}{x+1} - 3\right) \left(\frac{x^2 + x + 1}{x+1} + 3\right) = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} \frac{x^2 + x + 1}{x+1} - 3 = 0 \\ \frac{x^2 + x + 1}{x+1} + 3 = 0 \end{cases}$$

1.

$$\frac{x^2 + x + 1}{x+1} - 3 = 0 \Leftrightarrow \frac{x^2 + x + 1 - 3x - 3}{x+1} = 0 \Leftrightarrow \frac{x^2 - 2x - 2}{x+1} = 0 \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow \begin{cases} x^2 - 2x - 2 = 0 \\ x + 1 \neq 0 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x_1 = 1 - \sqrt{3} \\ x_2 = 1 + \sqrt{3} \\ x \neq -1 \end{cases}$$

2.

$$\frac{x^2 + x + 1}{x+1} + 3 = 0 \Leftrightarrow \frac{x^2 + x + 1 + 3x + 3}{x+1} = 0 \Leftrightarrow \frac{x^2 + 4x + 4}{x+1} = 0 \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow \begin{cases} x^2 + 4x + 4 = 0 \\ x + 1 \neq 0 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} (x+2)^2 = 0 \\ x \neq -1 \end{cases} \Leftrightarrow x = -2.$$

Answer. $\{-2; 1 - \sqrt{3}; 1 + \sqrt{3}\}$.

Example- 4. Settle the task

$$\sqrt{0,47^2 + 0,53^2 + 0,47^2 \cdot 0,53^2}$$

Decision. Phrase under the root (3) using the identity adjust the task below:

$$\sqrt{0,47^2 + 0,53^2 + 0,47^2 \cdot 0,53^2} = \sqrt{0,47^2 + 0,53^2 + \frac{0,47^2 \cdot 0,53^2}{(0,47 + 0,53)^2}} =$$

$$= 0,47 + 0,53 - \frac{0,47 \cdot 0,53}{0,47 + 0,53} = 1 - 0,2491 = 0,7509.$$

References:

- Abduhamidov A., Nasimov H., etc. "Algebra and fundamentals of mathematical analysis" -Nukus "Bilim" 2005.
 Balayan.E. N. "New tutor in mathematics to prepare for the unified state exam" –Rostov-na-Donu "Phoenix" 2018.

Methods of teaching english to children with disabilities

Nodira Nabiyeva Rustamjon qizi

Student, Faculty of foreign language, Namangan State University, Uzbekistan.

Annotation: This article highlights the current problems and shortcomings of teaching English to children with disabilities, and the mental state of children and their solutions during the language learning process. The author provides examples of the most effective methods of teaching English to children with disabilities.

Keywords: Blind, habit, motivation, mental condition, positive transfer, negative transfer, visual aids.

Information technology and knowledge of foreign languages are a key criterion for anyone today who is on the move. This is evidenced by the perfection of system of teaching foreign languages and the growing demand for foreign languages. For this reason, many researchers have done research on the foreign language teaching methods. Including: J.J. Jalolov, professor L.T. Ahmedova, associate professor SH.S. Alimov (and so on). Especially with regard to teaching English languages to children with disabilities. However, there are not enough manuals in the area. This poses a number of challenges for English language teachers and children with disabilities who want to learn. It is natural that disabled children will have more difficulty learning a foreign language than healthy children. However using these child-friendly methods in teaching foreign languages can eliminate any problems that may arise. For this purpose children with disabilities are separated into special groups[1].

- Low vision or blindness;
- Hearing loss;
- Physically disabled;
- Chronic disease;
- Loss of speaking ability.

The next task is to apply methods appropriate to the above groups.

Methods of teaching English language to blind children.

Their mentality is primary importance in dealing with such children. Therefore, motivating children each group before they start teaching English will have a positive effect on the future lesson.

Requirements for motivation:

- To arouse interest in learning English for children;
- Spiritual preparation for future challenges;
- Increasing the love for life and live;
- The main purpose of learning foreign languages is to have full understanding of the purpose.

Motivation methods can be used as follows:

- Motivational video, audio (they should be in English then in Uzbek);
- Providing pupils with detailed information about the benefits of learning English and experts from their peers who can speak English freely;
- to encourage them to read and understand the next most popular fiction books written in English, or to give them the opportunity to comprehend and understand the most popular British songs.

In this method, pupils will have idea of the possibilities provided by this language, even if they do not understand English sentences, and identify the main objectives of their study. When the main objective is defined, there is desire to learn this language.

At the next level, they should have the skills. There is a wealth of data on both positive and negative behavioral skills in psychology [2]. The language experience may impede or facilitate a newly acquired phenomenon. In order to facilitate the same language experience, it is best to use words that are easy to understand during the first lessons, words and rules that are close to the mother tongue. The language units studied are classified into two major and easy categories, from the methodological point of view. Easy units include the commonality (similarity) of linguistic phenomena in the language experience of students [3]. For example, an international foreign language vocabulary may be displayed with words in the mother tongue or in a second language: tennis-tennis, dollar-dollar, business-business. Grammatical fronts are also easy enough to find. For example, there are many relative similarities between the verb's functional aspects or the pronunciation level materials, such as: (p), (t), (k), (s), (tj) [4]. If we account the pupils of learning English who are blind, we should use the methods which are "audio lingual method" (by speaker, by the lecture), "Total physical response method" (to learn language by movements and sounds), we know blind pupils can write and read by Brille alphabets. So it is useful for them to learn English by "Grammar translation method" (to learn English by grammatical ways, do exercise belongs to grammar rules) [5]. Audio lingual method – in this method for using to learn by heart new vocabularies and rules of pronunciation. Also it is important for

listening and speaking. Because, after pupils listen some new topics, they have some information about this. As a result, their listening skills improve.

And also D.J. Young identified six factors that can be cause students anxiety in foreign language classes [6]. They are:

- Personal and interpersonal concerns,
- Confidence in language learning,
- Teachers' perceptions of language learning,
- Teachers' and students' concerns.
- Interaction,
- Lesson process and types of control.

The conclusion is that every teacher working with children with disabilities should have sufficient psychological qualifications in addition to being a teacher. It is clear that minor actions can have a negative impact on the character of the child in the future. In addition to profound knowledge of the English language, the use of effective, well-rounded techniques is the key to achieving good results.

References

- Bourke A.B, Strehorn K.C and Silver P. (200) Faculty members Provision of instructional Accommodations to students with LD. Journal of learning disabilities
- J.J. Jalolov, "chet tillar o'qitish metodikasi" "o'qituvchi" nashriyoti matbaa ijodiy uyi – 2012
- H.R. Huse. The Psychology of foreign language study. Chappell hill, 1931.
- J.J. Jalolov "chet tillar o'qitish metodikasi" "o'qituvchi" nashriyoti, 2012,
- Wendy A., scott and Lesbeth H. Teaching English to children. Ytreberg Longman. London New York 1999
- [6]. Scott.S.S. (1998). Accommodating college, students with learning disabilities. How much is enough? Innovative higher education.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Pedagogical methods for using electronic education in educational system

Fotima Urazalievna Anarbaeva

Lecturer, Samarkand State Institute of Foreign Languages, Samarkand, Uzbekistan.

Abstract: E-learning is now an important factor in the educational process. To this end, many new scientific concepts on e-learning are being introduced. With this in mind, this article deals with the issues of introduction of e-learning in education, e-learning, distance education, definition and concepts of distance learning technologies, opportunities and shortcomings of distance learning. The process of applying e-learning will also be explained. This article also describes how e-learning has been learned by leading professionals, as well as the application of e-learning to the learning process and the students' work in the system.

Keywords: e-learning, distance learning, distance learning technology, e-learning management systems, learning process, distance learning process, distance learning, shortcomings of distance learning, opportunities for distance learning, the pedagogical bases of e-learning.

In the introduction of e-learning into the education system, special attention is paid to the information of education, first of all, taking into account the intellectual potential of the society, including the informatization of education and the development of information and educational resources. There are ways to develop and increase the efficiency of e-learning, and the introduction of new information technologies in education is at the center of attention in education reform.

Based on the foregoing, we will explain the following concepts regarding e-learning and distance learning technologies that are used in the learning process.

E-learning refers to the organization of telecommunications networks and the communication of all participants in the learning process, supporting the information stored in the database and used in the development of educational programs, transmitting technolo-

gy, tools and transmissions over the specified information lines [1].

The distance learning technologies are technologies that are implemented using information technology in remote collaboration between students and education systems or educators [1].

As a result of using e-learning in educational institutions, it is necessary to ensure the establishment of e-learning resources, telecommunication technologies and e-learning, based on the development of curricula, regardless of where the learners are.

New trends in the educational process will be developed based on [2]:

- Promoting distance education, the technological basis of which is information technology and telecommunications;
- Standardize the educational methodology by implementing and distributing electronic forms of illustration and transmission of material.

In these cases, e-learning management systems, which are considered as training and methodological complexes that provide students with the specialty, play a key role.

E-learning management systems include [2]:

- educational standards of subjects;
- lectures;
- Curricula and instructions for practical and laboratory work, course work;
- methodical instructions and manuals for independent work of students;
- test tasks on subjects;
- control materials;
- Links to electronic libraries.

Each of these tasks not only ensures communication between teachers and trainees as a result of the effective use of e-learning tools, but also motivates the learner to work on his or her own learning.

Taking into account the above, it should be noted that distance learning is now considered as a new pedagogical factor in the educational process. We are looking for ways to develop e-learning and increase its effectiveness. The introduction of new information technologies in education determines the focus of education reform. In general, distance learning is now a requirement of the time, as it is also clear from the above that a learner is a prerequisite for

learning and practicing distance learning independently.

As a result of the application of e-learning to the learning process, several effective results can be achieved in our research:

Students will be able to work and study independently and have sufficient professional skills in their field;

The range of independent thinking of students in their specialty will be expanded, that is, the student will gain both theoretical and practical knowledge as a result of independent course completion of all courses in distance learning;

Students will have sufficient social and economic benefits.

References

- Бубнов, В.А. Социальные аспекты информатизации общества Текст./В.А. Бубнов //Вестн. Московск. городск. педагогич. ун-та. -2006.- №6.- с.32-36.
- Васильев, Ф.П. Методы оптимизации / Ф.П. Васильев. М.: Факториал Пресс, 2002. – 524 с.
- Кривошеев А.О. Разработка и использование компьютерных обучающих программ // Информационные технологии, 2006. №2. -с.14-18.
- Педагогические технологии дистанционного обучения. Под редакцией Полат Е.С. – М.: Академия, 2008.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Tailor-made teaching to teenagers' interests and needs

Yusupova Munavvar, Nodira Rakhimova

Navoi State Pedagogical Institute, Uzbekistan.

Abstract: The article aims at comparing traditional and non-traditional ways of teaching and shows the significance of tailor-made lessons to students' needs and interests in their learning.

Key words: traditional teaching, idiosyncratic aptitudes, experimental learning, curriculum.

Since many years, it was accepted that traditional method of teaching English to teenagers is the only way, however at the same time, many teachers in the search of vice versa. There are debates about how the process of learning a foreign language in a neoteric education should look like. So the article gives the response to that issue. Currently it is obvious that, learning a foreign language is offering many roads to individuals. As we live in globalization period everything is improving and increasing in a high pace. And authority as well as obligatoriness of learning English is also increasing. It has become a trend that since childhood children are taught foreign languages. Because by learning languages they would increase professionalism in their future job. By getting education in foreign countries, experiencing much more individuals are becoming professional. So what is language, why it is primal to education?

Language is central to education for several reasons. It is the means of education; It is an object of study; it is object of beliefs that are important in education; it poses potential problems in education largely because of the beliefs we have about it; and it is a valuable resource for those who know how to make use

of it [Gerald P. Delahunty, James J. Garvey, 1994:5]. And there comes out another question, is it right to teach foreign language in traditional method, or we should rethink about it and search out new methods?

Here are some advantages of traditional teaching. Traditional teaching style is based on teacher, as teacher here procurement of instruction to students. This method is aimed to develop reading, writing, speaking and grammar based on particular curriculum. According to William Schubert, professor and college administrator at the University of Illinois in Chicago, "curriculum is shrouded of definitional controversy" [1993:80]. Having drawbacks and privileges traditional method should cover modern needs also. With the arrival of the digital age came new ways of teaching. In 1991 a U. S. News & World Report article examined the use of new compact videodisc and CD-ROM technology in the classroom stating that the technology is bringing classrooms to life and turning students into enthusiastic learners by allowing them to use computers to do such things as "paint" in art class and conduct sophisticated science experiments in chemistry and physics (Toch 1991:178). There are, however, numerous po-

tential problems with technology in the schools. One of the most difficult is how best to use technology in the curriculum? Should calculators be used in maths classrooms? Should programming languages be taught in high schools? Studies show that the students with high academic achievement have greater access to computers in their homes than poorer achieving students [Becker 1985:32-33]. If schools were to purchase all of their own computers, it would cost \$4 billion annually to have one computer for every 3 students (Toch, 78).

In addition, how should computers and technologies be purchased for the schools? There would be always different opinions about how to conduct technologies with lessons. Yet, it would give great opportunity to educator solve this assumption by bounding this 2 methods and creating experimental learning, method. In which teacher would take into consideration interests of their learners. As teenagers entering mature life learning a language becomes easier to teenagers. However, even they come across with difficulties. They may become easily exhausted, couldn't figure out where their weakness is. Educators should help them to overcome the barrier between their learner and language. It would be beneficial if teachers conduct lessons with learners own interest. If teenagers connect success to personal effort, interest, they are more likely to be motivated to learn.

What does experimental learning consist of?

1) On the first step a teacher should develop list of interests of teenagers. Educator may do this by using different methods: group-discussion, using questionnaire or talk with each student, in order to have some knowledge about their interests.

2) Secondly, there should be selected a particular topic. Topic can be various begin with Mass & Media ending with Environment. However, themes should be appropriate, because teenagers' interest and what they will do further depends on theme.

3) Nomination. In this step teenagers would be given nomination. As teenagers in this period of life will choose who they are going to be, what profession they are going to acquire. Here, based on first step educator would give every teenager nomination as engineer, barber, chef, writer, musician, journalist and etc.

4) After all this, teenagers would be given a particular issue and as a representative of various professions they would come up with their own resolution according to topic. It would increase their meaning of "I" and would give them chance not to learn a language theoretically, but put it into practice every day.

Teachers all degree of education and in many countries admit that their learners need to become more sensory and knowledgeable about subject which they learn and many teachers are engaged in the analysis of already existing methods, and at the same time creating radically new approaches and methods such as developing a list of interests, choosing specific topic, nominating teenagers and give them chance to solve some issues themselves.

References

- Byram M, Nichols A, Stevens D. 2001. "Developing Intercultural Competence in Practice", Multilingual Matters.
- Gerald P. Delahunty, James J. Garvey. 1994. "Language, Grammar, and Communication", McGraw-Hill.

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Formation of innovative activities in the educational system: technological approach

Soliyev Ibodulla

Assistant of professor, Namangan Engineering – Construction Institute, Uzbekistan.

Annotation: Technological development of educational process in higher education system means Organization of pedagogical activity based on specific purpose and social idea and oriented development of moral and moral qualities in students.

Key words: innovation, educational system, technological approach.

The First President of the Republic of Uzbekistan I. Karimov noted, We must always remember that “the prospect of our country depends on what kind of upbringing our younger generation is, what spiritual qualities it possesses, how active our children are in life, what kind of high goals it serves”. Therefore, the idea of expanding and deepening the content of education and its content in the educational system, in particular, the experience of creative activity that forms a universal culture in this content, as well as the idea of introducing relations into the environment, was transversely put on the agenda. This idea, in our opinion, can come true of the following components of social life:

- types of activities (material, practical, social, spiritual);
- forms of social consciousness (morality, art, politics, philosophy, science, etc.);
- system of social relations (material and ideological);
- interaction of education and education.

The traditional approach to education provides for the formation of general or professional activity, skills, qualifications with the integration of basic attention into the subject of education, ready-made knowledge based on didactics and the point of view of education. In contrast, modern educational innovation is not limited to the transmission of ready-made knowledge to the educator, but also provides for the active acquisition of knowledge, the ability of a person to creatively change his talents, becoming a participant in the educa-

tional process, paying attention to the assimilation of knowledge and information transmitted on the basis of various sources. Also, spending less time and achieving more results is the main goal of innovation activity. According to the traditional approach, after the full acquisition of priced power of special knowledge of the general profession, established in the curriculum, there will be an opportunity to innovate, apply in the subject of education and engage in creative work.

And the concept of non-traditional education is based on the principles of individual-oriented education, talent and talent development, education, as well as the principles of increasing the effectiveness of the educational process. Therefore, starting from the initial stages, the studying person is involved in creative activity, as well as in innovative

activity, therefore, according to the principle of continuous education, such merit is formed and perfected not only in the process of education, but also in the case of inextricably linked with professional activity. Although now emphasis is placed on non-traditional methods of passing lessons, the basis of which are traditional methods of Education. While the traditional educational system focuses on the creative activity of educators who have achieved success in mastering strictly defined knowledge in their curriculum and programs, the modern approach assumes that such opportunities are created for all those who receive education. Consequently, the formation of the necessary qualifications for creative activity is also included in the main pedagogical goals. Of course, such an approach creates the basis for the scale of innovative activity.

In the current conditions, which are rapidly changing, professional competence has gained a new meaning, it expresses not only the effective use of methods, methods and tools inherent in reproductive activity, mastered not only in the educational process of professional activity, but also the competence to create, introduce innovations, independently promote and realize innovative ideas at the level of opportunity. The formation of the future specialist as one of the necessary requirements of professional competence in the preparation of research and entrepreneurship for innovative activities is an extremely complex and multifaceted educational process. The use of interactive methods on the basis of modern computer technologies, a round table with the participation of experts, an innovation technology fair, an Internet forum, an innovation project presentation, a consulting forum, a seminar-training and other modern educational technologies will help the implementation of the goals consistently. Innovative techniques “critical thinking”, “debatable style”, “working style in small groups”, “question – answer” style, “smart attack” or “reputation” style, “Ajurlu arro” (“frantically-pass, second pass”) style, “debate”, “sharpener”, “boomer-

ang” style, and other types of styles are widely used in the education system in later times. In such interactive techniques, the personality of the participant will be in the main center. In the process of training, its qualities and qualities are developed. With the help of interactive techniques, the educator consciously understands the problem, decision-making and independence.

In conclusion, the organization of practical classes using interactive techniques in the development of students ‘vital skills is an ideal for both the student and the teacher. Such training will lead to a joint solution of problems, solidarity and solidarity, and will lead them to solve complex problems based on critical thinking, existing situations and information, to choose the most optimal from alternative ideas, to make the right decision, to participate in discussions, to respect and listen to other people’s opinions, as well as to develop effective communication skills.

The main task facing today’s education is also to develop students ‘real-life skills, to acquaint them with the latest achievements of Science and technology, to direct them to the creation of new innovative projects, to form an ecological culture in each person, to appreciate our peaceful and peaceful life today.

References

- Шаходжаев, М. А., Бегматов, Э. М., Хамдамов, Н. Н., & Нумонжонов, Ш. Д. У. (2019). Методы эффективного использования информационно-коммуникационных технологий в образовательном процессе. *Проблемы современной науки и образования*, (10 (143)).
- Xudoyberdiyeva, D. A. (2019). MANAGEMENT OF THE SERVICES SECTOR AND ITS CLASSIFICATION. *Theoretical & Applied Science*, (10), 656-658.
- Фарходжонова, Н. Ф. (2016). Проблемы применения инновационных технологий в образовательном процессе на международном уровне. In *Инновационные тенденции, социально-экономические и правовые проблемы взаимодействия в международном пространстве* (pp. 58-61).

HERALD PEDAGOGIKI. NAUKA I PRAKTYKA

ISSN: 2450-8160

Cicero and his attitude to translation

Rustamova Shakhnoza Abdurakhimovna

PhD base doctoral student, Jizzakh State Pedagogical Institute, Uzbekistan.

Annotation: In this article highlights of the first scientific perception of the problems translation is rightfully the Last ideological leader of the Roman Republic, the great writer Cicero (BE.106-43.).

Key words: publicist, prose, compositions, Stylistics.

When popularization say I.I. Tolstoy primarily refers to the extent to which the theory and practice and philosophical thought on the art of speech were developed by Greece. He develops the theory and practice of the art of public speaking as a creative of Cicero and demonstrates the influence of literature on the art of public speaking, publicistic prose. Such an effect was really strong in antiquity, especially in the period of Awakening and enlightenment. S.I. Kovalev emphasizes that the creators of the literary language of new Europe during the Renaissance were brought up exactly in the style of Cicero.

The main requirements for the artistic work and its translation are the abundance of ideas and naturalness in their speech expression, which are all important bases of the Cicero doctrine. From this it can be assumed that, firstly, in ancient times there was a fierce struggle between literal and free translation, and secondly, Cicero created his conclusions on the basis of his personal experiences. This opinion is evidenced by the fact that he was known about him in antiquity and was subsequently repeated in all scientific research: "Cicero was not an independent thinker," wrote F.A. Petrovsky, – he himself called his tracts copositions, and the stylistic styles in them belonged only to him. What is more important is that during the Cicero period, the

obligatory task of the translator was considered to literally translate the original. The reason is not accidental that the authors of antiquity and even those who were not in trouble did not want to translate the texts of a foreign language into their native language as an interpreter. "Those who like you, – writes Cicero, – what they call accuracy in translation, it is inevitable that there will be catastrophic consequences.

From such an idea it can be concluded that the Cicero himself, by tradition, understood the method of literal translation in the word "translator". But already at that time he clearly understands that stylistic diversity, which exists in languages, and even in sister languages, such as Greek and Latin, they differ among themselves. It is for this reason that he translates the speech of Greek vowels as a consonant. Through it, Cicero introduces a new approach to translation, and this can be called a reaction-to-translation approach. By the way, he is on this place by Enny (B.E. 239-169 century.) Greek tragedies, Terence (B.E. 200-159 y) and Plato (B.E. 258484 century.) turned comedies, turned by Katull, turned by Sappo (B.E. VII-VI centuries) he calls his lyrics freely translated. Cicero explains how Esxil and Demosfen translated their speeches as follows: "I tried to keep their thoughts, mood (that is, speech) and appearance, but I leaned

on the possibilities of our own language when choosing a word. In this attitude to work, I did not feel the need for a literal translation of phrases, but restored the general idea, the power of influence of individual words: I felt from me that the readers would demand its weight, and not the calculation of accuracy. He continues: "I decided to translate their speech so that all their dignity would be restored in translation, that is, I recreated their thoughts both in terms of form and content, and in terms of sequence. As for the translation of words, I turned them only because of the possibilities of our own language".

Cicero believes that the work of art should be a synthesis of intellectual content (*res*) and linguistic expression (*verba*). The name of the thing and together with it *intellecto* (meaning), invention (creativity) and disposition (*copmosis*) should be transferred from the original in translation, while the linguistic expression of the restored original in the translation language should correspond to the to' applied habits (*sonsuetudo*) of the people who are educated in the scan. Therefore, the task of the translator is not only to eliminate cases where the language norms (*mos*) of those who speak this language do not correspond, but also to practice his mastery of the language art inherent in the Romans, *tilni* and to restore the linguistic power of the original with a sense of the style of the work. And in the process it is important to restore all the dignity of the original. "I am self-evident," says Cicero, "such a task is not solved by literal translation, which involves counting words in the original and replacing them with words in their own language. It is necessary to feel them through the expression salute, and only then in the translation of the interpreter can feel the stylistic load on the artwork, the influence of the

expression of the word. "Such a method of translation, – emphasizes Cicero, – can mean two purposes: first, the translator intends to engage in a specific artistic exercise (*exercitatio*) of comparing a foreign word to a word in his own language. Such an exercise leads the translator to a more perfect use of his language (*facultas facilitas*); secondly, through such an exercise, the translator achieves an artistic effect on his reader at the level of the work's original. Thus, as a result of the implementation of the second task, criticism will have objectionable criteria in assessing the quality of the completed translation"

Cicero in translation clearly distinguishes the difference in the perception of the content of words (*verborum interpretatio*) and the ability to understand the meaning of the subject being described (*historiarum cognitio*). With such software requirements imposed on the translation process, Cicero has had a huge impact on its followers, who are honored to say rescuers of foreign languages torture. It is known, for example, that the translation prints formed by Cicero were fully accepted by Quintilian and little Pliny, and were further developed, having denied the literal translation. They liked the fact that the translator is also independent of the original, and most importantly, the creativity of the translator, having transferred the original to the background. Such a path eventually led to the formation of the theory of free translation.

References

- Крамер С.Н. История начинается в Шумере. М., 1965.
 Замаровский А. Тайны хеттов. М., 1968.
 Kloepfer R. Die Nheorie der literarischen Uebersetzung. Munchen, 1967.
 Толстой И.И. От редакции. В кн. «Письма М.Т. Цицерона» М.-Л., 1949.